

T.C.
DICLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
(EĞİTİM YÖNETİMİ TEFTİŞİ PLANLAMASI VE EKONOMİSİ)
YÜKSEK LİSANS TEZİ

113138
TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİMİNDE
YABANCI DİLLE ÖĞRETİM SORUNU
Cumhuriyet Dönemi

Lütfi AKBAS

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ

113138

DIYARBAKIR
2001

ÖZET

Tarihimize bakıldığında; Selçuklulardan başlayarak Tanzimat Dönemine kadar medreselerde öğretim dili Arapça ve Farsça iken, Tanzimat Döneminde, Batıda bilimin de gelişme göstermesi sonucu yükseköğretimde öğretim dili olarak Fransızca'nın tercih edildiği görülmüştür. Cumhuriyetle beraber, „Türkçe'nin yabancı dillerin etkisinden kurtarılma çabalarına rağmen, yükseköğretimde bazı üniversitelerde öğretim dili olarak İngilizce kendini göstermektedir. Yabancı dil öğretiminin gerekliliği tartışmasız kabul görünürken, yabancı dille öğretimin gerek anadil gelişimi, gerekse ülke kalkınması açısından doğruluğu tartışılmaktadır.

ABSTRACT

When our history is examined, it is observed that beginning with the period of Seljuk's to the period of reforms, Arabic and Persian were used in Medrese. At the period of reforms together with the development of science in West (Europe), French was preferred as the language of education in high schools. After the declaration of Republic, despite the simplifying of Turkish language, English is used as the language of education in some universities. Although with no suspicion the necessity of foreign language in education is accepted, the education in foreign language is discussed if it is accurate in the development of mother language and the progress of country or not.

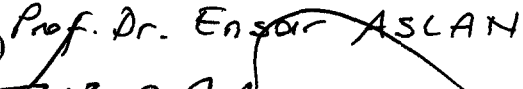
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)
Prof. Dr. Hasan AĞGÜNDÖZ
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı

Başkan :

(Akademik Unvanı, Adı Soyadı)

(İmza)
Prof. Dr. Envar ASLAN

Üye :

(Akademik Unvanı, Adı Soyadı)

(İmza)
Yrd. Doç. Dr. Hasan ŞENTÜRK

Üye :

(Akademik Unvanı, Adı Soyadı)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

(İmza)

(Akademik Unvanı, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

(Mühür)

Prof. Dr. Abdülbaki TURAN
Müdür

ÖNSÖZ

Bu araştırma ile, Türk Yüksek Öğretiminde Yabancı Dille Öğretim Sorununu Cumhuriyet dönemi sınırları içerisinde ele alarak irdelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlık aşamasında ve raporun hazırlanması sırasında pek çok kişinin katkıları olmuş ve emeği geçmiştir. Onları burada anmak ve teşekkür etmek istiyorum.

Her şeyden önce yüksek lisans öğrenimim boyunca, alanla ilgili olarak beni bu konuda yeterli bilince ulaştırmaya çalışan düşünce ve bakış açısının değişip gelişmesine çok büyük katkıları olan Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı öğretim üyelerini saygıyla anarak teşekkür etmek istiyorum. Yüreğimin gizli kalmış köşesinde almış olduğum eğitimcilik ile ilgili bilgileri, yüksek lisans dersleri ile daha da geliştirerek güçlendirdiler.

Gerek yüksek lisans, gerekse tez aşamasında araştırma süresi boyunca çalışma ve çabalarımda gerek emeğiyle gerekse değerlendirmeleriyle beni destekleyip yalnız bırakmayan eğitimci olan eşim Nilgün AKBAŞ'a, araştırmamın bilgi toplama araçları olan kaynakları İstanbul'da birçok üniversite, kütüphane ve kitapevlerine giderek bulup bana ulaştıran M.Ü.İstanbul Zeynep Kamil Sağlık Yüksek Okulu Yüksek Okul Sekreteri Sevilay YAVUZ'a teşekkür ederim.

Araştırmanın oluşum süresince katkısı bulunan burada ismini anmadığım herkese içtenlikle teşekkür ederim.

Araştırma konusunun saptanması, planlanması ve araştırmanın bilgi toplama araçları olan kaynaklara ulaşmamda ve araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan her aşamada içten ilgi ve desteğini esirgemeyen tez danışman hocam, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ'e teşekkür ederim.

Bu araştırma ile yükseköğretimde yabancı dille öğretim sorununa küçük de olsa bir katkıda bulunabilirsem, bu beni mutlu edecektir. Araştırmanın tüm sorumluluğu araştırmacıya aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
İNGİLİZCE ÖZET	ii
ENSTİTÜ ONAY BELGESİ	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	
Problem.....	1
Amaç.....	21
Önem.....	21
Varsayımlar.....	22
Sınırlılıklar.....	22
Tanımlar.....	22
Yöntem.....	23
Araştırma Modeli	
Evren ve Örneklem	
Veriler ve Toplanması	
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	
1. YABANCI DİLLE ÖĞRETİMİN TARİHİ VE FELSEFİ KÖKLERİ	24
1.1 Türk Eğitim Tarihinin Değişik Evrelerinde Yabancı	
Dille Öğretim Olgusuna Genel Bakış.....	24
1.1.1. Medrese Dönemi ve Arapça.....	25
1.1.2. Mektep Dönemi ve Fransızca.....	27
1.1.3. Okul Dönemi ve İngilizce.....	30
1.2. Yabancı Dille Öğretimin Sosyo-Kültürel Dayanakları.....	32
1.2.1. Din Faktörü.....	32
1.2.2. Türk Toplumunun Yaşadığı Kültürel Değişmeler.....	34
1.2.3. Bilimin Önce Arap Dünyasında ve Sonra	
Batı Dünyasında Yükselişi.....	42

1. YABANCI DİLLE ÖĞRETİM OLGUSUNUN TÜRK YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ	48
2.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Dille Öğretim	
Tercihine Siyasi ve Akademik Çevrelerin Yaklaşımları.....	48
2.2. YÖK'ün Yabancı Dille Öğretim Sorununa Yaklaşımı.....	53
2.3. Yabancı Dille Öğretim Konusunda Temayüz Eden	
Yüksek Öğretim Kurumları.....	54
3. YABANCI DİLLE ÖĞRETİMİN EĞİTİMSEL SONUÇLARI	56
3.1. Kültürel Yabancılaşma.....	57
3.2. Öğretimin Engelli Bir Koşuya Dönüşmesi.....	60
3.3. Türk İnsanının Anadiline Yabancılaşması.....	63
3.4. Türkçe'nin Zayıflaması.....	65
ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER	71
Özet.....	71
Sonuç.....	75
Öneriler.....	81
DİPNOTLAR	85
BİBLİYOGRAFYA	98

GİRİŞ

Problem

Aile, eğitim, bilim, iletişim, devlet, din, dil vb. bir toplumun sosyal kurumlarıdır. Her toplumda var olan benzer yada çok farklı özellikler gösteren bu sosyal kurumların tümü, toplumsal kültürü ve kimliği oluşturur. Tüm bu sosyal kurumlar içinde dilin önemli bir yeri, görevi ve ayrıcalığı vardır. Çünkü dil, bunlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi sağlayan bir sosyal kurum ve tüm toplumun yaşamını, geleneğini ve bilimini nesilden nesile taşıyan bir araçtır. Ancak dil aracılığı ile bütün bilgiler deneyler aktarılabilir. Bununla birlikte dil, mühendislik, mimarlık, ekonomi, tıp, uzay vb. tüm bilim dallarında bilimsel düşüncenin taşıyıcısı ve eğitimin aracıdır ¹.

İnsanın duygu boyutunu işlemek, düşünce gücünü geliştirmek, onu yaşadığı toplumsal ve kültürel ortamın bir parçası yapmak; her ulusun kendi dilini o ulusun bireylerine etkilice öğretmesiyle yakından ilgilidir. Dil, düşünme ve iletişim aracıdır. *Kişinin iletişim yeteneğini, büyük ölçüde, onun, iletişim aracı olan dili kullanabilme becerisini belirler.* Çünkü, dil bir öğrenme ve öğretme aracıdır. Başka bir deyişle, insanın var olduğu dünyayı anlama ve anlatma aracıdır. Bu anlamda, insanın duygu ve düşünce yapısını oluşturan ve biçimlendiren bir araçtır da dil. Dilin gelişip zenginleşmesi, bireyin duygu ve düşünce yönünden de gelişip zenginleşmesidir ².

Dil yalnızca iletişim ve anlaşma aracı değil, aynı zamanda bir düşünme aracıdır, düşüncenin aynasıdır, dilsiz düşünülemez. İnsan ise salt bir dilde, ancak kendi anadilinde düşünebilir. Filozof Wilhelm Von Humboldt'a göre de dil, yalnızca yalın bir araç değil, düşünceyi yaratan bir etkinliktir. Dil düşünceleri yarattığı gibi, düşünceler de dili yaratırlar ³.

Dil, düşünme ve iletişim aracı olmasının yanında; insanlar arası ilişkilere bağlı toplumsal bir olgudur da. Çünkü, duygu ve düşünceler dil aracılığıyla toplumsal etkileşim sürecinin bir ürünü durumuna gelebilir. O halde, bir toplumun dili, o toplumdaki bireylerin duygu ve düşünce evrenini de oluşturan bir araçtır. Bu niteliği ile anadili *bireyleri birbirine bağlayan, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkaran, ulus haline getiren en önemli öğelerden biridir* ⁴.

Dil, bir milletin düşünce, duygu ve yaşayış sisteminin oluşmasında en büyük araçlardan biri olarak kabul edilen, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan, toplum içinde her zaman yaşayan, gelişmeye ve değişmeye açık, canlı bir varlıktır.

Aynı dili konuşan ve dil birliği sağlanan toplumlarda, bireyler arasında köklü bir yakınlık, sevgi ve saygı bağları oluşur. Bu bağlar, toplum yaşayışı için çok önemli olan güven duygusunun kaynağıdır. Birbirine güven duyan insanların meydana getirdiği toplumlarda birlik, beraberlik ve ülke bütünlüğü kolay sağlanır ⁵.

İnsan-insan ve insan-varlık haberleşmelerini, yani konuşma ve öğrenmeyi gerçekleştirmek, dillerin başlıca iki görevidir. İnsan-insan (konuşma) ve insan-varlık (öğrenme) ilişkilerimizi gerçekleştirdiğimiz ilk dil anadilimizdir ⁶. Dil, aynı zamanda yalnızca insanı insana yaklaştıran, insanları değişik yönleriyle birbirine bağlayan bir yol değildir. Dil insanın tüm evrenle karşılaşmasıdır. Tek tek gerçekler, nesnelere, durumlar, olaylar, kullanışlar, olanaklar hep bu karşılaşmada kendini açığa vurur. Dil, evreni adlandırarak biçimler ve düzenler. Böylece dil, evreni insana açar, insanın evren içine girerek, evrenle birlikte yaşamasını sağlar ⁷.

Dil, bir topluluğu toplum yapan en önemli temel öğelerden birisidir. Dil toplumsal yapı ve ilişkilerin bir yapıştırıcısı, bir çimentosudur. Kişiler, kurumlar, gruplar, kuşaklar arasındaki ilişkiler dille kurulur, dille yürütülür, gelişir, kimi zaman da bozulur ⁸. Zamanın akışı içerisinde bir dili şekillendiren unsurlar, o dili kullanan toplumun sosyal ve kültürel yapısı ve yaşam biçimi ile ilgilidir.

Dil, kültürlerin, birbirlerine göre, özel, bağımsız birer bütünlük halinde olduğunun göstergesidir. Dil, bir taraftan, kültürün taşıyıcılığını üstlenir, diğer taraftan, hayatı anlamlandırmanın ve tarih içinde devam etmenin, o kültürü yaşayanlar için, hangi değeri ifade ettiğini gösterir. Tarih içinde devam etmenin de, hem kişinin hem de toplumun hayatını, hür, haysiyetli ve huzurlu bir dünya olarak anlayıp anlamamanın da göstergesi, dildir ⁹.

Uygarlık ne denli güçlü ve eski ise, dil de o denli zengin ve dolayısıyla güçlüdür. Bir dilin gücü hiç kuşkusuz zenginliğinden gelir. Ne denli çok sözcük, ne denli kavramı ve imgeyi yansıtıyorsa, imgeler ve kavramlar arası küçük farklar ne denli belirgin bir biçimde vurgulanabiliyorsa, dil o denli güçlüdür ¹⁰.

Anadili, insanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dildir. Anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkide bulunulan çevrelerden öğrenilir; insanın bilinç altına inerek bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturur ¹¹. Bu dille konuşulur ve bu dille düşünülür. Sonradan öğrenilen diller, tercüme yoluyla beynimize ulaşarak algılanır ve hiçbir dil onun yerini alamadığı gibi, daha güçlü bir duruma da geçemez ¹².

Anadili çocuğun yaşadığı çevrenin ve bağlı olduğu toplumsal ortamın ürünüdür. Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu ve geliştirdiği kültürel birikimi anadiliyle algılayıp kavrar.

Anadil çocuğun konuşmaya başlamasıyla o insanın yaşamına bir daha dilinden düşürmemek üzere girer ve biçim almaya başlar, o insanın bir parçası olur. İnsan olmasının, benzerleri arasında yer alırken, toplumsal varlığının en belirgin özelliğidir. Konuşmaya başlamadan önceki aşamada işitsel biçimde var olan dili, okula başlamasıyla yazıya dökülür ¹³.

Anadili, bir toplumu ulus yapan öğelerin en başında gelir. Bir ulusun bireylerini en başta anadili birbirine bağlar, birbirine benzeştirir. Gelişi güzel bir kalabalık olmaktan çıkarıp uluslaşmada baş etkenlerden biri olur. Anadili konuşanlar arasında ortak bir bağ oluşur. Buna *anadili duygusu* denir ¹⁴.

Kişiliği oluşturan etkenlerin başında kuşkusuz anadili gelir. Anadili hem düşün evrenimizi hem de duygu evrenimizi oluşturur. Başka bir deyişle, kişiliğin mayasını kuran da, geliştiren de anadilidir. Eğer kişide anadili bilinci uyanmışsa, anadili duyarlılığı diriye, yabancı etkilere karşı kendini kolaylıkla koruyabilir. Öte yandan kişi ancak bir tek dilde, o da anadilinde rahatlıkla düşünebilir ¹⁵.

İnsanın yaşamında ve kişilik gelişiminde anadilinin çok önemli, ayrı bir yeri vardır. Bireylerin başkalarıyla sağlıklı ilişki ve iletişim kurabilmeleri, eğitimleri sırasında her türlü öğrenmeyi gerçekleştirebilmeleri, anadilini doğru ve düzgün kullanmalarına bağlıdır.

İnsan beyninin işleyiş düzen ve düzeneğini oluşturan, ana dili eğitimidir. İnsanın hayvan varlığı veya fizik yapısı dünyanın herhangi bir yerinde yaşarken, insan varlığı ve milli kimliği, ancak anadilinde yaşanabilir ¹⁶.

Anadili öğretimi, özellikle ilköğretimde bütün derslerin temelini oluşturur. Çünkü, anadilinde yetkinliğe ulaştıkça düşünce yapısı, yorum gücü gelişen, duygu ve beğeni inceliği kazanan; ulusal ve evrensel kültür birikimini algılamaya başlayarak kimliğini geliştiren bir öğrenci, öteki dersleri de büyük ölçüde başaracaktır ¹⁷.

İlköğretimde anadili öğretimine bir ölçüde özen gösterilmektedir. Bu dili sevdirmek için olumlu örneklere kitaplarda yer verilmektedir. Ortaöğretime geçince durum birden bire değişiyor. Arada bir kopukluk oluyor. Öğrenci anadilinden uzaklaşıyor, bir çeşit yabancılaşmaya uğruyor. Bu öğrenim basamakları arasındaki birliği sürdürmek, kopukluğu ortadan kaldırmak gerekir. Ortaöğretim ders kitaplarına da ilköğretimde olduğu gibi, anadili sevgisini, bilincini, beğenisini geliştirecek parçalar konulmalıdır. Bu parçalar şiir, öykü, deneme, anı olabilir. Kısacası, yaratı ürünlerinin tümü olabilir. Önemli olan nokta, bunların anadili bilincine varmış kişilerce ve amaçla yapılmış olmasıdır. Oysa, kimi kitaplarda anadili bilincini yok edecek, körletecek, zayıflatacak parçalar yer almasıdır ¹⁸.

Anadili, çocuğun yaşadığı çevrenin ve bağlı olduğu toplumsal ortamın ürünüdür. Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu ve geliştirdiği kültürel birikimi anadiliyle algılayıp kavrar. Dili yetkinleştikçe bilgi ve kültür evrenini de geliştirir. Kültürel ortam, çevre, insanın yaratı kaynakları bu dille zenginleşir, bu dille biçimlenir. kişiliği oluşturan etkenlerin başında anadili gelir. Anadili hem düşün evrenimizi hem de duygu evrenimizi oluşturur. Çünkü, dil, toplumun değerler sistemini, dünya görüşünü yapısında barındırır. Bireyin, insan ve toplum değişken iletişim ve etkileşim onun

toplumsallaşma sürecinin de bir parçasıdır. Bu süreçte bireyin bilgilenmesini, öğrenmesini ve öğretmesini sağlayan araç da dildir ¹⁹.

Dil, insanın konuşan bir yaratık oluşuyla bağıntılıdır. Dil, insana özgü bir araçtır; insan yoksa dil de yoktur. Dilin yaratıcısı insandır, bireydir. Dillerde meydana gelen değişiklikler bireysel kaynaklıdır. Yani sözcükleri yaratanlar kişilerdir. Dil kendiliğinden meydana gelmiş değildir. Bundan ötürü de toplum içinde insana bağlı olarak yaşar, insana ve toplum yapısına bağlı bir kurumdur ²⁰.

Türk dili dünyada en çok konuşulan ve tarihin derinliklerinden süzülerek günümüze ulaşmış dillerden biri. Dilimizle ilgili ilk Türkçe belgeleri Yenisey ve Orhun kitabelerinde buluyoruz. Bu kitabelerde görülen, özellikle Orhun kitabelerinde karşımıza çıkan, Türk dili oldukça işlenmiş zengin bir dil görünümünde. Bu gösteriyor ki geriye doğru çok fazla yazılı belge olmamakla birlikte Türkçe çok daha eski çağlardan işlene gelmiş ²¹ bir dildir.

Türkler tarihleri boyunca çeşitli kültürlerle karşılaşmışlar, zaman zaman kendi kültürlerini ve kültürlerinin en önemli parçası olan dillerini dışlayacak kadar öbür kültürlerden etkilenmişlerdir. Selçuklu döneminden başlayarak Osmanlılarda son şekline ulaşan Osmanlıca gibi yapay bir dilin oluşmasının nedeni, sadece o dönemde yöneldiğimiz kültürlere duyulan hayranlıktan kaynaklanmaz. Nedenlerden biri de gelişen bir toplumun gereksinim duyduğu kavramları, dilini işletmeden Arapça ve Farsça'dan olduğu gibi alması, zamanla bu dillerin kurallarını da benimsemesidir ²².

Tarih boyunca Türkler; 30-60 enlemleri arasında, Avrupa içlerinden Japon denizine kadar bir çok devlet kurmuşlardır. Geçimleri tarım ve hayvancılığa dayandığından iklim değişiklikleri, nüfus artışı ve savaşlar yüzünden sürekli yer değiştirmişlerdir. Bu hayat tarzı asla göçebelikle bir tutulmamalıdır. Zaman içinde nesnel kaynakları çoğunlukla kaybolmuşsa da çok zengin bir kültüre sahip olduğumuz inkar edilemez. Kurulan devletlerin devamlılığı ve sağlamlığı, çok üstün bir askeri ve sivil teşkilatlanma sayesinde olmuştur. Yönetimde soy, din, dil ayrılığı gözetilmemiştir. Böylece çok uluslu, işlerinde belli ölçüde özerk, merkezi toplumlar yönetimi ile çok dilli iç ve dış ilişkiler ortaya çıkmıştır. Mesela Hun Devletinde dış ilişkileri yürüten ve

çeşitli dilleri konuşan kalabalık bir grubun görev yaptığı, ayrıca Atilla'nın sarayında Türk, Got, Latin Dilinin aynı ölçüde konuşulduğu bilinmektedir²³.

Aynı dönemlerde Çinlilerle yapılan ticaret dolayısıyla ilişkiler, sınırlardaki tercüman topluluklar vasıtasıyla sağlanmaktaydı. O sıralarda Çince'nin yabancı dil olarak toplum içinde yaygın olarak öğrenildiği bilinmektedir. Nitekim Orhun yazıtlarında bu hususlara değinilmektedir. Daha sonra Uygurlar, Mani ve Buda dinleri döneminde bu dinlere ait metinleri Türkçe'ye çevirmişlerdir. Bu da bize tapınaklarda ilgili yabancı dillerin öğretildiğini gösterir. Sonuç olarak, ticari, askeri ve idari ihtiyaçlar; tarih boyunca bir veya birkaç yabancı dilin öğrenilmesini gündeme getirmiştir²⁴.

Türklerin Karahanlılar döneminde Müslümanlığı kabul etmesi ve Türk halkına dayalı siyasi birlikler kurulmasıyla birlikte, Türk-İslam kültürü doğmaya başladı. Böylece Arap harflerinin kullanılmasını takiben Arapça'nın İslam Dininin ortak dili olması tezinden hareketle, Türkçe karşısında üstünlük sağlaması yönünde ilk adımlar atılmış oldu. Günlük iletişimde Arapça kullanılmamasına rağmen, Kuran-ı Kerimin okunabilmesi ve günlük ibadetlerin yerine getirilebilmesi için, duaların Arapça asılların ezberlenmesine yetecek kadar okuma bilgisi, her düzeydeki insan tarafından öğreniliyordu. Zamanla ilmi eserlerin büyük çoğunluğu Arapça yada Farsça yazılmaya başlandı. Kutadgu Bilig'te *Arapça ve Farsça kitaplar çoktur, bizim dilimizde bütün hikmetleri toplayan budur* denilerek, Türkçe yazılı kaynakların azlığı dile getirilmektedir. Yine aynı eserde bir elçi için *konusurken bütün dilleri konuşmalı, yazarken bütün dilleri yazmalıdır* diyerek yabancı dil öğrenimi konusuna da temas edilmektedir²⁵. Arapça ve Farsça'nın Türkçe'ye tercih edilmesini Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ şöyle açıklamaktadır²⁶:

"...Türkler, İslam-i düşünce ve eğitim geleneği genel çerçevesi içerisinde başka ulus ve medeniyetlere öncülük eden yaratıcı düşüncelere imza atmışlardır. Bu başarılı çıkışta dikkat çekici karakteristik, kültür aşırı etkileşimle mevcut mirası hazmetmek ve Türk kültür kodlarına dönüştürdükten sonra yola devam etmek yerine; asli yapısına hanel getirmeden mekanik olarak bünyeye aktarmak ve kullanmış olmak olgusudur. Bunun en somut göstergesi, Türk düşünce ve eğitim geleneğinden ulusal dilin üçüncü plana itilmesi, Farsça ve Arapça'nın Türk dili ve kültürüne öncelenmesidir "

“İslam’ın anlamına uygun, mutlak bir teslimiyet içinde yeni dine sarılan Türkler, bu hedefe ulaştırıcı vasıtayı yani Arap dil ve edebiyatını da aynı coşkuyla sahiplenmişlerdir. Bu yaklaşım her yönüyle geçmişi unutmak ve hayatlarını İslam-i değerlere temellendirmek isteyen Türkler açısından bir dizi pratik kolaylıklar sağlamıştır. Dil ve kültür arasındaki stratejik ilişki dikkate alındığında Arap dil ve edebiyatının eski kültürü unutma irade ve azmindeki bir millete katkısı kolaylıkla anlaşılabilir”²⁷.

Türk’lerin İslam medeniyeti alanına girişinden birkaç yüzyıl sonra, Anadolu’da XV. yüzyıl sonlarından başlayarak Osmanlı Türkçe’si dediğimiz Arapça, Türkçe ve Farsça’nın karışmasından oluşmuş, aydın zümreye özgü melez bir yazı dili oluşmuştur. Bu bakımdan XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıl ve ortalarına yani Tanzimat dönemine kadar uzanan Türkçe, Arapça ve Farsça’nın baskısı altına girdiği için bir kimlik bunalımına düşmüş ve kendi kendini geliştirip zenginleşme imkanını kaybetmiştir. Dolayısıyla dilimizin Türkçe yanı bir kısırlaşma dönemine girmiştir. Bunda medresenin büyük payı vardır. Ancak, o devir şair ve ediplerinin kendi dillerini horlayarak Arapça ve Farsça’ya hayranlık derecesinde imtiyazlı bir ağırlık vermeleri; yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar arama zahmetine girmemeleri de önemli bir etkidir. Dolayısıyla, aydın zümrede ana dili sevgisi ve ana dili duygusu körlenmiş, bu nedenle bundan en fazla dilimiz zarar görmüştür²⁸.

Osmanlı Türkçe’si kendi çağına ve sınırlı ihtiyaçlarına göre iyi işlenip geliştirilmiş bir dildi. Fakat bu dil bol miktarda Arapça ve Farsça kelimeyi ve Türkçe’nin dil yapısı kurallarıyla bağdaşamayan kalıplaşmış ifade tarzlarını benimsemiş ve bünyesine kabul etmiş bulunuyordu. Bu ise sakıncalıydı. Ayrıca Türkçe’ye yeni birtakım kavramların ifade yollarını kazandırmak gerekiyordu. Bütün bu sebeplerle dilimiz geniş ve yoğun bir arılaşma ve gelişim süreci içine girmek zorunda kalmıştır²⁹.

Arapça’nın Türk düşünce ve eğitim geleneğini etkileme nedenlerini Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ, *Türk Eğitim Tarihi* adlı kitabında şöyle açıklamaktadır³⁰:

“Türk düşünce-eğitim geleneğinde yabancı dil tercihinin körükleyen en önemli pratik neden; İslam dünyasında kurulan askeri ve siyasi hakimiyeti, kültürel hakimiyetle pekiştirme iradesidir. Bu meyanda Selçuklu çevresinde düşünce ve eğitim hayatını kurumlaştırmış olan Türkler, hem İslam dünyasının entelektüel nabzını denetim altına almış hem de örgütlü eğitim kurumlarında yetişen ümera-ûlema-meşayih gibi tarihsel oluşumu belirli hedeflere taşıyacak elit kadroyu yetiştirme sorununu çözmüşlerdir. Böyle bir atmosferde Farsça ve

bilhassa Arapça'nın öncelenmesi, Türklerin çoğunluğu Arap ve Farslardan oluşan geniş bir coğrafyaya yayılmış kitleyi yönetme gücünü ikiye katlamıştır. Çünkü karşılarında kendi dillerini konuşan amir ve aydınları bulan Türk dışı unsurlar, Türk siyasi hakimiyetine gönüllü itaat cihetine yönelmişlerdir”

Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, sadece Türkçe ders verilmesi gayesiyle 1867'de kuruldu. Bunun üzerine Fransızca çıkan İstanbul gazetelerinde şu sorular sorulmaya başlandı ³¹.

a. Türk dili hekimlik ilmini okumaya yeterli olsaydı, 1839 yılında Fransızca kabul edilmezdi. Bu lisan eksikliklerini nasıl oldu da birdenbire tamamladı?

b. Bir mektepte öğretim dili, devletin resmi dili olması gereği ileri sürülüyor. Medreselerdeki dersler Arapça'dır. Medrese eğitimine hangi gözle bakmak gerekiyor? Fakat medreselerde Arapça öğretimi olmasına rağmen dersler Arapça anlatılmayıp Türkçe veriliyordu.

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki eğitim kurumlarında Türkçe öğretimi, Tanzimat dönemiyle başlamıştır. Bu dönemde açılan rüştiyelerin eğitim programlarında anadil olarak Türkçe öğretimine büyük ölçüde yer verildiği görülmektedir. 1874 yılında Selim Sabit Efendi tarafından çıkarılan ve ilkokullarda okutulan derslerin öğretim yöntemlerini açıklayan Rehnüme-yı Muallimin (Öğretmenlerin Kılavuzu) adlı kitapta Türkçe okuma ve yazma öğretimine önemli yer ayrılmıştır ³².

Tanzimat devrine Türk dilinin sadeleşme hareketinin bilinçli düşünce düzeyinde bilinçli olarak ele alındığı bir dönemdir. Bu devirde, Batı dünyasından, Fransa'dan alınan yeni düşüncelerin ve bununla ilgili yeni kavramların sosyal yapıya ve halk kitlesine yayılabilmesi için, basın dilinde ve kitaplarda daha anlaşılır sade bir dil kullanma gereği duyulmuştu. Bu devirde yazı dilimiz Arapça Farsça tamlamalar ve kurallar açısından sadeleşme doğrultusunda yol alırken, Batı kökenli kelimeler açısından dile oldukça ağır yük getiren bir durumla karşı karşıya kalınmıştır ³³.

OSMANLI DEVLETİNDE 1894 YILINDA YABANCI OKULLARIN SAYISI

<u>Tabiyeti</u>	<u>Türkiye</u>	<u>Arabistan</u>	<u>Balkanlar</u>	<u>Toplam</u>
Fransa	65	46	3	114
A.B.D.	64	33	1	96
İngiltere	8	44	1	53
İtalya	12	10	15	37
Almanya	4	13	1	18
Avusturya	8	3	13	24
Yunanistan	11	1	-	12
Rusya	1	4	5	10
Romanya	-	-	24	24
Sırbistan	2	-	2	4
Bilinmeyen	48	3	1	54
Toplam	223	157	56	436

Bu tablo bugün ülkenin ve Ortadoğu'nun iç içe yaşadığı siyasi, iktisadi, kültürel ve askeri birçok tarihi olguyu; çok açık ve kesin bir şekilde ifade etmektedir³⁴.

Toplumlarda herhangi bir yabancı sesi ya da sözcüğü güzel, kibar bulma duygusu bir toplumda oluşmaya başladığı an, anadilini kaba bulma olgusu kaçınılmaz olur. Ayrıca günümüzde çeşitli siyasal ve toplumsal çalkantılar sonucu dil çalışmaları örselenmiş ve engellenmiştir³⁵.

Cumhuriyet döneminde 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün eğitim kurumlarında Arapça ve Farsça'nın öğretimine son verilmiş, öğretim bilim dili olarak Türkçe kabul edilmiştir. Türkçe öğretimi o yıllarda ülke genelinde başlatılan okuma yazma seferberliği ile sadece örgün eğitim kurumlarından değil, yaygın eğitim kurumlarında da büyük önem kazanmış ve 1928 yılında Türk harflerinin kabulü ile bugünkü Türkçe öğretiminin temeli atılmıştır³⁶.

Eğitimin amaçları içerisinde Türk kültürü içinde çağdaşlaşmak, bunda müspet bilimi kullanmak, Türk toplumuna uyabilen ve önce kendi toplumuna her yönden

katkıda bulunma özlemini duyan gençleri ve üretici insan gücünü yetiştirmek yer almaktadır. Ülkemizde öğretim dili İngilizce olan Türk okullarının sayısı giderek artmaktadır. Bazı okullarda öğretim dili, fen derslerinin de dışında bütün dersleri kapsamaya yönelmiştir. Bu okullarda öğretim dilinin yabancı dil olması pratik ve iktisadi yönden çok sınırlı olan öğretim kaynaklarımızın israfına yol açmaktadır. Yabancı dilden araç olarak yararlanmalı, öğretimde Türk dili feda edilmemelidir ³⁷.

Atatürk, Kurtuluş savaşından sonra, Türk dilinin yabancı boyunduruktan kurtarılması ve nereden gelirse gelsin, yabancı boyunduruklardan kendini koruyabilmesi tedbirleri üzerinde durmuştur. 1928-1938 yılları arası özellikle zamanını dil meselelerine ayıran Atatürk, *Türk demek dil demektir* diyerek Türklüğün en temel taşının Türkçe olduğunu belirtmektedir. *Türkümlü diyen ve her yönüyle ve her şeyden önce Türkçe konuşandır* sözünü söyleyen Atatürk ölüm döşeginde, *..dil çalışmalarını sakın gevşetmeyin* diyerek dil konusunda önemle üzerinde durulması gerektiğini bir kez daha belirtmiştir ³⁸.

Dil, ana kültürün, Atatürk'ün de anladığı tam bağımsızlık duygusunun ve ulusal benliğin temelidir. Türkçe dili, matematik kadar açık seçik, her dala kolayca yetişebilen, üstün türetme yeteneği ile, yabancı dilleri bile kendine hayran bırakan bir dildir. Bir ülkenin uluslar arası haysiyeti, onuru kendi diline verdiği öneme bağlıdır ³⁹.

Atatürk, dilin milleti meydana getiren en önemli etken olduğunu önceden kavramıştır. Tarihte dillerini kaybetmiş ulusların kendilerinin de kayb olduğunu gösteren örnekler pek çoktur.

Yüzyıllar boyunca yabancı dillerin baskısı altında ezilen Türk dili, kısırlaşmış, gelişemez olmuş, yabancı tamlama ve terimlerle anlaşılabilir bir duruma düşmüştü. Genellikle dilin, *insanın iç alemini, dış aleme bağlayan bir araç* olarak tanımlanır. Böyle bir aracın kolay kullanılması, kolay anlaşılması, her türlü düşünce ve duyguyu kolaylıkla belirtmesi, her çağda, herkes tarafından aranan bir özellik olmuştur. Herhangi bir konuda, yabancı dillerle öğrenim yapmış bir insan, konuyla ilgili yabancı sözcükleri ve terimleri kullanmak eğilimindedir ve böylece bilerek veya bilmeyerek Türk diline yığınlarca yabancı sözcük ve terim getirmiş olur ⁴⁰.

Ülkenin bütün okullarında eğitim dili tümü ile Türkçe olmalıdır. Yabancı dil ek olarak ve iyi öğretilmeli, fakat kesinlikle Türkçe'nin yerini almamalıdır. Türk dilinin güzellik, zenginlik ve açıklığından, kendi dilinde düşünebilme zevk, onur ve bağımsızlığından hiçbir Türk genci mahrum edilemez.

ÖSYS başarı sıralaması incelendiğinde, Türkiye genelinde ilk 67 dereceyi paylaşan öğrencilerden sadece birinin Fransız Lisesi mezunu olduğu, bunun dışındaki Amerikan Robert, Alman, Avusturya, Üsküdar Amerikan gibi okullardan mezun olanların listede yer almadığı görülmektedir. Bu yabancı okulların amaçlarını E.Mead Earle, "American Mission in the Near East" adlı kitabında şöyle açıklamaktadır ⁴¹:

"...misyonların temel işlevi, ticarete uygun bir ortam hazırlamaktır. İnsanda yarattıkları ruhsal heyecan ve benzeri duygular, yerli ırkın Batı uygarlığına eğilim duyması sonucunu vermektedir. Dünya ve batı uygarlığını yakından tanımaları, o bölgelerdeki halklar gibi yaşama isteğini artırmakta ve bunun da doğal sonucu olarak, ticari faaliyet artmaktadır."

1895'de Board of Mission adına bir açıklama yapmış olan Mr. O.Dwight yaptığı açıklamada ise:

"...derneğimiz, yaklaşık 65 yıldır Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. Ticari ilişkiler yönünden misyonlar bu bölgede elverişli bir ortam yaratmışlardır. Bu ortam misyonların (ecnebi okulların) iki yönlü çalışmalarını sayesinde gerçekleştirmiştir: 1) Geniş bir eğitim düzeni, 2) Geniş bir basın ve yayın örgütü. Biz bu bölge halkını yalnız sattıklarımızı almaları için değil; gelecekte kurulacak tesislerin geliştirilip yaşatılabilecek bir düzeye gelmeleri için eğitiyoruz: bu yoldan Amerikan yatırımlarına yeni alanlar açmak umudundayız".

"...Amerikalılar, Asya Türkiye'sinde daha şimdiden karlılığa geçen bir iş kurmuşlardır. Bu durum bütün bölge halkının bir gün bizim müşterilerimiz olacağına dair umudumuzu gerçekleştirmektedir. Şu anda Asya Türkiye'sinde değişik bölgelerde 435 okulumuz, bunlarda eğitim gören 19795 öğrencimiz mevcuttur."

Gelişmiş ülkelerce bağımlılık, önce kültürel/dinsel düzeyde sokulmakta, arkasından siyasal bağımlılık gelmektedir. Bunun böyle olacağını gören Mustafa Kemal Paşa, Lozan Konferansında tartışılan en önemli konulardan birisinde, öğretim ve eğitim alanındaki *imtiyazat-ı ecnebiye* olmuştur. Atatürk, kayseri, İçel, İzmir ve İstanbul'daki üç beş misyon okulu dışındaki ecnebi okullarının hepsini kapattı; kapatılmayanlarda, Türk Milli Eğitimi'nin denetimine bağlamıştır ⁴².

Çağımızda özellikle İngilizce'nin tüm diller üzerindeki etkisi yadsınmaz. Ama özellikle gelişmiş ülkeler, bu etkiyi olabildiğince sınırlı tutmak için sürekli dil çalışmaları yaparken ülkemizde son on yıldır bu konuda ciddi çalışmalar yapıldığı pek söylenemez. Herhangi bir çalışmanın ciddi ve kalıcı sonuçlarını görmek bir yana bir de eğitimin her aşaması giderek İngilizce'ye kaydırılmaktadır. Fakat İngilizce ile aynı dil ailesinden olan Batılı ulusların dillerini İngilizce'nin etkisinden korumak için yaptıkları çalışmalar düşündürücüdür ⁴³.

Yabancı dil öğretimi konusundaki bilimsel araştırmaların birçoğunda, yabancı dil bilmenin, günümüzün değişen şartlarında ve gitgide artan iletişim imkanlarının milletlerarası ilişkileri de artırması sebebiyle daha da önemli hale geldiği belirtilmekte, yabancı dil öğretiminin bu önemin gereklerinin yerine getirilmesini sağlayacak biçimde yapılmasından söz edilmektedir ⁴⁴. Bu tespitin her iki yönünün doğruluğu açıkça görülmektedir. Yabancı dil bilmenin önemi artmıştır. Bu konuda herkes aynı kanıdadır. Ancak, sorun olarak karşımıza ikinci yönün irdelenmesinde çıkmaktadır. Sorun, yabancı dil öğretiminin dile verilecek önemin gereklerini yerine getirebilecek şekilde, eğitimin hangi aşamalarında ve nasıl yapılacağı konusudur.

Öğretim kurumları içerisinde, oranı çok düşük olan bazı özel statülü ilkokullarda yapılan yabancı dil öğretimi bir tarafa bırakılırsa, memleketimizde yabancı dil öğretimine ortaöğretimin birinci sınıfında başlanmakta; çoğunlukla altı, bazı durumlarda yedi yıl boyunca devam edilmektedir ⁴⁵.

Ortaöğretimde yabancı dilin amaca ulaşılacak düzeyde öğretilmemesi karşısında, sistemin düzeltilmesi veya yeni bir sisteme geçilmesi yerine Anadolu Lisesi adıyla, yabancı dille öğretim yapılan özel statülü okulların açılması yönüne gidilmiştir. Bu okulların rağbet görmesi üzerine, öğretim kadrosunda bulunması gereken özellikler dikkate alınmadan sayıları birden bire arttırılmış, ihtiyacın karşılanması konusunda bu tür okulların paralı olanları açılmıştır ⁴⁶.

Yabancı dilin gitgide artan önemi ve orta öğretimde yabancı dilin nicelik ve nitelik yönünden istenildiği düzeyde öğretilmediği gerçeği yeni arayışların ortaya çıkmasına sebep olmuş; sonuçta yabancı dilin ön plana geçtiği *Anadolu Lisesi* adı

altında, öğretimin büyük bir kısmının yabancı dille yapıldığı okulların açılması yoluna gidilmiştir. Bu okullar öğretimin yabancı dille yapılmasının yanı sıra öğrencilerin seçilerek alınması, sınıf mevcudunun azlığı, öğretim kadrosunun daha yetkin ve yeterli olması, eğitim teknolojisi yönünden daha geniş imkanlara sahip olmaları gibi öğretimde kaliteyi artıran özellikler sebebiyle çok rağbet gören okullar olmuşlardır⁴⁷.

Cumhuriyetten sonra artan yoğun istekler sebebiyle açılan Anadolu liselerinin sayılarının birden bire artması, bu okullarda öğretim kadrosu sorununu ortaya çıkarmıştır. İlk yıllarda sayıları az olan Anadolu liselerine, hem yabancı dili hem de bilim alanını (matematik, fizik, kimya, biyoloji) iyi bilen öğretmenler bulunurken, son yıllarda gerçek bir ihtiyaca cevap verebilme endişesine ilaveten politik çıkarlar düşüncesiyle, hemen her ilde, hatta her ilçeye açılan ve sayıları yüzlerle ifade edilen Anadolu liselerine mesleğin bu iki yönlü gereğini yerine getirebilecek öğretmen bulabilmek güç, gücün ötesinde imkansız hale gelmiştir. Bu ihtiyaca cevap verebilmek için bazı üniversitelerde öğretimin İngilizce ve Almanca olarak yapıldığı matematik, fizik, kimya, biyoloji öğretmeni yetiştiren bölümler açılmış⁴⁸ tır.

Atatürk tarafından 31 Ocak 1928'de *Türk Maarif Cemiyeti* olarak Türk Eğitim Derneği (T.E.D.) kurulmuştur ve 12 Ocak 1939'da 2/12441 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernek sayılmıştır. Haziran 1946'da ise adı *Türk Eğitim Derneği* olmuştur. Bugün faal olarak Ankara, Zonguldak, Karabük, Kayseri, Karadeniz Ereğli'si, Batman Petrol, Aliğa, Polatlı ve İstanbul Koleji olmak üzere 9 kolej vardır, yeni okul inşaatları da sürmektedir. Bu derneğin Atatürk'çe kuruluş amacı Özel Yenişehir Lisesinde olduğu gibi çok iyi yetişmiş Türk hocalar tarafından Türkçe öğretim yapılmasıdır. Bu arada da yabancı lisan derslerinin haftada 10 saate kadar varan bir hacimde öğrencilere verilmesi ile yabancı lisanın da Türk öğrencilere iyi öğretilmesidir. Ama esas amaç diğer tüm derslerin Türkçe olarak yapılmasıdır. Atatürk tarafından Cumhuriyetin kuruluşuyla çoğalmaları, gelişmeleri hatta ilave bina yapmalarına müsaade edilmeyen, özel kanunla yasaklanan Robert Kolej ve benzeri birkaç misyoner okuluna karşıt milli bir okul sisteminin Türkiye'de kurulması, bu okullarda kimsesiz, yoksul ama iyi ahlaklı Türk çocuklarının okumasını sağlamak için kurulmuştur ve 1953 yılına kadar bu düşünce başarıyla uygulanmıştır⁴⁹.

Cumhuriyet dönemi, Türk dilinin araştırılması, geliştirilmesi, güçlü bir bilim ve kültür dili haline getirilmesi konusunda önemli adımların atıldığı bir dönemdir. 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin, bu günkü adıyla Türk Dil kurumunun kurulması, edebiyat fakültelerinin açılması bu adımlardan bazılarıdır. Cumhuriyet devrinde Türk dili ile ilgili bu uygulamaların yanında, özellikle batı uygarlığını yakından izleme kaygısıyla yabancı dil eğitimine de önem verilmiştir ⁵⁰.

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada ve Türkiye'de büyük değişiklikler yaşanmıştır. Dünya; Amerika ile Batı Avrupa ülkelerinin meydana getirdiği Batı Bloku ile Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa ülkelerinin meydana getirdiği Doğu Bloku olmak üzere iki kutba ayrılmıştır. Türkiye bu kutuplaşma içinde Batı Bloğunu tercih etmiştir. Aynı dönemde, bu tercihin tabii bir sonucu olarak ülkemiz NATO'ya girmiştir. Çok partili hayatla birlikte, ülkemiz tek parti dönemindeki içe kapalı politikaları terk edip dışa açılmış, buna bağlı olarak da Batı Bloğunda ön plana çıkan İngilizce, eğitim kurumlarımızda ve sosyal hayatımızda hakim olan Arapça ve Farsça'nın ve daha sonra ön plana çıkan Fransızca'nın yerini İngilizce almıştır ⁵¹.

Son yıllarda orta öğretimden sonra yükseköğretimde de yabancı dille öğretime hız verilmiş, normal statülü üniversitelerde yabancı dile verilen önem gitgide azalırken bazı üniversitelerin belirli fakülte veya bölümlerinde yabancı dille öğretime geçilmiştir ⁵².

Bilim dili; en genel anlamda bilimi oluşturan veri ve bilgileri, sözlü ve yazılı olarak başkalarına aktarmak için kullanılan, bilim dalları ile ilgili özel kavramları taşıyan sözcük ve terimlerden oluşan dildir ⁵³.

Bilimin etkinliği ulusal değil evrenseldir. Bilim yoluyla üretilen bilgiler, ulusal sınırları aşarak tüm dünyaya yayılabilir. İşte bu nedenle, *bilim dili evrenseldir* diye düşünülebilir. Buradan yola çıkılarak, *bilimsel sözcükler ve terimler uluslararasıdır, hangi dilde üretildiyse aynen alınıp kullanılmalıdır, bunlar Türkçeleştirilemez* kanısı ne yazık ki toplumumuzda çok yaygındır. Ama durum gerçekte hiç de öyle değildir. Çünkü alınması gereken bilimin sonuçlarıdır, kavramlardır; yabancı dillerdeki sesler, sözcükler ve kurallar değildir. Fakat uygarlaşma aşamasında, kendi kültürel değerlerinin ve yaratıcı kaynaklarının bilincinde olmayan bazı uluslar yabancı kültürlerle, teknikbilimle

karşılaştıklarında, bu kelimeleri aldıklarını kendi kültürleri, dilleri ve düşünce sistemleri içinde özümsemezler. Yani bu kavramlar, kendi anadillerinin kavramları dizgesi içinde yeniden yaratılmadan olduğu gibi kullanılması durumunda bilim dili oluşamaz. Giderek yabancı seslerden oluşan sözcükler kurallar, kavramlar, diller ve kültürler o topluma yerleşir. Ama uygarlığı yakalamak ve çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak için bir toplumun kimliğinden vazgeçmesi gerekmez. Yeryüzünde bu şekilde başarı kazanmış hiçbir ulus yoktur⁵⁴.

Bilim dili, bilim adamından bilim adamına; bilim adamından uygulayıcı uzmana bilgi iletişimini sağlar. Ama çağdaş anlamda bilimsel çalışma, sadece yeni buluşlarla ilgilenme çalışmalarını değil, bilimin halk kitlelerine iletilmesi ve toplumsal yaşamla bütünleştirilmesi için yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarını da kapsar. Bu durumda doğal olarak bilim adamından öğrenciye bilim adamından halka bilgi iletişimi de söz konusudur⁵⁵.

Bilim dili, ulusal dilin bir parçası olarak görülmeyip yabancı dillere dayandırılmışsa, bilim adamı ile öğrencisi ve halk arasında iletişim kurmak çok zorlaşır. Bir ülkede eğitimin yabancı dillere dayalı olmasının nedenleri de bu noktada ortaya çıkar. Çünkü bir ülkede çağdaş araştırmaların verilerini ve bulgularını kesintisiz olarak yayımlayabilmek ve eğitimde uygulayabilmek için, o ulusun anadilinin bütünlüğünü ve tutarlılığını bozmadan bir bilim dili oluşturmuş olması gerekir. Hatta bilim dilinin, günümüzdeki bilim ve teknik bilim hızına paralel olarak her bilim dalında titiz ve sürekli bir çalışma şeklinde hızla yürütülmesi şarttır⁵⁶.

Hiçbir dil, zengin bir dil olarak doğmamıştır; tüm diller ancak zamanla işlenip geliştirilerek bilim ve sanat dili haline getirilebilirler. Toplumların gereksinimi ve teknik bilimdeki gelişmeler de bunu zorunlu kılar. Bilim diline sahip olabilme gereğini duyan her ulus, yeni sözcükler üretme işini başarma yeteneğini kazanmalıdır. Çünkü sürekli olarak yeni kavramlara, terimlere gereksinim duyulur. Bu konuda bilimle uğraşanlara da büyük sorumluluk düşer. Çünkü bilim adamı düşünen, düşüncenin yollarını bilen ve toplumun kültür tapısını temsil eden aydın kişidir. Bunun için bulunduğu toplumda çok özel bir konumu vardır. Aydın kişilerde de anadili bilincinin olması çok doğaldır. Bilimsel yapıtların toplumun düşünce yapısını ve kültürünü geliştirdiği göz önüne

alınacak olursa, bilimsel yapıtlardaki bilgilerin, doğru bir dille ve olabildiğince Türkçe ile aktarılmasının da önemi ortaya çıkar. Bilgilerin öneminin yanı sıra dilin kullanımı ve dil kurallarına göre yazılmaları da önem taşır. Bilim adamlarından bir edebiyatçı gibi güzel yazmaları beklenemez; ama doğru, anlaşılır ve olabildiğince Türkçe yazmaları, dillerine gereken önemi göstermeleri ve bilim dilinin gelişmesine katkıda bulunmaları beklenmelidir. İşte bu bilinci taşıyan, Türkçe'yi bilim ve öğretim dili olarak kullanmanın gereğine inanan ve bu yolda yoğun çalışmalar yapan bilim adamları hemen hemen hiçbir bilim dalında eksik değildir ⁵⁷.

Türkçe, bilim dili olma yönünden, uzun yıllar bir yana atılmış ve işlenmemiştir. Bu konuda ya Osmanlıca, ya da batıdan gelen sözcükler olduğu gibi benimsenmiştir. Bugün, genç kuşak bilim adamları, yalnız kendi alanlarının bilimsel ürünlerini saptamakla kalmayıp; kendi alanlarının terimler dizgesini de yaratmaktadırlar. Artık Türkçe düşünmenin, bir alışkanlık kazanmış ⁵⁸ durumda olduğu görülmektedir.

Türkçe ile ilgili olarak sık sık *geçmiş olmayana, gelişmemiş bir dildir, bu yüzden bilim dili olamaz, bilimsel terminoloji geliştirilemez* gibi yargıların dile getirildiği görülmektedir. Bu gibi yargılar bilimsel dayanaktan yoksundur. Her dil kullanıldığı toplumun her alandaki iletişimsel gereksinimlerini karşılayabilen bir dizgedir, dilin yapısı ve sözcük türetme olanakları ile dilin konuşulduğu toplumun gelişmişlik düzeyi arasında bir bağlantı bulunmaz. XIX. yüzyılda ulusçuluk akımının da etkisiyle ve Hint-Avrupa dillerini üstün gösterme çabalarının bir ürünü olarak diller yapısal özelliklerine göre ilkel ve gelişmiş olarak sınıflandırılmıştır. Böyle bir sınıflama dilin doğasıyla ilgili bilgilerin yetersizliğinden başka bir şey değildir. Dillerin tarihi insanlık tarihinden ayrı düşünülemez ⁵⁹.

Türkçe'nin bilim dili olarak yetersiz olduğu öne sürülmektedir. Türkçe'nin eksik yanları var olabilir, fakat bu, her dil için söz konusudur. Böyle bir durumda yapılması gereken şey, dilimizi tümüyle bir kenara atmak değil, kendi olanaklarıyla onu geliştirmeye ve zenginleştirmeye çalışmaktır. Yetersiz ve eksik diye dil kendi kaderine bırakılırsa, Türkçe'nin bir bilim ve kültür dili olarak nasıl ve ne zaman gelişecektir ⁶⁰ sorusunu sormak gerekir. Eğer dil duyarlılığı ve dil bilinci bakımından sorumsuzluk böyle sürerse, Türkçe XIV. yüzyıldaki durumuna düşer. O zamanlar Selçuklular

döneminde aydınlar arasında bilim dili Arapça, kültür ve sanat dili Farsça idi. Türkçe sadece halk arasında konuşulmakta ve Halk edebiyatı sanatçıları tarafından kullanılıp yaşatılmaktaydı. Türkçe'nin bu yaşam savaşı, Tanzimat dönemine, özellikle XX. yüzyıl başlarındaki Milli Edebiyat Akımına kadar sürdü. Şimdi ise tehlike daha çok batı dillerinden gelmektedir ⁶¹.

Türkçe bir bilim dili olarak uzun yıllar hor görülmüştür. Türkçe ile bazı terimlerin karşılanamayacağı iddia edilmiştir. Anadili küçümsememek gerekir. Hemen hemen her ülkenin dili bilim dili olabiliyor da, neden Türkçe'nin bilim dili olamayacağı hala tartışılmaktadır. Yabancı dillerden bir kelimenin karşılığı olarak Türkçe bulunan kelime, yabancı dildeki anlamını tam olarak karşılamıyorsa, terimin karşılanamayan anlamı içinde yeni ve başka terim türetilir. Yeni bir terim ya da sözcüğün ortaya ilk çıktığında yabancı dildeki anlamını karşılayamaması mümkündür. Böyle bir durumla her dilde karşılaşılabilir. Ama zaman içinde bu anlam genişleyerek yabancı dildeki karşılığının içerdiği tüm anlamları kapsayacak düzeye ulaşabilir. Burada önemli olan terimin ortaya konmasıdır ve terimleri Türkçeleştirirken yabancı dildeki karşılıklarını en iyi şekilde kapsayacak anlamda bir sözcük bulmaya özen gösterilmesidir ⁶². Çoğunluğun kullandığı savıyla yabancı sözcüklerin Türkçeleştirilmesine karşı çıkılmaması gerekir. Burada önemli olan zamanla ilişkili bir olaydır. Yabancı sözcüğün çoğunluk tarafından kullanılması belli bir zaman sonra olmakta, zaman süreci içerisinde sözcüğün Türkçe karşılığı yaygınlaşabilmektedir. Örnek olarak *Üçgen* ve *Müselles* sözcükleri düşünüldüğünde, bu sözcüklerin ilk ortaya konulmasında, *müsellesi* bilenlerin sayısı *üçgeni* bilenlerin sayısından daha fazlaydı. Ama zaman içinde *üçgen* sözcüğü o kadar benimsenmiştir ki, bugün pek çok kişi tarafından *müselles* sözcüğü bilinmez duruma gelmiştir.

Tanzimat'ın açtığı okullar, yabancı dil öğrenmenin teşvik edilmesi ve yapılan çeviriler ancak 1860 sonrası tıp diline etki edecek, XIX. yüzyıl başlarında Fransız İhtilalinin Türkiye'ye ihraç ettiği milliyetçilik fikirlerinin de yayılmasıyla 1860'dan sonra Türkçe'ye daha kıymet verilecektir 1839 yılında Mekteb-i Tıbbiye'de Fransızca eğitime başlanması ve Sultan Aziz devrinde eğitim dilinin Türkçe'ye çevrilmesi ile Tanzimatçılarla yüksek öğretim dilinde Türkçe'nin başlaması anlamına gelmemelidir.

Çünkü Beylikler devrinden bu yana bütün yüksek öğretim dilinde Türkçe önde geliyordu ⁶³.

Türk tarihinde yarım asır yılı bulmayan ve araya giren Fransızca eğitimin Türkçeleştirilmesi bir yenilik sayılmamalı, sadece asıla dönüşten ibaret sayılmalıdır. Tanzimat çağında bu toplumsal olayın, Türk dilinin gelişimine ve Türk dilinin yeni kavram ve karşılıklarıyla zenginleşmesine muhakkak büyük etkileri olmuştur ⁶⁴.

Bilimin uluslararası olan yanı yöntemleridir. Bilimin amaçları ulusaldır, toplumsaldır, kişiseldir. Bilim kişinin doğa ile etkileşiminden ortaya çıkar. Doğa sınırsız, kişiler ve toplumlar sınırlı olduğundan, her ülkede bilimin o dönemdeki sınırları, o ülke bilimcilerinin düşün, istem ve kültür yapısına, o ülkenin kendine en çok gereken konu ve uygulamalarına göre genişler ⁶⁵.

Dil, aynı milletin fertleri arasında olduğu gibi, farklı milletlerin fertleri ve ülkeler arasında da anlaşmayı, bilgi ve kültür alışverişini sağlayan en önemli araçtır. fertler, ülkeler, milletler her çağda aynı dünya üzerinde yaşamının getirdiği şartların zorlamalarıyla birbirlerinin dillerine ilgi göstermek durumunda kalmışlardır ⁶⁶.

Hiçbir dil, zengin bir dil olarak doğmamıştır; tüm diller ancak zamanla işlenip geliştirilerek bilim ve sanat dili haline getirilebilirler. Toplumların gereksinimi ve teknik bilimdeki gelişmeler de bunu zorunlu kılar. Bilim diline sahip olabilme gereğini duyan her ulus, yeni sözcükler üretme işini başarıya yeteneğini kazanmalıdır. Çünkü sürekli olarak yeni kavramlara, terimlere gereksinim duyulur. Bu konuda bilimle uğraşanlara da büyük sorumluluk düşer. Çünkü bilim adamı düşünen, düşüncenin yollarını bilen ve toplumun kültür yapısını temsil eden aydın kişidir. Aydın kişilerde de anadili bilincinin olması çok doğaldır. Bilimsel yapıtların toplumun düşünce yapısını ve kültürünü geliştirdiği göz önüne alınacak olursa, bilimsel yapıtlardaki bilgilerin, doğru bir dille ve olabildiğince Türkçe ile aktarılmasının da önemi ortaya çıkar ⁶⁷.

Dilin yoksulluğu diye bir şey olamaz. Ama dili bilim yapmak üzere kullanmıyorsanız, bir gün o dili, yüksek öğretim ve bilim amacıyla kullanma olanağı da kalmayabilir. Bu da ülke gelişmesinin durması demektir. Bilim yapmak için anadil

kullanılmıyorsa, bilimin toplum tarafından benimsenmesi ve toplumsal gelişme engelleniyor demektir. Böylece toplum bilimden uzaklaşıyor demektir ⁶⁸.

Cumhuriyet Türkiye'sinde Türk okullarında İngilizce'nin öğretim dili olması yolundaki esas çabaları ve çalışmaları öğrenmek için 1953 yıllarına gitmek gerekir. 1953 yılında Yenişehir Lisesinin *kolej* olması ile Türkiye'de İngilizce'nin okullara öğretim dili olarak yaymak için İngiliz-Amerikan ortak planının ⁶⁹ uygulamaya konulması başlamıştır. Prof. Sinanoğlu'na göre 1953 yılında Ankara'ya Özel Yenişehir Lisesine gelen 15 İngiliz ve Amerikalı yabancı hoca içindeki İngiliz Mr. Browning, bu işin beyni olarak görev yapmaktadır. Prof. Sinanoğlu, Ankara'da 20 yıl aralıksız görev yapan bu İngilizce öğretmenine İngiltere Kraliçesinden ülkesinin en büyük madalyasını alma sebebinin Türkiye'de İngilizce'yi bütün Türkiye'ye yayma çalışmaları ve bu konudaki üstün başarılarının olduğunu belirterek, madalya törenine Türk Büyükelçisinin bulunmamasının da acı ve düşündürücü olduğunu belirtmektedir ⁷⁰.

1953'te Ankara'da Maarif Koleji adını alan (T.E.D.)'in bu gözde okulu o tarihten sonra Türkiye'de devlet okulları içinde eğitim dili İngilizce olan kolejler konusunda ilk örnek olmuş ve İngilizce dili ile eğitim yapan bu okulların ülkede yayılması başta Mr. Browning gibi yabancıların da başarılı çalışmaları ile tüm Türkiye'ye yayılmıştır ve halen de hızla yayılmaktadır ⁷¹.

Bugün Türkiye'de 53 devlet, 18 vakıf üniversitesi olmak üzere 71 üniversite mevcuttur. Devlet üniversitelerden Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1959), Boğaziçi Üniversitesi (1971) ve Galatasaray Üniversitesinde (1994) tamamen yabancı dille (İngilizce) öğretim yapılmaktadır. Mevcut bulunan 18 vakıf üniversitesinden 6 üniversitede (Atılım Üniversitesi (Ankara;1977), Bahçeşehir Üniversitesi (İstanbul;1998), Beykent Üniversitesi (İstanbul;1997), Bilkent Üniversitesi (Ankara;1992), Fatih Üniversitesi (İstanbul;1996), Koç Üniversitesi (İstanbul;1992), İstanbul Bilgi Üniversitesi (İstanbul;1996)) öğretim tamamen yabancı dille yapılmaktadır ⁷².

Bunun yanısıra birçok üniversitede yabancı dille öğretim Türkçe öğretimle birlikte verilmektedir. Böyle üniversitelerde bazı fakültelerin öğretim dilleri Türkçe

olurken, bazı üniversitelerin öğretim dili yabancı dille yapılmaktadır. (Abant İzzet Baysal Üniversitesi (Bolu;1992); Fen Edebiyat Fakültesi, Çağ Üniversitesi (İçel Tarsus; 1997); İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çankaya Üniversitesi (Ankara;1997); Fen Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Doğu Üniversitesi (İstanbul;1997); Fen Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi (İzmir;1982); Deniz İşletmeciliği Y.O., Fen Edebiyat Fakültesi, İşletme Fakültesi, Mühendislik Fakültesi gibi.)⁷³

Bugün toplumun benimseme durumuna geldiği yabancı dilde öğretim yanlıştır ve bir açmaza doğru gidilmektedir. Osmanlı Devleti'nde bilim ve yazı diline Arapça ve Farsça sokulmuş ve sonuçta içinden çıkılmaz bir duruma gelinmişse, aynı yanlı günümüzde de yapılmaktadır. Ana babaların çocuklarının yabancı dilde eğitim görmeleri isteği, daha önceleri Avrupa ülkelerine ve öbür gelişmiş ülkelere öğrenci gönderilmesi ve oralarda daha iyi öğrenim göreceği inancının bir uzantısıdır. Yabancı ülkelere gönderilen öğrenciler, gittikleri ülkelerin dilinde eğitim görürler. İngiltere'ye giden bir öğrencinin, İngiliz hocalardan Fransızca mühendislik öğrenimi görmesi düşüncesi ne kadar ters ise, Türkiye'deki bir öğrencinin de Türk hocalardan İngilizce öğrenim görmesi de o denli terstir⁷⁴.

Hastalanan bir insan doktora gittiğinde, doktorun yabancı dil bilgisinden değil, tıp konularındaki bilgilerinden yararlanır. İngilizce bilen ama tıp bilgisi tam olmayan bir doktor yetiştirmenin kimseye yararı olmaz⁷⁵.

Yabancı dille öğretim konusunda bugüne kadar yapılan araştırmalar, bilim adamlarınca yapılan makale, röportaj şeklinde kısa çalışmalar düzeyinde kalmış, konu üzerinde ayrıntılı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma ile yabancı dille öğretim konusuna tarihsel ve felsefi olarak bakılmış, Cumhuriyet dönemine kadar gelinen süreçte hangi aşamalardan geçilmiş ve günümüze hangi düşüncelerle ulaşmış olduğu araştırılmağa çalışılmıştır. Aynı zamanda yabancı dille öğretimin sonuçları eğitimde amaç gerçekleştirme başarısı bakımından irdelenmeye çalışılmıştır.

Amac

Araştırmanın genel amacı toplumun tarihsel bir yatkınlığı olan ama eğitim sisteminin amaç gerçekleştirme başarısını büyük ölçüde sınırlayan yabancı dille öğretim sorununu Cumhuriyet dönemi gelişmeleri çerçevesinde yüksek öğretim ölçeğinde ele almaktır. Bu genel amaca bağlı olarak cevabı aranacak sorular şöyle sıralanabilir:

- * Yabancı dille öğretim konusundaki tarihsel ve ideolojik yatkınlığımızın niteliği nedir?
- * Cumhuriyet döneminde bilim ve yüksek öğretim dili olarak öne çıkan yabancı dil hangisidir ve sistemi etkileme düzeyi nedir?
- * Bu tercihi perde arkasından etkileyen teorik ve pratik değişkenler nelerdir? (Toplumda egemen dünya görüşü, ekonomik bağımlılıklar, askeri bağımlılıklar, bilim literatürünün batılı olması gibi.)
- * Yabancı dille öğretim fenomeninin eğitimsel sonuçları nelerdir? (Milli kültüre yabancılaşma, Türk dilinin işlenmediği için yozlaşması, öğretimde verimsizlik gibi.)

Önem

Araştırmayı önemli kılan husus, Türk Eğitim Tarihinin değişik aşamalarında müzminleşmiş bir soruna bilimsel bir neşter vurmuş olmaktır. Uygulamada karşılaşılan beklenti dışı sonuçları bertaraf etmenin yolu, olgunun ardındaki sebeplere inmek ve sorunu teorik olarak aydınlatmaktır. Konu ile ilgili doyurucu bir teorik birikimden sonradır ki çözüm mercileri duygusallığa kapılmadan, akılcı tarih ve sosyoloji gerçeğine oturan kararları üretecek ve hayata geçirmiş olacaktır. Bu araştırma böyle bir hazır bulunuşluk için atılmış mütevazı bir adımdır.

Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

* Yabancı dille öğretim, bilim ve eğitim hayatının doğasıyla çelişen bir tercih hatasıdır. Hem teknik boyutta, hem de uzun vadeli sonuçları bakımından eğitimin başarısını sınırlayıcı bir faktördür.

* Konu önemi nispetinde bugüne kadar yeterli akademik ilgiye mazhar olmamıştır. Hem teorik düzeyde hem de uygulamayı yansıtan veriler sistemli olarak toplandığı ve değerlendirildiği taktirde sorunun çözümlüne ışık tutacak sonuçlara ulaşılabilir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları konu ve yöntem boyutunda üç maddede özetlenebilir:

* Araştırma, konunun mekan boyutu itibariyle yüksek öğretim araştırma ve öğretim faaliyetleri ile sınırlıdır.

* Konunun zaman boyutu Cumhuriyet Dönemi yüksek öğretim pratiğinden ibarettir.

* Araştırma konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür üzerinde yapılacak kaynak taraması ve Cumhuriyet Döneminde ODTÜ ve Bilkent Üniversitelerinin programları üzerinde yapılan içerik çözümlenmeleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Yabancı Dil: Öğrencilere akademik, toplumsal ve meslekle ilgili gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla anadili dışında öğretilen dil. Fransızca, Almanca, İngilizce gibi ⁷⁶.

Yabancı dille öğretim: Bir öğretim kurumunda, yazılı metin ile sözlü anlatımda, bütün derslerin yabancı bir dille öğretilmesi durumunu ifade etmektedir.

Yabancı dil öğretimi: Bir öğretim kurumunda, yazılı metin ve sözlü anlatımda, bütün derslerin anadille öğretilme ve bunun yanında da yabancı dil öğretimini ifade etmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli : Araştırma, tarama modelindedir. Yabancı dille öğretim sorunu ilgili literatür taranmış ve yasal dokümanlar üzerinde içerik çözümlenmeleri yapılarak ele alınmıştır.

Evren ve Örneklem : Araştırmanın evreni, Türk Yüksek Öğretim Sisteminin Cumhuriyet dönemindeki bütün halkalarıdır. Araştırma, bilhassa ODTÜ ve Bilkent Üniversitelerinin tarihsel periyodu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Veriler ve Toplanması : Araştırmada konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklara yeterli ölçüde ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu maksatla Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'da milli kütüphaneler ve üniversite kütüphaneleri taranmıştır. Bu arada örneklem olarak seçilen yüksek öğretim kurumlarının eğitim öğretim pratiğini yönlendiren mevzuat ve dokümanlar derlenmiştir.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması : Toplanan kaynaklar okunmuş, ilgili kısımlar fişlenmiştir. Bu arada yasal dokümanlar üzerinde içerik çözümlenmeleri yapılmış ve ham veriler tasnif edilerek sistelendirilmiştir. Daha sonra amaçlar, sınırlılıklar ve varsayımlar dikkate alınarak verilerin iç ve dış yorumu gerçekleştirilmiştir.

1. YABANCI DİLLE ÖĞRETİMİN TARİHİ VE FELSEFİ KÖKLERİ:

Türk dilinin tarihine bakıldığında; Orta Asya'nın yerli halkı olan Türklerin en eski dili ve özellikle yazısı hakkında henüz yeteri kadar bilginin olmadığı görülmüştür. Türk yazı dili için, en eski nesnel belgeler olarak ayakta duran Orhun Abideleri gösterilebilir. Ne var ki, yazı dilinin de ne zaman başladığı ve hangi koşullar içinde gelişmiş olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, Orhun Abidelerindeki yazının 732 yılında yazıldığı göz önünde bulundurulursa yazının ve dilin bu gelişim düzeyine ulaşması için çok uzun bir sürecin geçmiş olmasına rağmen milattan önceye kadar götürülmesi olanaksız sayılmalıdır ⁷⁷.

Osmanlı döneminde medrese geleneğinde, eğitim ve öğretimde Arap dil ve edebiyatı hakim olmuştur. Medrese geleneğine bu dilin hakim olmasının tarihi ve felsefi nedenleri Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ tarafından şöyle belirtilmektedir ⁷⁸:

Arap dili ve edebiyatının medrese geleneğine hakimiyeti, bir dizi felsefi ve tarihi sebeple bağlantılıdır. Öncelikle medrese, Arapça nazil olduğuna inanılan Kutsal Kitap'ın referans kabul edildiği yaklaşık 400 yıllık bir telif ve tedris birikimi üzerine biçimlenmiştir. Bu meyanda Arap dili ve edebiyatı kurallarına göre üretilmiş bilgi birikimini daha ileri çizgiye taşımak ve mevcut bilgi birikimi temelinde insan kaynağını belirli amaçlara göre sistematik olarak işlemek iddiası ile tarih sahnesine çıkmış bir kurumun Arapça'ya alternatif başka bir dili ikame etmesi pratikte mümkün gözükmemektedir. Çünkü böyle bir niyet, bütün bilgi kadrosunun alternatif dile çevrilmesi gibi ortaçağ şartlarında asırlar sürecektir kapsamlı bir çaba gerektirmektedir. Böyle bir çabayı İslam medeniyet ailesine yeni katılmış olan bir toplumdaki beklemek de esasen mümkün değildir. Kaldı ki Türkler İslam dinine başka milletlerde eşine rastlanmayan kitlesel bir coşku ile katılmış ve etkilenme becerileriyle kalp planında yakınlaştıkları hazır kültürel birikimi dini olan-olmayan ayırımı yapmaksızın özümleme sürecine girmişlerdir. Bu arada Arapça'yı da Kur'an dili olarak kabullenmiş ve süratle entelektüel yaşamlarına taşımışlardır. Nitekim siyasi ve askeri alanda olduğu gibi kültür hayatında da İslam medeniyet ailesinin seçkin üyesi olma yarışına giren Türklerin, çok geçmeden hem Arapça eksenli çeşitli telif ve tedris faaliyetlerinde hem de bizzat Arap dil ve edebiyatı alanında büyük otoriteler yetiştirdiği bilinmektedir.

1.1. Türk Eğitim Tarihinin Değişik Evrelerinde Yabancı Dille Öğretim Olgusuna Genel Bakış,

Türk eğitim tarihinde yabancı dille öğretimi simgeleyen tecrübeler; Arapça ile özdeşleşen medrese modeli (Selçuklu ve Osmanlı çizgisi), Fransızca ağırlıklı mektep modeli (Tanzimat ve Meşrutiyet Türkiye) ve İngilizce etrafında yoğun yüceltme kültürünün olduğu okul modeli (Cumhuriyet Türkiye) dir ⁷⁹.

1.1.1. Medrese Dönemi ve Arapça

Planlı bir örgün öğretim kuruluşu olarak ilk defa Selçuklular tarafından kurulan medreselerde öğretim dili Arapça idi. Daha sonra Osmanlılar döneminde ilk kurulan İznik ve Bursa medreselerinde de Arapça tercih edilmiştir. Selçuklularda saray dili Farsça olmuş, Osmanlılarda ise kabul görmemiş ve resmi yazışmalar dışında, her iki dönemde de padişahların dili, halk dili olmuştur⁸⁰. Osmanlı döneminde Türkiye'deki yabancı dil öğrenimi birleştirici nitelikte olmuştur. Arapça ve Farsça iletişim ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla değil, kültürel ihtiyaçları yerine getirmek amacıyla öğrenilmiştir. Avrupa asıllı insanlarla iletişim tercümanlar yardımıyla sağlanmıştır⁸¹.

Osman Ergin'in *Araplaşma ve Skolastik Tedris Devri (1453-1938)* olarak adlandırdığı bu devrin sonraki devirlerden ayıran başlıca özelliği; Arapça'nın ilim dili olarak alınması ve skolastik denilen zihniyet ve usule bağlı kalınmasıdır. Selçuklu Türklerinde Farsça resmi dil alınmasına karşı, Osmanlılarda hükümet işlerinde Türkçe kullanılmışsa da, bu dil hiçbir müessesede halka öğretilmezdi. Mektep ve medreselerde yalnızca Arapça hakimdi⁸². Türklerin Arapça'yı bilim ve öğretim dili olarak tercihlerinde en önemli teorik faktör, bu dilin Kur'an dili olması, yani ilahi tercihe mazhar, kutsanması gerekli bir dil olarak algılanmasıdır⁸³.

Arapça'nın bilim dili olarak kabul edilmesi, Batı'da Latince'nin kaynak dili olarak görüldüğü gibi, İslami temel eserlerin dili olmasına; Farsça'nın şiir ve devlet dili olarak alınması da Türklerin İslamiyet'i İran yoluyla benimsemelerine bağlanmaktadır. Ancak Arapça ve Farsça'nın eğitim, bilim, devlet ve kültür hayatımızda bu kadar büyük rol oynamalarında, bu gün olduğu gibi, milli dil ve milli kültür şuurumuzun zayıflaması da etkili olmuştur⁸⁴.

Türklerin Karahanlılar döneminde Müslümanlığı kabul etmesi ve Türk halkına dayalı siyasi birlikler kurulmasıyla birlikte, Türk İslam kültürü oluşmaya başlamıştır. Böylece Arap harflerinin kullanılmasını takiben Arapça'nın İslam dininin ortak dili olması tezinden hareketle, Türkçe karşısında üstünlük sağlaması yönünde ilk adımlar atılmıştır.

Günlük iletişimde Arapça kullanılmamasına rağmen, Kur'an-ı Kerim'in okunabilmesi ve günlük ibadetlerin yerine getirilmesi için, duaların Arapça asıllarının ezberlenmesine yetecek kadar okuma bilgisi, her düzeydeki insan tarafından öğrenilmiş ve zamanla ilmi eserlerin büyük çoğunluğu Arapça ya da Farsça yazılmaya başlanmıştır. Kutadgu Bilig'de *Arapça ve Farsça kitaplar çoktur, bizim dilimizde bütün hikmetleri toplayan budur* denilerek Türkçe yazılı kaynakların azlığı dile getirilmektedir. Yine aynı eserde bir elçi için *Konuşurken bütün dilleri konuşmalı, yazarken bütün dilleri yazmalıdır* diyerek yabancı dil öğrenimi konusuna da temas edilmiştir ⁸⁵.

Selçuklu döneminde medreselerde Arapça ve Farsça öğretilmekte, bilim dili olarak Arapça kullanılmaktaydı. Edebiyat dili olarak da Farsça hakimdi. Anadolu'da XII. yüzyılın sonuna kadar devlet dili Arapça olmuştur. Daha sonra bunun yerini yavaş yavaş Farsça almıştır. Türkçe ancak beylikler döneminde önem kazanmış ve XIII. yüzyılın sonunda Karamanoğlu Mehmet Bey Konya'yı aldıktan sonra ⁸⁶, 1277 yılında *bugünden sonra divanda, dergahta, bargahta, mecliste ve meydanda Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır* diyerek Türkçe'yi Anadolu'da devlet dili olarak egemen kılmıştır ⁸⁷.

Selçuklu ve Osmanlı medrese geleneğinin tarih sahnesine çıkışından itibaren İslami eğitim geleneği uygulanmıştır. İslami eğitim geleneği uygulaması ise, Arapça dilini ön plana çıkarmıştır. Bu dönemdeki uygulanan medrese geleneğinde bu eğitim kurumlarının yabancı dille öğretim yapan birer öğretim kurumları olduğu Prof. Dr. Hasan AKGÜNDÜZ tarafından belirtilerek şöyle açıklanmaktadır ⁸⁸:

...Medrese modelinin Selçuklu medeniyeti bünyesinde biçimlendiği ama felsefi ve tarihi arkaplanı gereği Kur'an dili olarak kutsanan Arapça'yı telif ve tedris faaliyetlerinde öne çıkarmış olduğudur. Gerçi zamanla İslam dünyasındaki akademik örgütlenmeler için bir örneklik model haline geldiği bilinen medreseler, şifahi iletişim itibarıyla ulusal dillere açık olmuştur. Ama bu modeli tevariüs eden her kültür çevresinde yazılı eğitim dilinin Arapça oluşu, genel-geçer bir kuraldır. Dolayısıyla muhatap kitlesi çoğunlukla Türk olan Selçuklu ve Osmanlı medreselerini yabancı dille öğretim yapan birer eğitim kurumu olarak nitelendirmek mümkündür. Söz konusu nitelendirmeyi destekleyen daha ileri, medrese programlarında muhtevanın büyük ölçüde Arap dili ve edebiyatıyla ilgili derslere ayrılması ve hatta -medrese geleneğinin yoz dönemlerinde- bütün akademik faaliyetlerin araçta boğulma izlenimi uyandıracak biçimde Arapça gramer konularına temerküz etmiş olmasıdır.

Osmanlı dönemindeki gerilemenin başta gelen nedenlerinden birisi ana dili olan Türkçe'ye yer vermeyen Osmanlı modeli ilkokul (Sıbyan Mektebi) olmuştur. Bu okullarda Arapça sözcükler, Arapça metinler kullanıldığı halde Arapça da yok sayılabiliirdi. Arapça metinlerin kaynağı kutsal olan Kur'an-ı Kerim'den alındığı için öğreniliyordu ⁸⁹.

Garplılaşma devri başlayınca mekteplere Arapça ve Farsça da girmiş ve bu iki dilin yardımıyla Osmanlıca adı altında karışık bir Türkçe ortaya çıkmıştır. Bununla beraber medreseler 1908 inkılabına kadar Farsça ile Türkçe'ye asla kapılarını açmamışlardır. 1923 inkılabından sonra medreseler Arapça'larıyla birlikte yıkılmışlar, mekteplerde ise Arapça ve Farsça'dan başka Osmanlı Türkçe'si de uzaklaştırılarak yerlerini asıl Türkçe'ye bırakmaya mecbur bırakılmışlardır ⁹⁰.

Osmanlı devletinde garplılaşma ve yenilik cereyanlarını özellikle askeri ihtiyaçlar ve zaruretlere doğurmuştur. Bunu ilk tesiri de mekteplerde görülmüştür. Önce Arapça ve sonra Farsça'nın yeni mektep programlarına konulması, fakat bu diller medreselerde olduğu gibi Arapça ve Farsça metinler üzerinden okutulmayıp Türkçeleştirilmiş kitaplardan takip edilmek suretiyle tedris sahasında bir yenilik yapılmış olmasıdır. Bu sayededir ki Arapça ve Farsça'nın Türkçe'ye karışmasından doğan bir Osmanlı Grameri ortaya çıkabilmiştir ⁹¹.

1.1.2. Mektep Dönemi ve Fransızca

1650 den 1750 ye kadar Fransa toplumsal ve düşünsel yönden Avrupa'nın en gözde ülkesiydi ve Fransa'nın varlığını, Fransızca'nın uluslar arası yardımcı dil olarak kullanılmasını varlığı izliyordu. Bu, başka diller karşısında Fransızca'nın üstünlüğünden değil, bütünüyle dil dışı etkenlerden ileri geliyordu; daha sonra Fransızca gözde bir düzeye ulaştınca *düşünsel*, *açık*, *ince* ve buna benzer birtakım özelliklere sahip olduğu gibi özellikler ortaya çıkmaya başladı ⁹².

Kültür hayatımızın belirleyici ana çizgilerinden biri olan Tanzimat Fermanı diğer alanlarda getirdiği yeniliklerle birlikte, Arapça ve Farsça'nın yanında Fransızca'yı da eğitim ve kültür hayatımıza sokmuştur. Tanzimat döneminde medreselerde öğretim Arapça, mekteplerde Türkçe'ydі. Ancak bu dönemde yabancı dille, özellikle Fransızca,

eğitim yapan tıp, mülkiye, harbiye, hukuk mektepleri açılmıştır. Aynı dönemde yabancı dille eğitim yapan 6000 kadar yabancı okulu bulunmakta ve bunlara Türk çocukları da devam edebilmekteydi⁹³.

Tanzimat dönemi okulları Osmanlılarda gittikçe zayıflayan Batıda hızla gelişmeye başlayan bilimi, ülkeye kazandırmak gibi bir düşünceyle açılmışlardır. Bu okulların başlıca özellikleri ise; kuruluşlarını tamamlayamamış olmaları, yani bina, yönetmelik gibi önemli eksikliklerin bulunması, Arapça ve Farsça'nın öğretilmesinde Türkçe kitapların kullanılması, askeri ve mülki okullarda bir süre Fransızca, arkasından Bahriye'de İngilizce, Harbiye'de Almanca öğretilmesi ve kılık kıyafetin Batı giyimine uydurulması⁹⁴ olarak göze çarpmaktadır.

Tanzimat döneminde; batılılaşma hareketinin eğitim alanındaki merkezi 1867 de Sultan Abdulaziz tarafından açılan Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) dir. Fransız dili ile eğitim yapan bu okul, padişahın Fransa ziyareti sonrasında, Fransız liseleri örnek alınarak açılmıştır. Günümüzde Galatasaray Lisesi, bugünkü Anadolu Liseleri ve yabancı dille öğretim yapan özel okullar gibi, bir kısım derslerin yabancı bir dille, yani Fransızca yapıldığı bir okul⁹⁵ olarak faaliyet göstermektedir.

Tanzimat döneminde yazı dilimiz Arapça Farsça tamlamalar ve kurallar açısından sadeleşme doğrultusunda ileri düzeyde yol almıştır. Fakat bunun yanında, Batı kökenli kelimeler dilimize girdiğinden, bu durum dile oldukça ağır bir yük getirmiştir. Böyle bir durumun ortaya çıkmasında iki önemli etken vardır. Bunlardan biri, Batıdan gelen yeni dünya görüşü ile ilgili alanlarda, Batı türleri örnek alınarak şiir, hikaye, roman, tiyatro gibi edebi eserler ortaya çıkarılmıştır. Bu zamanda, Batılı yaşayış ve düşünce tarzının ifadesi olan kavramlar dilimizde mevcut olmadığı için, bu yenilikler, batıdan, Fransızca başta olmak üzere hep kendi kelimeleriyle birlikte girmiştir. Toplumlar arasındaki karşılıklı ilişkiler dil ile gerçekleşmektedir. Bu durumda farklı toplumların veya iki farklı dünyanın birbirleriyle ilişkisi demek, bir bakıma dillerin birbirleriyle ilişkisi demektir. İşte bu ilişki de, yabancı kültür etkisini dil yoluyla da ortaya koymuştur. İkinci etken ise; Osmanlı aydın zümresinde daha önce Arap ve Fars dillerine karşı gösterilen hayranlık, bu kez de Fransızca'ya karşı gösterilmiş

olmasından ortaya çıkmaktadır. Osmanlı aydınında Türkçe temelinde bir ana dili bilinci oluşmamış olması sonucu Fransızca bir öğrenime ağırlık verilmiştir ⁹⁶.

Öte yandan Osmanlı devlet erkani, diplomasi mensupları, basın, edebiyat ve sanat dünyasının ileri gelenleri, Batıyı doğrudan doğruya veya dolaylı olarak asıl kaynağından izledikleri içindir ki, bu kelimeler dilimize daha kolay aktarılmıştır ⁹⁷.

Tanzimat döneminde; Osmanlı yönetiminde eğitim ve öğretimde Batıdaki fikir ve sanayi gelişmelerden yararlanmak için, o zaman ki genel ve siyasi geçerliliği olan bir dil olarak Fransızca'nın mekteplerde öğretilmesi kararlaştırılmıştır. Fransızca, uzun süre askeri ve mülki mekteplerde geçerli dil olma özelliğini kaybetmemiştir. Daha sonra ise, Bahriye mekteplerinde öğretim dili olan İngilizce ve Harbiye mekteplerinde ki Almanca ile başa baş gitmiştir ⁹⁸.

XVIII. yüzyılın sonlarından bu yana, Türk topluluğunu çöküntüden kurtarmayı düşünenler, yüzlerini Batı dünyasına dönmek zorunluluğunu duymuşlardır. 1775'lerde kurulan Deniz Mühendishanesi ve 1793'lerde kurulan Kara Mühendishanesi'nin kurulma nedenini, Edirne antlaşması için düşman topraklarına gönderilen Halil Paşanın, yurda dönüşünde ki (1830) söylediği *Rusya'dan dönüyorum. Dönüşümde her zamankinden daha çok inandım ki, eğer Avrupa'yı hemen taklide kalkışmazsak, bizim için Asya'ya dönmek zorunluluğundan başka çare yoktur* ⁹⁹ sözlerinde görülmektedir.

Tanzimat'la birlikte medreselerin yanısıra, Batı örnek alınarak bir çok yeni okul kurulmuştur. 1848'de Dar-ül Muallimin (öğretmen okulu), 1862'de kız öğrencilere (mahalle mektebi dışında) öğretim veren okullar ve 1846'da Mühendishane Mektebi (İTÜ) açılmışlar ve mezunlarının çoğu Fransa, İngiltere, Almanya ve Avusturya'ya gönderilmişlerdir. İlk tıp fakültesinde ise ders kitapları Fransızca olmakla birlikte Fransız edebiyatı da okutulmuştur ¹⁰⁰.

Osmanlı Devletinde, Fatih devrinden bu yana varlığını sürdüren azınlık ve misyoner okullarında yabancı dille öğretim yapılmış ve bu faaliyetler Tanzimat'la birlikte artırılarak, imparatorluğun en ücra köşelerine kadar kolejler açılarak yaygınlaştırılmıştır. Aslında bunlar devletin yapısından gelen, Tanzimat'a kadar genel

olarak yalnız yabancı misyon ve azınlıkların faydalandığı okullardır ve Müslüman tebaa için düşünülen ve teşvik edilen bir uygulama değildir ¹⁰¹.

Batılılaşma hareketimiz içinde önemli bir yer tutan ve Batıdaki eğitim kurumlarına göre düzenlenip Fransızca ağırlıklı eğitim yapan bu okullarımız, dilimiz ve kültür hayatımız üzerinde bazı olumsuz etkilere de yol açmıştır. Devrin sosyal şartlarının da etkisiyle Fransa'yı, özellikle Paris'i gözünde büyüten ve Fransızca'yı ana dilinden önde tutan bazı yarı aydınlar türemiştir. Fakat bu yarı aydınlar bir yana, en az bir Batı dilini, özellikle de Fransızca'yı öğrenmiş, batıyı yakından tanıyan; ancak Türkü ve Türkçe'yi çok seven Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Cevdet Paşa, Namık Kemal, Sait Halim Paşa, Ziya Gökalp, Atatürk ve yakın silah arkadaşları gibi bilim, sanat, kültür ve devlet adamlarımız da bu dönemde ve bu okullarda yetişmiştir. Türkiye Cumhuriyeti devleti bu önder insanların fikri ve fiili liderliğinde hayat bulmuştur. yine bu fikir, sanat ve devlet adamlarının ortaya koyduğu ilke ve hedefler doğrultusunda Türkiye, Türk dilinin ve kültürünün kuşatıcılığı altında, dünyadaki gelişme ve değişmelere açık bir milli devlet olarak kurulmuştur ¹⁰².

1.1.3. Okul Dönemi ve İngilizce

Türkçülük akımından sonra Cumhuriyetle birlikte dildeki Arapça, Farsça sözcükler fazlalığı temizlenmeye başlanmıştır. Batıdan yeni gelen kavramlara gerekli karşılıklar Türkçe'den türetilmeleri yoluna gidilmiştir. Zaten yazının değişmesi, Arapça ve Farsça'nın öğretilmemesi, İslam aleminden sıyrılıp Atatürk'ten sonra çağdaşlaşma emelinin Avrupalı olma özentsine dönüşmesi ile, eski Türkçe bilen birey sayısı da azalmıştı ¹⁰³.

Türkklüğün 1920'lerde verdiği ikinci Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşı ilk alfabe ile başlamıştır. Arap harfleri, gene iyi niyetle, İslam'a duyulan saygı dolayısıyla alınmış, fakat Türkçe'ye uymadığından, onu köstekleyip, Arapça, Farsça sözcüklerin ise kullanılmasını kolaylaştırmıştır. Arap harfleri yerine Türkçe'ye tıpatıp uyan yeni Türk harflerinin getirilişi, İslam'ın hassasiyetine bir darbe vurup, Frenkçe'ye sarılmak için değil, Türk'ün ifadesini, ruhuna dönüşünü kuvvetlendirebilmesi içindir ¹⁰⁴.

İkinci zaferin kazanılması yazı diliyle konuşma dilinin birleşmesi, yazı dilinin Türkçeleşip, serpilip güzelleştirilmesi, için için türeyip büyümesi, her dalı, her konuyu, her bilimi, tekniği kapsaması ile olmuştur. Bu Türkçe, Yunus Emre'nin Türkçe'si, Karacaoğlan'ın Türkçe'si, nerede olursa olsun Türküm diyen her Türkün kolayca anlayabileceği, her meslekte kullanılabileceği bir Türkçe idi ¹⁰⁵.

Cumhuriyet tarihimizin eğitim alanındaki en önemli adımı, bütün okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlayan, ilk öğretimde Türkçe eğitimi zorunlu kılan Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunudur. Bu kanunla, Osmanlılar döneminden kalan medreseler kapatılmış, yerine bugünkü okullar açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde uzun yıllar yabancı dil olarak öğretilen Arapça ve Farsça, bu dönemde kaldırılarak yerine batı dillerinden Almanca, Fransızca ve İngilizce konmuştur ¹⁰⁶. Çocukta dil gelişiminin 2,5 yaşında tüm seslerin çıkarılmasıyla ilk adımı atılan, 11 yaşında 3000 kelimelik bir söz dağarcığı kazanılmasıyla tamamlanan, ailede başlayıp ilk öğretimde olgunlaşan bir süreç olduğu düşünülürse; ilköğretimde Türkçe'nin zorunlu hale getirilmesinin yararı daha iyi anlaşılır ¹⁰⁷.

Atatürk, bilim dilinin Türkçe, tüm derslerin her düzey okulda Türkçe olmasına büyük özen göstermiş, 1934 de bir geometri kitabı yazarak bugün kullanılan *üçgen* gibi terimleri türetmiştir. Yabancı dilli misyoner okullarına özenilmemesi için de Türk Eğitim Derneğini, onun özel okulu T.E.D. Yenişehir Lisesini kurmuştur. Bu okulda yabancı dil öğretilmesine önem verilmekteydi. Fakat fen, edebiyat, felsefe gibi derslerin dili Türkçe idi. Bu amaçla kurulan başarılı bu okula İngiliz-Amerikan çengeli 1953 de atılmış, dersler İngilizce'ye çevrilmiştir. Okul Ankara Koleji adını almıştır. O zamana kadar yurttan böyle bir misyoner tipi Türk okulu yoktu. Daha sonra bunu Anadolu Liseleri takip etmiş, topluma yabancı dilin böyle öğretilebileceği mesajı verilmiştir ¹⁰⁸.

Batı dilleri orta öğretimimize 1867 yılında açılan ve bir kısım derslerini Fransızca veren Galatasaray Lisesi ile girmiştir. Bunu 1912'de öğretime başlayan Robert Koleji takip etti. 1950'li yıllarda bir kısım derslerini batı dillerinden biriyle veren ortaöğretim kurumları epeyce çoğaldı. 1952'de Türk Eğitim Derneği Ankara Koleji, 1955-1956'da Maarif Kolejleri eğitim ve öğretime başladı. Birbiri arkasına devreye giren Anadolu liseleri ve özel Türk yabancı okullarıyla ortaöğretimde yabancı

dille öğretim had safhaya ulaştı. Türk toplumunda başgösteren batı ve Amerika ilgisi, kısa sürede yerini hayranlığa ve özentiye bıraktı. Sosyal hayatın her alanına yansıyan bu durum Türk dili ve kültüründe de derin izler bıraktı. Türkçe, yüzyıllar sonra yeniden yabancı dilin boyunduruğu altına girdi. Amerikan İngilizce'si, bütün Türk toplum hayatını kuşattı. Türk toplum, genç nesillerinin geleceğini yabancı bir dille ve özellikle de İngilizce ile öğretim veren bir eğitim kurumundan alınan bir diplomada görmeye başladı. İnsanlarımızın bu tercihleri doğrultusunda, 1990'lı yıllarda bütün illerde üçer beşer mesleki ve klasik düzende Anadolu liseleri ve özel liseler açılmaya başlandı ¹⁰⁹.

1956 yılında kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile başlayan İngilizce yüksek öğretim uygulaması, kademeli olarak bu gün Boğaziçi, Anadolu, Dokuz Eylül, Ege, Gaziantep, Hacettepe, İnönü, İstanbul, Marmara, Osman Gazi, Yıldız Teknik Üniversitelerinin bütün fakültelerine veya bir kısım fakülte veya bölümlerine yaygınlaştırılmıştır. Daha önemlisi, bu gün bu üniversitelerimizin yabancı dille eğitim yapan bölümleri, en yüksek puanla öğrenci alan yüksek öğretim kurumları haline gelmiştir. Yabancı dille eğitimde büyük ölçüde İngilizce, az bir oranda da Almanca ve Fransızca kullanılmaktadır ¹¹⁰.

1.2. Yabancı Dille Öğretimin Sosyo-Kültürel Dayanakları

1.2.1. Din Faktörü,

VII. yüzyılda Araplar çölden çıkarak fetihlere başladıklarında, Bizans ve İran İmparatorluklarından sonra Türklerle de temasa geçmişlerdir. Bu iki İmparatorluğa olduğu gibi Türklere karşı davranışları da çok sert olmuştur. Araplar İslamıktan önce kurulan dinsel her şeyi batıl saymışlardır. Bu inanç ile, Arap saldırıları Türklere çok pahalıya mal olmuştur. Maveraünnehir, Toharistan ve Harezmi bölgelerindeki Arap yıkıcılığı korkunç bir hal almıştır. Birçok zengin kent yağma edilmiş, direnişle karşılaşılacak kimi yerlerde eli silah tutan Türk gençleri boğazlanmış, kadınlar ve çocuklar tutsak edilerek yerlerinden sürülmüş, Türk dili ile yazılan eserlerin yakılıp yok edilmesinde bile bir sakınca görülmemiştir. Müslümanlığın evrensel ilkeleri, Araplaştırmak için kötüye kullanılmıştır. Emeviler, Müslümanlığa giren Türklere çeşitli haksızlıklar ve eziyetler yapmaktan çekinmemişlerdir ¹¹¹.

İslamiyet'e giriş, Türkleri Kuran-ı Kerim ve bu mukaddes kitap etrafında şekillenmiş yeni bir dünya ile yüz yüze getirmiştir. Türklerin Müslümanlığı kabul etmelerinin, ulusal kültürlerinde önemli etki yaptığını kuşku yoktur. Fakat, bu din değiştirme, onlarda ilk kez görülen bir olay da değildir. Önceleri Putperest, Şamanist, Natüralist ve Yahudi din ve mezheplerine bağlı Türkler görülmüştür. Bu din ve mezhep değiştirmeleri, Türklerde ulusal kültürün en güçlü aracı olan dilin dine üstün tutulmasını, bütün propagandalara rağmen, önleyememiştir. Türk Yahudileri Hıbr alfabeti ile ibadetlerini Türkçe yapmaya devam etmişlerdir. Günümüzde, Ortodoks mezhebinde bulunan Gagavuzlar Türkçe konuşmaktadırlar. Türkiye'nin komşu memleketlerinde bulunan Şii Türkler ise, Türkçe'yi yazı dili olarak kullanmak olanaklarından yoksun bulunmakla beraber, konuşmakla yaşatmaktadırlar ¹¹².

Özellikle İslamiyet'in kabulünden sonra dil ile din birbirine karıştırılmış, Arapça veya Farsça'nın dinin vazgeçilmez bir unsuru olduğu şeklinde anlayış hataları yapılmıştır. Arapça'nın ahi ret-cennet dili olduğu ve bu yüzden mutlaka herkesin öğrenmesi gerektiği gibi, arkasında Arap ırkçılığının yattığı uydurma hadisler, bu algı ve yönelim sapmasının en önemli dayanaklarından birisi olmuştur ¹¹³:

- Cennet ehlinin dili Arapça'dır. Onlar Allah'ın huzurunda Arapça konuşurlar.
- Arapları üç sebepten ötürü severiz; ben Arabım, Allah'ın kelamı Arapça'dır ve cennet ehlinin dili Arapça'dır.
- Allah'ın en nefret ettiği dil Farsça'dır. Şeytanlar Huzistanlıların, cehennemlikler Buharalıların, cennetlikler ise Arapların dilini konuşurlar.

Bu hadislerde geçen *Buharalıların dili cehennemliktir* yargısı, -ki, Buhara Türk yerleşim merkezidir ve orada Türkçe konuşulmaktadır- zaman içinde Türkçe'nin lanetli bir dil haline getirilmesine yönelik sinsi bir Arap şovenizminin kendine nasıl yapay dayanaklar aradığına ve bulduğuna işaret ¹¹⁴ etmektedir.

Söz konusu uydurma hadislerden nasibini alan Farsça'nın koruyucuları ve aydınları da karşı atağa geçerek skolastik mantığın sorgulamadan kabullenen açığından *Kim ki bilmez Farisi /gider dinin yarısı* gibi Fars şovenizminin izini taşıyan gerçek dışı yönlendirmelerden yararlanmışlardır. Bütün bu amansız var olma savaşında Türkçe

sahipsiz, savunmasız kalmış ve *avamlı* sınırlı kalarak yazı dilinden uzaklaşmaya başlamıştır. Bu durum dünyanın en eski dillerinden biri olan Türkçe'nin geri planda kalmasına neden olmuştur ¹¹⁵.

Türkçe üzerindeki yıkımın henüz başladığı dönemlerde Kaşkarlı Mahmut bu durumun farkına vararak *Türk dili ile Arap dilinin atbaşı beraber yürüdükleri bilinsin diye* .. bir tavır geliştirmiştir. Kaşkarlı Mahmut, yüzyıllar önce bu dilin öteki dillerden daha üstün, daha güçlü bir dil olduğunu kaynaklara dayanarak savunmuştur. Bu düşüncesinin doğruluğunu gerçekleştirmek için büyük emekler sonucu yazdığı en önemli eseri olan Divan-ü Lügat-it Türk adlı eserinin giriş kısmında, *Türk dilini öğreniniz, onlar için uzun sürecek bir egemenlik vardır* sözü ile de bu tavrını sürdürmüştür ¹¹⁶.

Türklerin İslamiyet'i kabulünün ilk devirlerinde görülen bu mücadele bir zaman sonra Türkçe'nin devlet ve eğitim hayatından büyük ölçüde çekilmesiyle sonuçlanır. Türk devlet hayatında ve eğitim kurumlarında XII. yüzyılın sonuna kadar Arapça hakim olmuştur. XIII. yüzyıl başlarında Arapça'nın yerini Farsça almış, Büyük Selçuklu Devletinde (1040-1157) ve Anadolu Selçuklu Devletinde (1077-1308) saray dili Türkçe ve Farsça, ordu dili Farsça olmuştur. Halk ise Türkçe konuşmaktadır. Doğu Türkleri arasında da Arapça ve Farsça'nın çok büyük bir rağbet gördüğü bilinmektedir. Timurlular devletinde ve özellikle Hüseyin Baykara devrinde bilhassa Farsça sarayda büyük himaye görmüştür ¹¹⁷.

Türkçe'nin ilk yazılı belgeleri olan Orhun Yazıtları, dilimizin en saf ve dış etkilerden uzak olduğu bir devrin ürünleridir. Ancak Uygurlar devrinde Budhizm ve Manihaizm benimsenmiş, X. yüzyıldan XIII. yüzyıla kadar, hatta Doğu Türkistan'ın bazı bölgelerinde daha sonraki birkaç yüzyılda da bu dinler etkisini sürdürmüştür ¹¹⁸.

1.2.2. Türk Toplumunun Yaşadığı Kültürel Değişmeler,

Türkler, X. yüzyıldan itibaren millet olarak İslamiyet'i kabul edince, dillerinde bir takım değişiklikler görülmeye başlandı. Eski Türkçe döneminde, dilin gördüğü itibar, daha sonraki Müslüman Türk devletlerinde zayıfladı. Böylelikle bilim ve öğretim dilinden az çok uzaklaştı. İslamiyet'ten sonra Türkçe, Kur'an lisanı olan Arapça'nın

ve edebi dil olarak Farsça'nın fazlasıyla etkisi altına girmiştir. Milli dilin ifade edemediği kavramlar, ister istemez Arapça ve Farsça'dan alınmıştır. Bilhassa medreseler kurulduktan sonra, din dili olan Arapça ile edebiyat dili olan Farsça'nın nüfuzu giderek çoğaldı ¹¹⁹.

Türkler Müslüman olmadan önceki dönemde Türklerin arasına yayılan hiçbir din ve yazı, Türk topluluk hayatında kalıcı değişiklik yapmamış; milli-medeni hayatın ana çizgilerini ve Türk vatanını değiştirmemiştir. Halbuki İslam imanı, Türk uygarlık hayatında büyük inkılap yapmış, sosyal hayatı değiştirmiş; çok sayıda Türkleri cami ve medrese çevrelerinde toplamış; onlara medreseleri ve kütüphaneleriyle meşhur, kültür ve uygarlık merkezleri kurduştur. Kısaca İslam uygarlığı ile Türk kavimleri, genellikle göçebe veya seyyar çadır yaşantısından, köylerde ve kasabalarda yerleşmiş bir şehir yaşantısına geçmiştir ¹²⁰.

İslam uygarlığı, Türklerin fikri, edebi ve ideolojik hayatı üzerinde büyük değişiklikler yapmıştır. Bu uygarlık, Türklerin ilim, fikir ve edebiyat tarihinde gerçek bir dönüm noktası, yeni bir aşama olmuştur. İlk önemli değişme dil alanında yapılmıştır. Türkler İslamiyet'ten önce de çeşitli uygarlıklarla da temaslarda bulunmuş; başka diller konuşulan, başka milletler yaşayan topraklarda hüküm yürütmüşlerdir. Böylelikle başka uluslarla dil, din ve uygarlık alış-verişi olmuştur. O dönemde Türk diline Çince'den, Hindce'den, Moğolca, Soğdca ve Farisi'den kelimeler girmiştir ¹²¹.

Medreselerde bilim ve eğitim dili olarak Arap dili ve edebiyatının seçilmiş olması, Türk akademisyen ve öğrencilerin önünü açmış ve onlara İslam dünyasının ünlü kültür merkezlerine herhangi bir uyumsuzluk göstermeden ulaşabilme imkanı sağlamıştır ¹²². İlim dili ve medreselerde okutulan ders kitapları genellikle Arapça idi. Arapça, Kur'an dili olması sebebiyle medreselerde ağırlıklı olarak okutulmuştur. Osmanlılarda Fatih'ten önce fen ilimlerinde yazılan bütün kitaplar hemen Arapça yazılmış, bunlardan bazıları Türkçe'ye de çevrilmiştir ¹²³.

Medreselerin din eksenli kültürel işlevi ile İslam medeniyet ailesine katılan farklı etnik kökene mensup farklı renk, sosyo-ekonomik seviye, farklı coğrafyalarda yaşamakta olan hatta değişik inançlarda bulunan nüfus kitlelerini aynı şemsiye altında

topladığı söylenebilir. Bu durum bazı araştırmacılar tarafından İslam medeniyet ailesine katılan ulusların milli kültürüne bir darbe olarak nitelendirilmektedir. Arap dil ve edebiyatının medrese öğretiminde esas kabul edilmesiyle en önemli kültür taşıyıcısı olan milli dillerin ikinci plana itildiği; böylece milli enerjilerin yozlaştırıldığı iddia edilmektedir. Yapılan bu tespitlerin bazı haklı tarafları olmakla beraber nispeten yüzeysel kaçmaktadır. Çünkü medreseler İslam kültür hayatına Türklerin özgün bir katkısı olarak ortak İslam-i değerler yanında Türk milli kültürünün devamlılığında da önemli hizmetler yerine getirmiştir. Müslümanlığı kitlesel olarak yeni benimsemiş olan ve inanç dinamikleri canlı ama henüz istikrara kavuşmamış durumdaki Türk ulusunun, bu konuda bölünmeye yol açacak zıt inançlara yönelmesi, medrese gibi bir kültür kurumunun çabalarıyla önlenmiştir ¹²⁴.

Dini inanç, birey ve toplum hayatında belirleyici bir değişken olmuştur. Medreselerin profesyonel çabaları, İslam medeniyet ailesine katılan Türk kitlelerin düzenli hayata geçerek aynı kültürle mayalanmış vaziyette sosyal, siyasal ve kültürel bütünleşmeye elverişli kıvama getirilmesinde hayati öneme sahiptir. Ayrıca medrese, İslam dünyasında genel olarak kültürel bir bilgi kurumu olmanın yanında, öncelikle Türk sosyal bünyesinde doğmuş ve yine bu sosyal bünyede yaygınlaşmıştır. Medreseler yüzeysel olarak üstü ümmet ideolojisini aşıl原因an bir kurum şeklinde algılansa da zaten yerleşik hayata yeni geçmekte olan ve milli kültür bilinci tam netleşmemiş olan insan yığınlarının aynı kültür atmosferinde olgunlaşarak sonraki asırlarda kültürel kimliği şekillenmiş milletlerin milli enerjilerini harekete geçirecek düzeye ulaşmasında köprü kurum özelliğine sahiptir. Bu bakımdan medresenin milli enerjileri yozlaştıran ümmet kurumu değil, özgün bir Türk icadı olarak Türk milli kültürünün nesilden nesile aktarılmasında ve gelişiminde sürükleyici rol oynayan bir kurum olduğu söylenebilir ¹²⁵.

XI. yüzyılda Anadolu'yu yurt edinen Oğuz Türkleri, burada yerli bir devlet kurdukları zaman, karşılarında bir medeniyet ve kültür dili olarak Arapça ve Farsça'yı buldular. O yüzyıllarda Arapça, din ve ilim dili olarak çok gelişmiş ve yayılmıştı. Farsça ise yeni bir edebi yazı dili olarak kullanılıyordu. Türkler bu yeni yerleşim bölgesinde, Arapça ve Farsça'yı yazı dili olarak öğrenmeğe başladılar. Bundan sonra aydınlar için ilmin dili Arapça, edebiyatın dili Farsça olmuştur. Beylikler dönemine kadar Selçuklularda resmi dil Türkçe olmamıştır. Daha sonra Türkçe, Karamanoğlu

Mehmet Bey tarafından resmi dil olarak ilan edilmiş ve bu Osmanlılarda da devam etmiştir. Bilim ve öğretimde ağırlık Arapça'dan yana olmuştur ¹²⁶.

Türk dilinin çıkışı, Türklerin çıkışı ile ilgilidir. Türklerin çıkış yeri, coğrafya yönünden Asya ve Orta Asya olarak gösterilir. Hatta kimi yazarlar, Asya kıtasını yalnız Türklerin değil, bütün insanların çıkış yeri olarak kabul ederler. Dolayısıyla Türkçe'nin en eski dillerden olduğu, eski uygarlık dillerinden Yunan ve Latin dilleri üzerinde etkisi bulunduğu kanısında olan araştırmacılar da vardır ¹²⁷.

Türkler tarihleri boyunca çeşitli kültürlerle karşılaşmışlar, zaman zaman kendi kültürlerini ve kültürlerinin en önemli parçası olan dillerini dışlayacak kadar öbür kültürlerden etkilenmişlerdir. Selçuklu Döneminden başlayarak Osmanlılarda son şekline ulaşan Osmanlıca'nın oluşmasının nedeni, sadece o dönemde yönelinen kültürlere duyulan hayranlıktan kaynaklanmamıştır. Nedenlerden birisi de gelişen bir toplumun gereksinim duyduğu kavramları, dilini işletmeden Arapça ve Farsça'dan olduğu gibi alması; zamanla bu dillerin kurallarının da benimsenmesidir. Medresede yabancı dille eğitim gören Osmanlı aydını ile halk arasında, yüzyıllar sürecinde bir uçurumun doğması da doğaldır. Benzer bir durumu yaşamamak için ülkemizdeki bilim dilinin ciddi bir şekilde gözden geçirilmesinde yarar vardır. Bugün Türkçe'de bazı bilim dalları dilindeki yabancı sözcük oranı; Osmanlıca'yı bile aşmış durumdadır. Üstelik Türkçe'den Osmanlıca niteliği taşıyan bir dilin oluşması için yüzyılların gelip geçmesi gerekmez. Çünkü iletişim çağı bu süreyi azaltacaktır ¹²⁸.

Osmanlı İmparatorluğu, gerileme ve dağılma devresinde karşılaştığı güç duruma etkin bir şekilde son vererek onu olumlu yönde bir gelişme sürecine dönüştürme konusunda gerek teşhis ve gerekse tedbir açısından bir formüle ulaşmış bulunuyordu. Bu formül, *batılılaşma* sözcüğü ile ifade edilmektedir. İsbetli ve yerinde olan bu teşhis, insanlık tarihinin tümünün görünümü içinde ¹²⁹ kesinlikle doğru bir teşhistir.

Türklük dünyası için XIX. yüzyılla başlayan Batılılaşma akımı tarihte ilk kez karşılaşılmamıştı. İslam Dünyası Abbasiler devrinin başında yoğun çeviriler yoluyla Yunan, Hint ve Süryani bilim ve felsefe eserlerini Arapça'ya çevirmek suretiyle yeni bir uygarlığın temellerini atma girişimine başladığı zaman da, bir tür *batılılaşma* çıkışına

girmiş bulunuyordu. Bu arada İslam dünyası ile birlikte Türkler de bu akıma katılmış bulunuyordu ¹³⁰.

İslam Dünyası ortaçağın en yüksek uygarlık düzeyine ulaştığı zaman Batı Hıristiyan Dünyası, İslam aleminin büyük ölçüde bilgi ile temellenen bu uygarlığı örnek almaya karar verdi. XII. yüzyılda girişilen bu faaliyet de bir nevi *batılılaşma* hareketiydi. Yani, bilimsel dünya görüşüne bir dereceye kadar olsun geçerlik tanımak anlamına gelmekteydi ¹³¹.

Avrupa karşısında üstünlüğünü yitiren Osmanlı İmparatorluğu önce barışçı bir siyaset izlemeye yönelmiş, özellikle askerlik alanında yenilikleri öğrenmek üzere Batıya açılma başlamıştır. Türk Edebiyatı'nın Tanzimat'tan sonra Batı tesirinde kaldığı söylendiğinde, tamamen Fransız etkisi kastedilmektedir. Tanzimat'tan itibaren bir ölçüde kabul edilen Batılı kurumlar gerçekte bir kültürel uyanışın, bir aydınlanmanın ürünü değildir. ...Şark meselesi diplomasisinin sınırları içinde, Osmanlı Devlet adamlarının çoğu kez inanmadan vermek zorunda kaldıkları ödünlerdir. Bu dönemde dışa açılma dili olarak Fransızca seçilmiştir. Osmanlı, yönetimde artık azınlıklara muhtaç duruma düşmüştür. Büyük kentlerde tüm misyoner (İngiliz, Fransız, Alman, Avusturya, İtalyan) okulları bir arada bulunmakta ve yönetime karşı birlikte hareket etmektedirler. Maarif Nazırı Ahmet Zühtü Paşanın hazırlattığı raporda; Osmanlı topraklarında yabancılara ait 413, azınlık ve gayri Müslimlere ait 4547 özel okul bulunduğu, bunlardan 498'inin ruhsatlı 4049'unun ise ruhsatsız olduğu belirtilmektedir ¹³².

Türk dilinin etkilenmesine sebep olan yalnızca din değildir. Bir edebiyat dili olarak Farsça, ticaret dili olarak İtalyanca Türkçe'yi etkileyen dillerdir. Sonraki yıllarda bilimin, tekniğin, felsefenin ve modanın Avrupa'da kaydettiği ilerlemelere bağlı olarak Fransa'dan da pek çok kelime ithal edilmiş ve bu alanlarda ifade edilemeyen birçok kelime bu yolla Türkçe'ye geçmiştir ¹³³.

Türk düşüncesi uzun süre başka diller arasında kalınca Türkçe, o dillerin etkisi altına girmiştir. Dili etki altında olan bir toplum, ulusal kişiliğini geliştirerek evrensel düzen içinde yerini alamaz. Çünkü toplumun, kendi varlığının bilincine ermesiyle oluşan kişilik, anadiline bağımlı olarak gelişir. Bunun içindir ki, Kurtuluş Savaşındaki

başarısı üzerine bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Atatürk, Türkü öz yapısına uygun olarak gerçekten bağımsız kılmak için bir dizi devrim yapmıştır. Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracak olan bu devrimlerin en önemlileri olan yazı ve dil alanlarında yapılan köklü değişikliklerle eğitimi Türk diline dayandırılmıştır. Yeni yazı ile eğitimin hızla yaygınlaşması sağlanmış; Atatürk'ün öncülüğünde başlatılan dil devrimiyle de Türkçe oldukça hızlı bir özleşme, gelişme süreci içine girmiştir ¹³⁴. Türk dili, bilim yöntemlerine bağlı olduğu kadar devrim ilkelerine inanmış bilim adamlarının çabaları ile gelişecektir. Türk dil devrimi, bilgin olsun, bilge olsun, sanatçı olsun, dil gerçeğine yaklaşabilmiş Türk aydınlarının ortaklaşa çalışmaları ile çağdaş bir dil düzeyine yükselecektir ¹³⁵.

XX. yüzyılın başlarında yeryüzünden silinmek istenen bir milleti yeniden var etme gibi bir görevi üstlenen Mustafa Kemal Atatürk, imparatorlukta hakim unsur olmasına rağmen Türk lafzının, bir Araplaşma ve Farslaşma eğilimi sonucunda, muhataba hakaret niteliğinde kullanılmasını da dikkate alarak bu çözümlü önüne ancak dil aracılığı ile geçebileceğini düşünür. *Ne Mutlu Türküm Diyene, Bir Türk Dünyaya Bedeldir*, gibi söylemler bu çözümlüdeki açılan zihinlerdeki tarihsel yıkımı önlemek, hatta tedavi etmek amacına yönelik ifadelerdir ¹³⁶.

Önceleri Arapça ve Farsça, Tanzimat'ı takiben de Fransızca ile dünyayı tanımaya tanımlamaya çalıştığımızdan, dil felsefecilerinin çözümlü sebebi saydıkları, ezbere gören, ezbere düşünen nesiller yetişmiş ve bunun faturasını milletimiz ağır bedellerle ödemiştir. Bu yıkımın ağır bedellerinden bazıları şunlardır ¹³⁷:

- Kendi tarihsel varlık alanları ile birebir ve doğrudan ilişki kuramayan sözde aydın nesillerin yetişmesi; toplumumuz ve insanımızın kendi düşünsel yaşamı üzerinde fikir yürütmesine ve geliştirmesini engel olmuştur. Bu durum, halk atasözlerine yansıyan düşünce birikiminin düşünsel/felsefi bir boyut kazanmasını ve dünya düşünce birikimiyle kaynaşarak ulusal ve evrensel boyutlu bir Türk felsefesinin oluşumunu önlemiştir.

- Bütün bir yaşam ve değerler dünyasıyla ezbere ilişkiler kuran

nesiller, kısa bir süre sonra düşünsel anlamda iğdiş edildiklerinden, dünya bilim ve düşünce birikiminden yararlanıp yaratıcı ve özgün hamleler yapabilme yeteneğini kaybetmişlerdir.

- Düşünce ve bilgi üretiminin yoksunluğu, Türk toplumuna ait varlık alanlarının daha bir üst seviyeye taşınmasını engellemiş ve bir ulus bilincinin oluşmasını yüzyıllarca geciktirmiştir.

- Bilim ve teknik sahasında da aynı taklitçilik eğilimi sürekli sonradan takip etmek şeklini devam ettirdiğinden hiçbir ilerleme sağlanamamış, salgın hastalıklar, doğal afetler ve savaşlardan milyonlarca insan yok olmuştur.

- Edebiyatta öyküleme türü gelişmemiş, hatta Dede Korkut Hikayeleri ölçü alındığında yüzyıllar sonra geriye gidilmiştir.

- Bu tükeniş karşısındaki zayıflıktan doğan çaresizlik, Türk toplumunun kendine olan özgüvenini zaafa uğratmış ve onun daha büyük atılımlar yapmasını önlemiştir.

Atatürk'ün amacı; Arapça Farsça'nın yerine Fransızca ve İngilizce'nin geçmesi değildi. 1000 yıl önceki hatayı tekrarlayarak, yeni bir Osmanlıca daha ortaya çıkarmak da değildi. Kurtuluş Savaşında, Türk Dilinin yeniden gelişip, serpilmeye başlarken, onu bu sefer de Batı dillerinden korumak, Türk dilini yeni boyunduruklar altına girmesini engellemek gerekiyordu. Bu da gene Türklük ve Türkçe şuuru, Türkçe'nin her dalda, her konuda ve özellikle bilim ve teknik konularında geliştirilmesi hızla işenmesiyle olurdu. Atatürk, dil savaşının başından beri titizlikle üzerinde durduğu konu budur ¹³⁸.

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada ve Türkiye'de büyük değişiklikler yaşanmıştır. Dünya; Amerika ile batı Avrupa ülkelerinin meydana getirdiği Doğu Bloğu olmak üzere iki kutba ayırmıştır. Türkiye bu kutuplaşma içinde batı bloğunu tercih etmiştir. Aynı dönemde bu tercihin tabii bir sonucu olarak ülkemiz NATO'ya girmiştir. Çok partili hayatla birlikte, ülkemiz tek parti dönemindeki içe kapalı politikaları terk edip dışa açılmış, buna bağlı olarak da Batı bloğunda ön plana çıkan İngilizce, eğitim kurumlarımızda ve sosyal hayatımızda giderek önemini artırmıştır. Adeta, geçmişte eğitim kurumlarımıza ve sosyal hayatımıza hakim olan Arapça ve Farsça'nın ve daha sonra ön plana çıkan Fransızca'nın yerini İngilizce almıştır ¹³⁹.

Türk eğitiminin bugün en büyük sorunu, anadili öğretiminde görülen verimsizliktir. Özellikle liselerde yapılan yazın öğretimi, Türkçe'yi anadili olarak gençlere öğretme konusunda etkili olamamaktadır. Eğitim alanındaki bu olumsuzluğa karşı, Türk dilinin gelişmesi iyi yoldadır. Türk dili, kendi benliğine kavuşma yolunda önemli adımını atmış, bu konuda oldukça büyük gelişme göstermiştir. Bunun somut kanıtı, Türkçe'nin göz kamaştırıcı verimlerine gittikçe daha çok tanık olunmasıdır. Bugün gerek eğitim, bilim kurumlarında, gerekse, basın-yayın alanında gözlenen gelişmeler, Türkçe'nin anadili olarak geniş toplum kesimince benimsendiği görülmektedir. Türkçe üzerindeki bilimsel inceleme, araştırmalar Atatürk'ün çizdiği yolda devrimci bir anlayışla sürdürüldükçe bu gelişme hızlanacaktır ¹⁴⁰.

Yazı devrimiyle, Türk dilinin gereksinimlerini karşılayamayan ve bunun sebep olduğu öğrenme güçlüğü'nün yol açtığı gelişme tıkanıklığını önlemeyi amaçlayan Atatürk, 12 Temmuz 1932 tarihinde Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurdurmuş, aynı yıl bizzat başkanlık ettiği Birinci Türk Dil Kurultayını toplayarak Türkçe'nin bilimsel bir platformda ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi için gerekli ana ilkeleri belirlemiştir. Bu hedefler ¹⁴¹:

- * Dilimizi, Osmanlıca'nın Türkçe'ye zarar veren pürüzlerden ayıklamak, yazı dilinden Türkçe'ye yabancı kalmış unsurları atmak,
- * Aydınların dili ile halkın dili, konuşma dili ile yazı dili arasındaki Osmanlıca dolayısıyla ortaya çıkmış olan açıklığı kapatarak, dile, millet varlığı içinde, birleştirici, bütünleştirici bir nitelik kazandırmak,
- * Türk diline, yapı ve özelliğine uygun milli bir gelişme yolu çizebilmek,
- * Türkiye Cumhuriyetinde, öğretim birliğine paralel olarak eğitimi millileştirmek ve öğretimi milli terbiyenin gerekli kıldığı bir milli eğitim diline kavuşturabilmek,
- * Türkçe'nin güzellik ve zenginliklerini ortaya koyabilmek ve onu dünya dilleri arasındaki değerine yaraşır bir seviyeye ulaştırabilmek için dilimizi bir bilim kolu olarak ele almak ve üzerine kaynaklarına inerek derinlemesine araştırma ve incelemeler yapmak,

* Dile, sözcük türetme imkanları bakımından işlerlik kazandırarak Türkçe'yi milli kültürümüzün eksiksiz bir ifade vasıtası yapabilmek; uzun vadede çağdaş medeniyet seviyesinin gerekli kıldığı bütün kelime ve kavramları karşılayabilecek işlek ve zengin bir kültür dili durumuna getirebilmek,

* Böylece küçük kabile, yöre ve ümmet anlayışının ötesinde ve çok üstünde yüksek bir ruh organizasyonu olan bir ulus bilinci yaratmak olarak özetlenebilir.

Türk yüksek öğretiminde gerekli olan, Türkçe bilincini unutturmayacak, yabancı diller aracılığıyla kazanılan Türkçe'ye dönüşümünü de olanaklı kılacak bir yabancı dil öğretimidir. Bu dönüşüm, üniversite öğretim üyelerinin, kendi bilim dallarında yararlandıkları yabancı bilgi kaynaklarını, hem derslerinde hem de araştırmalarında sık sık açıklamalarıyla, öğrencileri bilginin kaynağına gitmeye özendirmeleriyle olur. Bu gereksinmeye yöneltilmemiş, Türkçe'de çağdaş bilginin, uluslar arası kaynakların tanınmasıyla üretilebileceğini örnekleriyle görmemiş öğrencinin yabancı dille öğretimin yararı olmaz. Nitekim, yükseköğretimdeki yabancı dil sınıflarında öğretmenlerin en sık işittikleri soru *ne yararı var bize yabancı dilin?* sorusudur. Öğrenci yabancı dilin yararını, yükseköğretim süresi boyunca, kendi bilim dalında gördüğü derslerle araştırmalarda, uluslar arası bilgi kaynaklarının, göstermelik değil gerçek bir ilgiyle incelendiğine tanık olursa kavrar. Yoksa sorun, ne yabancı dilde yükseköğretimle, ne yükseköğrenim öncesi hazırlık sınıflarıyla, ne de bütün sorumluluğu haftada birkaç saatle dil öğretmeğe çalışan yabancı dil okullarına yıkmakla çözülebilir. Bu bakımdan, sağlıklı bir yabancı dil öğretimi, üniversitelerin belli bilim dallarından öğretim yapan kurumlarıyla yabancı dil öğretimi arasında kurulacak bir eşgüdümü, bir amaç birliğini, bilgi alışverişini, karşılıklı anlayışı gerektir ¹⁴².

1.2.3. Bilimin Önce Arap Dünyasında ve Sonra Batı Dünyasında Yükselişi,

Her büyük uygarlık, kendi çapında bir ilim, fikir ve sanat hayatıyla birlikte yürür; onu yaratır ve onun eseri olur; ilim, fikir ve sanat hayatının varlığı ve büyüklüğü ölçüsünde gelişir. İslam uygarlığında ilim ve fikir kaynağı başlangıçta tamamen Kur'an'dır. Devrin ilim ve tefekkür hayatı da esasen aynı kaynaktan nemalanmıştır. Bu dönemde felsefe, tarih, coğrafya gibi sosyal ilimlerin; tabii ilimlerin hatta bir kısım teknik ilimlerin eserleri de zaman zaman, bu devrin şair ve edipleri tarafından yazılmıştır.

İslam-i Uygarlıkta geçmiş uygarlıkların ilim ve fikir eserleri, İslam'ın süzgecinden geçerek onların İslam prensiplerine uygun değerlerini seçmek, bu hususta Kur'an-ı Kerim'in ve Hz. Muhammed'in gösterdiği toleranstan faydalanmak ve böylelikle İslam dünyasında yeni bir ilmi disiplin kurmak yolunda, İslam alimleri büyük ustalık ve anlayış göstermişlerdir. Bu anlayış ve faydalanışta İslam ilmi çağdaş Hıristiyan ilminden üstündür. Bunu Alman alimi W.Barthold; *Hıristiyanlar, ilmin kaynağı olan Helenizm'e daha yakın idiyeler de gitgide kendilerinin bu üstünlüğünü muhafaza edemediler. Hıristiyanlar Yunan eserlerini Müslümanlardan daha önce ve daha iyi tanıyorlardı. Lakin bu ilmin ilerletilmesi ve gelecekteki ilmi çalışmaların örneklerini meydana getirme vazifesi Müslümanlara kaldı. Hatta Şarktaki Hıristiyan kavimlerinin en ilerlemiş olanı Süryaniler bile, Farabi, İbni Sina, Biruni ve İbni Rüşd ile mukayese edebilecek tek alim yetiştiremediler. Hıristiyan ve Mecusilerden olan alimlerin en iyi talebesi, ekseriya Müslümanlardır. Arap medeniyetinin ileriye geçmesiyle, Suriyeli Hıristiyanlar, kendilerine evvelce üstünlük temin eden Helenizm ile münasebetlerini kaybettiler. Onların yüksek tahsil programlarında evvelce Yunan dil ve edebiyatına verilmiş olan yer, artık Arap diline ve edebiyatına verilmiştir* ¹⁴³ diyerek İslam uygarlığında ilimin hangi yerlere geldiğini belirtmektedir.

İslam'da edebiyata geniş ölçüde tesir eden belli başlı ilimler olarak *Kur'an, Hadis, Tefsir, Fıkıh, Kelam İlmi, Siyer ve Kıyas* sayılabilir. Fakat İslami İlimler, sadece bunlardan ibaret değildir: İslam büyüklerinin biyografileri *Tabakat* adlı kitaplar halinde yazılmakta, fethedilen yerlere ait bilgiler *Fütühat* kitapları kaleme alınmaktadır. Bütün bu ilim çalışmaları, zamanla kütüphaneler dolusu eserler meydana getirmiştir. Çünkü İslam'da ilim, yalnız ilim değil, aynı zamanda ibadet sayılmaktaydı ¹⁴⁴.

XIII. yüzyılda, batıda ortaçağların karanlık devri aydınlanmaya başlamıştı. Gerçi hala ilimlerin sultanı mevkiinde ancak ilahiyat bulunmakta idiyse de, bir taraftan Hıristiyan tarikatları ve onların manastırları kurulurken, öte yandan da üniversiteler açılıyordu. Bu Hıristiyan tarikatlardan ikisi, yetiştirdikleri bilginler ve filozoflar dolayısıyla en çok dikkati çeken Fransisken ve Dominiken tarikatlarıdır. Bu iki tarikat üyeleri, o zamanlar, programlarında belagat, mantık, gramer ve musiki, sayılar, geometri ve astronomi dersleri bulunan üniversitelerde kürsüler işgal etmek suretiyle Rönesanstan önce ilmin yeniden doğuşunu hazırlamışlardır. Fransisken'lerden

Grosteste, XIII. yüzyılda ilk defa fizik deneyleri ile ilgilenmiş ve mercekler üzerinde düşünmeye başlamıştır ki, bu iş için kaynağı İbn-ül-heysam'ın (265-1039) kitab-ül-menazır adlı meşhur eseridir ¹⁴⁵.

XVI. yüzyılda Batıdaki gelişmekte olan ilim hareketlerinden Osmanlı Türkiyesi'nin haberi olmadı. Anatomi, hep İbni Sina'nın ve nihayet İbni Nefis'in anatomi ve fizyolojisi, tıp, ufak tefek gözlemlerin eklenmesiyle, Galenos ve İbni Sina'nın tıbbıdır. Kısacası Türkiye, bu devirde müspet ilimler noktasından, dışarıya karşı kuvvetli bir setle kapanmış ve adeta batı ile hiçbir teması olmamış gibidir ¹⁴⁶.

XVII ve XVIII. yüzyıl Avrupa'da bilim ve düşüncenin büyük atılım yaptığı yıllar olarak görülmektedir. Aydınlanma düşüncesinin temeli aklın işleyişini özgür kılmaya dayanır. Bu yolla bireyi ön plana çıkarır. İnsanın kaderini kendi eline ya da aklına bırakır. Evrenin gizlerinin akılla çözülebileceğini, bu yolla ulaşılan bilginin insanları özgürleştireceği ve mutluluğa götüreceğini savunur. Bu dönemin bilimsel atımları ve düşün akımları, tanrı, akıl, bilim, doğa ve insana ilişkin kavramları ve bunların birbirlerine göre olan konumlarını tamamen değiştiriyorlardı ¹⁴⁷.

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkçe'de arılaşma akımı başladı. Bu akımın öncülerinden Ömer Seyfettin *Genç Kalemler* dergisinin ilk sayısında *Yeni Lisan* adlı yazısında *Milli bir edebiyat vücuda getirmek için evvela milli bir lisan istereski lisan hastadır. Hastalıkları içinde lüzumsuz ve ecnebi kaidelerdir. Evet, şimdiki lisanımızda Arabi ve Farisi kaideleriyle yapılan cemiler, terkib-i izafi, terkib-i tavsifi vassıf-ı terkibiler yaşadıkça saf ve milli addolunamaz. Ekseriyyat bigane kalır. Kitaplar satılmaz. (...) Dünyanın en mükemmel, en basit, en sade ve tabii sarfiolduğu üzerine ifsad edici bir leke gibi düşen ecnebi kaideleri atmalyız. Arabi ve Farisi edatları asla kullanmamalyız* ¹⁴⁸.

Eski anlayış, Arapça ile Farsça'yı kutsal sayan ve yazıda bu dillere ne denli çok yer verilirse o denli başarı gösterilmiş olacağına dayanan bir anlayıştı. XVIII. yüzyılda basimevinin kurulmasına fetva vermekle zamanın bağınaz din adamlarından olmadığını göstermiş olan Yenişehirli Abdullah Efendi bile, *Ehli cennet lisanı, Arabi midir yoksa Farisi midir?* sorusuna verdiği fetvada *El cevap: Arabi ve Farisidir!* diyordu ¹⁴⁹.

Uygarlık, bir toplumun anadili ve düşüncesinin etkileşimi ve kültürünün katkısı ile ürettiklerinin bir sonucudur ve bazı dillerin dolayısıyla kültürlerin yarattığı uygarlıklar, tüm dünyanın malı olabilir. Bir ulusun kendi gereksinimi için, anadiliyle ürettiği ve kültürünün bir parçası olan bilim ve teknik bilim, uluslarca da kullanılır. Çünkü bilimin etkinliği ulusal değil evrenseldir. Bilim yoluyla üretilen bilgiler, ulusal sınırları aşarak tüm dünyaya yayılabilir. Bu nedenle bilim dili evrenseldir diye düşünülebilir. Bu nedenle *Bilimsel sözcükler ve terimler uluslararasıdır, hangi dilde üretildiyse aynen alınıp kullanılmalıdır, bunlar Türkçeleştirilemez* kanısı ne yazık ki toplumumuzda çok yaygındır. Ama durum gerçekte öyle değildir; çünkü alınması gereken bilimin sonuçlarıdır, kavramlardır.; yabancı dillerdeki sesler, sözcükler ve kurallar değildir. Fakat uygarlaşma aşamasında, kendi kültürel değerlerinin ve yaratıcı kaynaklarının bilincinde olmayan bazı uluslar yabancı kültürlerle, teknikbilimle karşılaştıklarında, bunlardan aldıklarını kendi kültürleri, dilleri ve düşünce sistemleri içinde özümsemek gereğini duymazlar. Yani dışarıdan aldıkları kavramları, anadillerinin kavramları dizgesi içinde yeniden yaratmaz, olduğu gibi kullanırlar; bu gibi durumda ülkede bilim dilleri oluşmaz. Giderek yabancı seslerden oluşan sözcükler, kurallar, kavramlar, diller ve kültürler o topluma yerleşir. Ama uygarlığı yakalamak ya da çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkmak için, bir toplumun kimliğinden vazgeçmesi gerekmez. Yeryüzünde bu şekilde başarı kazanmış ulus yoktur. Aksine başarı kazanmış ulusların tümü, kendi kimliğini ve ulusal değerlerini tanıyıp uygarlık yolunda gelişmenin gerektirdiği değişiklikleri anadillerine dayanarak gerçekleştirmişlerdir. Çünkü uygarlık evrensel, kültür ulusaldır; kavramlar evrensel, sözcükler ulusaldır ¹⁵⁰.

Çok sayıda dili öğrenmek olanaklı; hatta günümüzde yükseköğrenim gören bir birey için İngilizce'nin yanı sıra Fransızca, Almanca, İtalyanca, Japonca ve Çince gibi diğer yabancı diller de çok gereklidir. Çünkü o kültürlerle iletişim kurmak, onların ürettiği bilim ve teknikbilimi anlamak ve düşünce sınırlarını genişletmek için dil öğrenmek şarttır, ama düşünce kurmak için de anadili şarttır. Çünkü bireyi düşünceden düşünceye götüren, üretken yapan, içinden konuşturan, içinden düşündüren yabancı diller değil, önce anadilidir. Japonları da bugünkü duruma getiren kuşkusuz Japonca'dır. Demek ki anadili ile bilim ve teknikbilim üretebilmektedir ¹⁵¹. Bugün İskandinav ülkelerinde, Japonya'da nüfusun büyük bir kısmı İngilizce bildiği halde yükseköğretim İngilizce yapılmamakta ve bu iki iş ayrı olarak ¹⁵² değerlendirilmektedir.

Yabancı dille öğretim, Türkçe'nin bilimsel anlatımda yetersiz kaldığı savı üzerine kurulmuştur. Oysa sorun, uzun süre Türkçe öğretim yapılamamasından ya da bu öğretimin yetersizliğinden kaynaklanmıştır. Bilimin herhangi doğal bir dili bulunmadığına göre, bilim öğretimi de yabancı bir dile bağımlı kılınamaz. Bilimde ilerleme açısından öğretimin Türkçe yapılması zorunludur. Günümüze değin, bilimi yabancı bir dille öğreterek çağdaş başarı sağlamış bir ulus yoktur. Bir yandan bir-iki aşamalı sınavlarla öğrenciler seçilerek onlara yabancı bir dille öğretim yapılırken, Türkçe'nin işlenip geliştirilmesi de ister istemez sekteye uğramaktadır. Üstün zekalı öğrenciler kendilerini kurtarıırken, geriye kalanların yeteneklerine uygun eğitim gördükleri kuşkuludur. Her düzeyde öğretimin Türk diliyle yapılabildiği tek ülke Türkiye için, bu sorunun Türkçe'den yana çözümlenmesi çok önemlidir. Türkçe'nin bilimsel işleyişi açısından, seçkin beyinlere yabancı dille öğretim yapılmasının bilimsel bir kazanç sayılmayacağını beş yüz yıllık Osmanlı deneyi yeterince aydınlatılabilir. Tanzimat'a değin, Arapça'dan; ondan sonra, Fransızca'dan ve öteki Batı dillerinden; ise İngilizce'den çok sayıda teknik ve ticaret terimi sözcüğümüze girmiştir. Bilim dilinin gelişmesi iki yolla sağlanabilir ¹⁵³:

- * Dışarıdaki gelişmeleri hemen Türkçe'ye aktararak,
- * Bilimi Türkçe yaparak.

Ülkemizde yabancı dil öğretimi çağdaşlaşma, uygarlaşma atılımlarının vazgeçilmez bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmış, gelişmiştir. Türk düşüncesini, bilimini, sanatını, yapıcılığını çağdaş uygarlık düzeyine çıkarabilmek, bu alanlarda dünya dillerindeki en son ürünlerin kaynaktan izlenebilmesiyle olur. Çağdaş Türk kültürü ancak böyle kurulabilir. Gerek ortaöğretimde gerekse yükseköğretimde yabancı dilin amacı bu olmalıdır ¹⁵⁴.

Bugün kimi bilim dalları, çok hızlı gelişmeyle geniş ve karmaşık terimleri içermekte, bu terimlerin çoğu da Türkçe'de bulunamamaktadır. Örneğin; elektronik alanında, Türkçe'de karşılıkları bulunamayan terimlerin belirttikleri nesne ve olgular çok yenidir. Nice alanlarda bilim adamları, bilimsel çalışmalarının kaçınılmaz bir gereği olarak, her gün yeni yeni terimler üretmektedirler. Aynı durumun Türk bilim adamları tarafından da yapılmamasının bir nedeni yoktur ¹⁵⁵.

Yabancı dille öğretimden yana olanlar tarafından savunulan bir başka düşünce; bilimsel kaynakçalara kolayca ulaşma düşüncesidir. İleri batı ülkelerinin bilimsel yayın birikiminin ülkemiz birikiminden çok fazla olduğu inkar edilemez. Bu durum Türkçe'nin yetersizliğinin göstergesi değildir. Türkiye'de yeterli oranda ve yeteri düzeyde bilimsel yayın bulunmaması sorununun çözümü, yüksek öğretimin yabancı dille yapılmasında aranmaz. Tam tersine bu durum, sorunu daha da çıkmaza sokar. Yabancı bilimsel kaynakçalara ulaşmak için tek çözüm de yabancı dille öğretim yapmak değildir. Kuşkusuz öğretimin yabancı dille yapılması, yabancı kaynakçalara ulaşmayı kolaylaştırır, fakat uygulamada kaynakçalara ulaşmanın pek de söz konusu olmadığı görülmektedir. Gerçi; yabancı dille öğretim yapan kurumların sorumluları, bütün bilimsel kaynakçaları öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin elinin altına getirirse sorun yine çözülemezdi ¹⁵⁶.

2. YABANCI DİLLE ÖĞRETİM OLGUSUNUN TÜRK YÜKSEK ÖĞRETİM SİSTEMİNDEKİ MEVCUT GÖRÜNÜMÜ:

Yabancı dille öğretim yapmak, bilim ve teknikbilimle uğraşmak Türk tarihinin her evresinde görülen bir durumdur. Geçmişte yaşanan bu durumun Türk toplumuna ne kazandırdığı ortadadır. Ama günümüzde bu kez Batı kültürü ve Batı dillerinin etkisiyle yeniden ortaya çıkan bu durumun, topluma ne getirip toplumdaki neler götürebileceğini iyi düşünmek gerekir. Dilin politikalar ve partiler üstü bir sosyal kurum olduğu gerçeği önemsenmediği için; Cumhuriyet döneminde uyandırılan anadili bilinci 1960'larda izlenen politikalar sonucu yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Özellikle 1980'den sonra ülkemizde, dili geliştirme ve zenginleştirme yönünde çalışmalar yapıldığı söylenemez. Son yirmi yıldır Batı dillerinin terim ve sözcükleri dilimize sıkça girmekte, bilim dili yoluyla gelen bu sözcükler ve onların kuralları büyük bir hızla konuşma diline de inmekte ve yerleşmektedir. Ancak Hindistan, Pakistan ve bazı Afrika ülkelerinde görülen yabancı dile dayalı eğitim, giderek tüm okullarda, üniversitelerde ve eğitimde yaygınlaşmaktadır. Bu sakat ve onur kırıcı durumu benimsemek için mantıksal ve yasal hiçbir gerekçe yoktur. Yani Türkiye'de, Türk okullarında ve Türk üniversitelerinde Türk öğretmenlerin ve Türk bilim adamlarının Türk öğrencilerle tüm derslerini İngilizce yapması ya da Türkiye'de Türk kuruluşlarının Türk gazetelerine İngilizce iş ilanı vererek Türk mühendis aramaları gülünç ve onur kırıcı bir durumdan ¹⁵⁷ başka bir şey değildir.

2.1. Cumhuriyet Döneminde Yabancı Dille Öğretim Tercihine Siyasi ve Akademik Çevrelerin Yaklaşımları,

Alman dilbilimcisi ve filozofu Wilhelm Humboldt (1767-1835) anadilin önemini şöyle vurguluyor: "Bir ulusun gerçek yurdu, onun dilidir. Dil, ulusal dileği belirten güçlü bir varlıktır. Ulusal dil yok olunca ulusal duygu da çok geçmeden yitirilebilir" ¹⁵⁸.

2.9.1930'da Gazi Mustafa Kemal ulusal duygu ile dil arasındaki sıkı bağı şu sözleriyle vurguluyor: "Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması milli hissin inkişafında başlıca müessirdir" ¹⁵⁹.

Server Tanilli ise ulusal kimliğe ilişkin olarak şöyle diyor: "...çocuğa 'kimlik' kazandırmanın büyük önemi vardır. Kimlik ise, 'ulusal' dan hareket eder ve 'evrensel'

değerlerle bütünleşir. Kimlik her şeyden önce ‘ulusal’ dır; anadilden başlar, o dilde oluşmuş edebiyatı, sanatı, kısacası bütün bir kültürü kapsar ¹⁶⁰.

Cumhuriyet tarihimiz, Türk dilinin araştırılması, geliştirilmesi, güçlü bir bilim ve kültür dili haline getirilmesi konusunda önemli adımların atıldığı bir dönemdir. Cumhuriyet devrinde Türk dili ile uygulamaların yanında, özellikle Batı uygarlığını yakından izleme kaygısıyla yabancı dil eğitimine de önem verilmiştir. Klasik eğitim veren okullarımızda Türk dili ve edebiyatı dersleri ile yabancı dil dersleri birbirine yakın haftalık ders saatleri içerisinde öğretim yapılmaktadır ¹⁶¹.

Bir ulus kendi diline ne ölçüde saygı gösterirse, diğer uluslar da o ülkeye o ölçüde saygı gösterirler. Atatürk zamanında yabancı ülkelerden bilim adamları ders vermek üzere Türkiye’ye davet edildiklerinde kendilerine şu sözler söylendi: *Beş yıl kendi teknik dilinizle bizim öğrencilerimize öğretim yaptıracaksınız; fakat bizim tercihimiz, bu beş yılın sonunda sizin bizim dilimizle ders anlatmanızdır* ¹⁶².

Türkiye’de 1954’e kadar İngilizce ile eğitim yapan hiçbir Türk okulu yoktu. Zaten bu, her devirdeki anayasalarımıza, Atatürk’ün *Tevhid-i Tedrisat* kanununa ve Lozan Antlaşmasına’da aykırıydı; Atatürk eğitim dilinin tümüyle Türkçe olması üzerinde ısrarla durmuş, eğitimin *milli eğitim* olmasının baş şartını buna bağlamıştır. Atatürk, milli bir eğitim içinde yabancı dil nasıl öğretilmeyeceğine örnek olması açısından 1930’larda Türk Eğitim Derneğini kurmuştur. Onun özel okulu olan Ankara Yenışehir Lisesinde haftada 10 saat yabancı dil dersi konmuş, ama bütün dersler güzel bir Türkçe ile verilmiştir. Daha sonra bu okul, İngilizce ile eğitim yapan okul olmuştur. Bunu Anadolu Liseleri, Orta Doğu, Boğaziçi, Bilkent derken sayısız özel okullar ¹⁶³ takip etmiştir.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı :

14.10.1983 tarih ve 2923 sayılı “Yabancı Dil eğitimi ve Öğretimi Kanunu” (Resmi gazete, 19.10.83/18196:24), eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı dille ve yabancı dille eğitimi düzenlemektedir. Kanunun 2 nci maddesinde anadilimiz, Türkçe’nin Türkçe’den başka hiçbir dille öğretilmeyeceği yazılıdır. Kültür dersleri olan Türkiye Cumhuriyeti tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin yabancı bir dille öğretilmeyeceği, bu derslerde ödevlerin

Türkçe'den başka bir dille yaptırılmayacağı öngörülmektedir. Eğitim ve öğretimi yapılacak olan yabancı dilleri, Milli Güvenlik Kurulunun görüşünü alarak, Bakanlar Kurulu kararlaştırabilmektedir.

Yabancı dille eğitim ve öğretimi yapılacak dersler ve okullar, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitimde Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nca, yükseköğretimde ise Yükseköğretim Kurulunca belirlenir ve bu uygulamaların Türk Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu aynı kuruluşlarca denetlenir. Bu yasaya uygun olarak çıkarılan yönetmelikte (Resmi Gazete, 20.5.84/18378) amaç: "Öğrencilerin takip ettikleri yabancı dilde konuşabilme, anlayabilme, kendi konularındaki metinleri Türkçe'ye çevirebilme ve yazı ile yeterince ifade edebilme güç ve yeteneğini kazanmalarını sağlamak" olarak belirlenmiştir. Bir yabancı dil zorunlu olup, bir ikincisi seçmeli olarak alınabilir. Yabancı dille eğitim ve öğretimden ise, "öğrencilere bilimsel ve teknolojik gelişmelerle, yabancı dildeki bu türlü yayınları izleyebilme, uluslar arası toplantı ve tartışmalara da katkıda bulunabilme güç ve yeteneğini kazandırmak" amaçlanmaktadır¹⁶⁴.

MEB'liğin uygulaması yabancı dille öğretimi, yabancı dil öğretiminde yöntem saymaktadır ve ülkenin her yöresinde bunu uygulamaya geçirmektedir¹⁶⁵. Yabancı dille öğretim yapan resmi ve özel okulların devlet eliyle yaygın hale getirilmesi, halkın bu okullara özendirilmesi ve basın bu salgını desteklemesi görülmektedir¹⁶⁶. Yabancı dille öğretimin, yabancı dil öğretmede yöntem olarak kullanıldığı başka bir ülke yoktur. Bu yöntem sadece sömürge ülkelerde kullanılan yöntemdir. Bu ülkelerde anadil, ilkel bir dil olarak aşağılanmakta ve ölü bir dil haline getirilmesi bu yolla sağlanmaktadır¹⁶⁷.

Prof. Dr. Hamit Sunel (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi)'e göre; gerek orta öğretim gerekse yükseköğretim kurumlarının büyük bir kısmında yabancı dili en arka plana itip bazılarında yabancı dille öğretim yapmak yerine, ortaokuldan başlamak üzere, yükseköğretimin sonuna kadar bir yabancı dili iyi derecede öğretirken liseden itibaren öğrencilerin seçebilecekleri, ancak zorunlu olacak ikinci bir yabancı dilin öğretilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir¹⁶⁸.

1998 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi de, derslerin yüzde otuzunun İngilizce okutulmasına karar verdi. Gerekçe, öğrencilerin İngilizce öğrenmelerini ve bu yoldan bilimle ve dış dünyayla daha kolay bütünleşmelerini sağlamak. Bir başka gerekçe de, üniversiteye girişte öğrenci tercihlerini İTÜ'ye yönlendirmek için özendirici olanaklar yaratmak ve böylece en iyi öğrencileri İTÜ'ye çekmek. Öğrencilerin üniversite

seçmelerinde burs, yurt, kampusun niteliği, yabancı dil gibi olanaklar etken oluyormuş
169

Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyeleri, öğretimde yabancı dilin amaç değil araç olması gerektiğini belirterek,
yabancı dille öğretime karşı olduklarını şöyle belirtmektedirler ¹⁷⁰ :

XIX. yüzyılın ikinci yarısından beri Türkçe, batı kültür çevresine girilmesine koşut olarak Batı dillerinin, önce Fransızca, daha sonra da özellikle İngilizce'nin etkisi altına girmiştir. Günümüzde, bazı çevrelerce İngilizce bilim dili kabul edilmekte, bu kabullenişin doğal uzantısı olarak öğretim dilinin de İngilizce olması yeğlenmekte ve ilköğretimden yükseköğretime kadar bazı öğrenim kurumlarında eğitim dili olarak İngilizce kullanılmaktadır. Çünkü eğitim dilinin İngilizce olmasıyla batı bilim ve teknolojisine daha kolay ulaşılabileceği, dolayısıyla aynı yada yakın standartta bilim üretilebileceği görüşü vardır. Kaliteli eğitimin ancak yabancı dille sağlanabileceğine inanılmaktadır.

Oysa eğitimdeki yabancı dil amaç değil araçtır. Düşüncenin ve bilimin aktarılmasında bir arada olması gereken yabancı dil, gerek bilimin gerekse onun ayrılmaz bir parçası olan düşüncenin aktarılmasında anadili kadar işlevsel olamaz. Anadilinin bilim ve düşünce aktarımında ve üretiminde eğitimciye sağlayacağı kolaylığı hiçbir yabancı dil, anadili kadar sağlayamaz. Durum öğrenci açısından da aynıdır. Ayrıca, eğitimin yalnızca bilgi aktarıcılığı olmadığı, kişilik, ulusal ve evrensel değerler kazandırma süreci olduğu da dikkate alınacak olursa, eğitimde anadili kullanımının önemi inkar edilemez.

Bilimi getireceği sanılan yabancı dil, o dilin kültürünü de beraberinde getirmektedir. Bu durum, bizi kendi kültürümüze yabancılaşma sorunuyla yüze bırakmaktadır. Dil, kültürü oluşturan ana öğelerden biridir. Daha da önemlisi dil bir ulusu oluşturan ve ulusallığı sağlayan temel taşlardan biridir. Kültür öğelerinin en önemlisi olması nedeniyle anadili, kültürün ve ulusun emelinde yer alır. Bu nedenle kültür sorunlarına eğilen Türk düşünür ve araştırmacıları da Türkçe'yi Türk kültürünün temeli saymışlardır. Yabancı dille eğitim, anadili saygısını ve bilincini yıpratmaktadır. Anadili saygısının yıpratılması, anadilin yok olması tehlikesiyle karşı karşıya kalınmasına yol açar. Türkçe, eğitim ve bilim dili olarak gelişmeye uygun ve yeterli bir dildir. Bilim adamlarının bu konuda gayret göstermemeleri dilin gelişmesini engelleyen önemli nedenlerinden biridir. Üstelik bilim adamının sadece bilimsel sorumluluğu yoktur, bilim adamının ulusuna ve ulusal varlığının esası olan anadiline karşı da sorumluluğu vardır. Bu sorumluluğumuzu yerine getirmekte yetersiz kalırsak, Arapça ve Farsça'yı kullanmaları nedeniyle Osmanlı aydınının Cumhuriyet döneminde suçlanmasının ve sorgulanmasının benzerinin gelecek tarihimizde de bizlere yöneltileceğini unutmamak gerekir.

Türk dilini, ulusal bütünlüğümüzün eksiksiz bir anlatım aracı haline getirmek, Türkçe'yi çağdaş uygarlığın bütün gereksinimlerini karşılayacağı bir

yetkinliğe ulaştırmak için, Türkçe'yi özlenen zenginliğe ve güzelliğe kavuşturmak için yabancı dille öğretime hayır demek gerekmektedir.

Dilin zenginleşmesinde üniversitelerin yadsınamaz yeri vardır. Yabancı kökenli sözcüklerin, terimlerin yerine yenilerinin bulunması, uluslar arası alandaki yeni buluşlara, yeni bilimsel ve teknik kavramlara Türkçe karşılıklar üretilmesi üniversitelerin önemli ödevlerinden birisi olmalıdır. Ne var ki Türk üniversiteleri, bu işlevlerini yerine getirmemenin yanında, tümüyle yabancı dilde öğretime yönelmiş bulunmaktadır. Pek çok üniversitede öğretim dili İngilizce'dir. Devlet üniversiteleri ile vakıf üniversiteleri öğretimi İngilizce vermek konusunda yarışmaktadırlar. Üniversitelerin Türkçe'yi bir kenara iterek yabancı bir dilde öğretim yapmaları Türkçe'nin yoksullaşmasına giderek yok olmasına yol açacak tehlikeli bir gidişin habercisi sayılmalıdır ¹⁷¹. Bir yabancı dilin anlatım ve düşünce açısından kişiye anadilinin sağladığı kolaylığı sağlayamadığı bilimsel bir gerçektir. Yaratıcı düşünce en iyi anadili aracılığıyla serpilir ¹⁷².

Yabancı dille öğretimi savunanların öne sürdükleri görüşlerden biri de, dünyanın evrensel tek bir köy haline geldiği; yani küreselleşmenin gerçekleştiğidir. Avrupa Birliği gibi. Uluslararası alışveriş çok hızlandı, yabancı dille öğretim çağdaş olmanın ön koşulu olarak görülmektedir. Avrupa ülkelerinde bir üniversitede okuyan bir öğrencinin bir başka üniversiteye gitmesi, yani öğrenci alışverişi olmaktadır. Avrupa ülkelerinin hiçbiri kendi dillerinden başka bir dille öğretim yapmamaktadır. Bütün Avrupa ülkelerinde iyi yabancı dil öğretimi verilmekte, ama öğretim anadille yapılmaktadır. Hatta ülkeler kendi dillerini eskisinden daha fazla koruma yollarına gitmekte olduğu görülmektedir. Fransa'da devlet düzeyinde alınan karar sonucu, anadili yabancı dillerin özellikle İngilizce'nin istilasından korunmaya çalışılmaktadır. Bu ülkelerin kendi kimliklerinin korunarak işbirliğine ve iletişime girilmesi demektir. Globalleşme, her ülkenin kendi kimliğini bırakması anlamına gelmemelidir ¹⁷³.

Yabancı dille öğretimden yana olanlar, bu düşüncelerini dilsel, bilimsel ve toplumsal gerekçelere dayandırıyorlar. Bu kişilere göre Türkçe gelişmemiş bir dildir, çağdaş bilim ve uygulamaları alanlarında kullanılan terimlerin pek çoğundan yoksun olduğu gibi, bu alanların gerektirdiği anlam inceliklerini hakkıyla yansıtabilecek yapıda da değildir, dolayısıyla çağdaş bilimi ve çağdaş düşünceyi Türkçe aracılığıyla

öğretmeğe kalkmak bir çıkmazı zorlamaktır. Öyleyse, çağdaş düşünce, çağdaş bilim ve çağdaş uygulamaların aktarımında gelişmiş bir batı diline, özellikle de İngilizce'ye başvurmak gerekir. Öte yandan biraz da Türkçe'nin gelişmiş bir ekin dili olmamasının sonucu, bu dilde düşünsel, bilimsel ve uygulamalı yayınlar yok denecek ölçüde azdır. Öğretimde gelişmiş bir batı dili, özellikle de İngilizce kullanıldığı zaman, üzerinde çalışılan konuda kaynakçalara kolaylıkla ulaşılabilecektir. Bugün İngilizce bilimde, uygulamada, tecimde, bankacılıkta vb. bütün ulusların ortak dili olmuştur, gençlerimizin yabancı dilde öğrenim yapmalarını sağlamak onları çağın gereklerine uygun insanlar olarak yetiştirmektir ¹⁷⁴.

Türkçe'nin gelişmemiş bir dil olduğunu söylemek, yalnızca bu dili kullanan ulusa saygısızlıkta bulunmak değil, dilbilimsel gerçekleri de yok saymaktır. Dilbilim açısından bakılınca, zengin ya da yoksul bir dil yoktur. En azından, bu kavramlar görsel kavramlardır. Bir dilin içerdiği kavramlar o dilin yapısal niteliklerinden önce, kendisini kullananların yaşama biçimi ve gereksinimleriyle bağıntılıdır. Öyleyse, birtakım bilim ve uygulama alanlarının terimleri Türkçe'de bulunamıyorsa, bu Türkçe'nin yoksul bir dil olduğunu göstermez. Türk toplumu ve Türk bilim adamları söz konusu bilim ve uygulama alanlarını yeterince özümlememiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Türkçe'nin bir bilim ve ekin dili olarak üniversitelerde yıllardır başarıyla kullanılmakta olması bunu kanıtlamaktadır. Bugün çoğu bilim dallarında Türkçe terimlerle öğretim ve yayın yapılmaktadır. Bu öğretim ve yayınlar Türkiye'de yabancı dilde yapılan benzerlerinden geride değildir. Bu durumda Türkçe'nin yetersiz bir dil olması ¹⁷⁵ doğru olarak kabul edilemez.

2.2. YÖK'ün Yabancı Dille Öğretim Sorununa Yaklaşımı,

YÖK Başkanı Prof. Mehmet Sağlam, *kararlıyız yabancı dilde eğitimi Anadolu Liselerinden de, kolejlerden de kaldıracamız* diyerek kesin bir ifade belirtmesine rağmen iki gün geçmeden Türk kolejlerini uygulama kapsamından çıkarabileceklerini, daha sonra da Anadolu liselerini de yeniden düşüneceklerini açıklamıştır ¹⁷⁶.

YÖK ile gelen yeni düzenlemede yabancı dilin yüksek öğrenim süresi boyunca zorunlu ders olarak okutulmasıdır. 1983-84 öğretim yılından itibaren başlamış olan bu uygulama birtakım büyük sorunları da beraberinde getirmiştir. Yabancı dilin, bilginin

üretiminde bir araç olduğu bilinci, yükseköğretimin bütün öğretim araştırma birimlerinde yerleşmiş olmaktan uzaktır. Sağlıklı yabancı dil öğretim programları, değişik bilim alanlarındaki öğretim araştırma birimleriyle yabancı dil öğretim birimleri arasında kurulacak bir eşgüdümle, bir işbirliğiyle gerçekleştirilebilir ¹⁷⁷.

Mart 1976'da Üniversitelerarası Kurulun, yeni üniversiteler kanun tasarısı için aldığı kararlar arasında *Tüm üniversitelerin eğitim dili Türkçe'dir* önemli kararı yer almaktadır ¹⁷⁸.

2.3. Yabancı Dille Öğretim Konusunda Temayüz Eden Yüksek Öğretim Kurumları,

1912 yılından bu yana İngilizce yükseköğretim yapan Robert Kolejin yüksek kısmı bu etkinliğini Cumhuriyet döneminde de sürdürmüştür. 1955-56 öğretim yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinin açılmasıyla yabancı dille yükseköğretim kurumlaştı. Robert Kolejin yüksek kısmı 1971-72 öğretim yılında Boğaziçi Üniversitesine dönüştü. 2547 sayılı ve 6.11.1981 tarihli Yükseköğretim Kanununun 49. maddesi uyarınca iki üniversiteye ek olarak, yabancı dil ve edebiyatları anabilim dalları dışında, öğretimi İngilizce ve Almanca yapan bölüm ve anabilim dalları ortaya çıktı ¹⁷⁹.

Ortaöğretimde yabancı dille öğretim yapılan okulların gördüğü rağbetin nedenlerinden biri bu okullarda yabancı dilin daha iyi öğretilmesinin yanı sıra, yüksek öğretimde yabancı dille öğretim yapılan üniversitelere girebilmek ve buralarda öğrenimlerini daha kolay sürdürebilmektir. Ortaöğretimdeki kadar olmamakla beraber, son 10-15 yıldır yüksek öğretimde de yabancı dille öğretim büyük bir yaygınlık göstermiştir. Daha önce sadece Orta Doğu Teknik Üniversitesinde yabancı dille öğretim yapılırken, günümüzde buna Boğaziçi ve Bilkent Üniversiteleri eklenmiştir. Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik, Kimya, Biyoloji Bölümleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat, İşletme Bölümleri, Mimarlık Mühendislik Fakültesi İnşaat, Makine, Elektrik, Elektronik Mühendislik Bölümleri, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Bilimleri, Gıda, Kimya Mühendislikleri Bölümleri, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat, İşletme Bölümleri, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü, Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Bilimleri, Fizik, Gıda, Hidrojeoloji, Jeoloji Maden Mühendislikleri

Bölümleri de yabancı dille öğretime geçmişlerdir. Derslerin tümünün yabancı dille yapıldığı fakülte, bölüm ve anabilim dallarının yanı sıra, derslerin bir kısmının yabancı dille yapılması zorunluluğu olan yüksek öğretim birimleri açılmıştır ¹⁸⁰.

Yabancı dille öğretimi yapılan ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin büyük bir kısmının amacı -çoğunluğu İngilizce olmak üzere- yabancı dille öğretim yapılan fakültele girebilmektir. Yabancı dille öğretim görenlerle birlikte, normal statülü orta öğretim kurum mezunlarının girdikleri bu fakültelerde ilk yıl hazırlık sınıfıdır. Ortaöğretimde olduğu gibi öğrenciler bir yıl boyunca yoğun bir dil öğrenimi gördükten sonra ertesi yıl bilim alanlarıyla ilgili dersleri yabancı dille takip etmektedirler. Hazırlık sınıfı muafiyet sınavında başarılı olanların doğrudan birinci sınıfa başlama hakları da vardır ¹⁸¹.

3. YABANCI DİLLE ÖĞRETİMİN EĞİTİMSEL SONUÇLARI:

Türkiye’de *dil sorunu*, canlı bir sorun olma niteliğini devam ettirmektedir. Çünkü Türkçe, sürekli bir oluş ve gelişme sürecinde olup kendini bulma ve her kavramı belirtme gücünü kazanma çabası içerisinde. Dilimiz, gerçek Türk diline düşman olan *Osmanlıcacıların saldırılarına karşı koyma çabası* içerisinde. Dilimiz, yüzyıllardan beri unutulmuş güzelliklerini gösterme özlemi içindedir ¹⁸².

Bir dilin çatısı terimdir, denir; terim dışında kalan sözler, çatının dolgularıdır. Terimler kendi diline dayanmaz, ondan çıkarılmazsa, hiçbir zaman bilim kavranamaz, kolayca sindirilemez, dolayısıyla da bilimsel konuların anlaşılması uzun zaman alır. Her kuşak bilimi kavramakla, anlamakla vaktini geçirir, bilime yeni şeyler katmak olanağı elde edilemez, çünkü öğrenmek eylemlerinden yaratmak eylemine geçilemez. Başka dillerin terimleriyle bilim öğrenen ulusların durumu böyledir, yaratma yeteneğinden yoksundur ¹⁸³.

Türkçe, Arapça ve Farsça sözcük ve ifade tarzlarından, gösterilen çaba ve gerçekleştirilen birtakım atılımlar sonucu artırılmıştır. Fakat buna karşılık, batı dilleri sözcükleri Türkçe’ye büyük bir kolaylıkla girip yerleşmektedir. Ayrıca son yıllarda İngilizce, öğretim dili olarak gerek orta ve gerekse yükseköğretimde ağırlık kazanmaktadır. Oysa, Türkçe’nin öğretim ve kültür dili olarak önemini kaybetmesi, ülkenin kültür ve uygarlık davasına da ters düşen bir durumdur. Bu, aynı zamanda, Türkçe’nin sahip olduğu büyük ve müstesna olanakları da görmezden gelmek anlamına gelmektedir ¹⁸⁴.

Türkçe, Arapça ile Farsça’nın etkilerine yüzyıllar boyunca açık tutulmuştur. Dilin bu dillerin hegemonyasından ve baskısından kurtarmak için öz Türkçeleştirme çabaları yoğunlaştırılmış ve bu büyük ölçüde başarılmıştır. Fakat bununla koşut olarak dilin hiç değilse bazı kültür kesimlerinde geliştirmek için gerekli çalışmalarda büyük tereddütler gösterilmiştir. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak Türkçe, batı dillerinden sözcüklerin istilasına uğramıştır. Bir başka tehlikeli sonuç ise, birtakım batı dillerine ülkede öğretim dili olarak aşırı bir değer verilmesi ve ayrıcalıklar tanınmaya başlanmasıdır ¹⁸⁵.

Çağdaş anlayışa göre eğitimin ana işlevlerinden biri, bireyi ulusal varlığı konusunda bilinçlendirmektir. Ulusal bilinç, anadili aydınlık ortamında oluşup gelişir. Çünkü bir ulusun yaratış gücü anadilinde kendini belli ettiği gibi, çağlar içinde oluşturduğu ulusal, evrensel değerler de anadili ürünlerinde yaşar. Daha da önemlisi, bir ulusun geçmişte yarattığı değerler gibi geleceğe yönelik özlemleri de anadilinin ürünü olan yapıtlarda gerçekleşir. Örneğin Türk ulusunun özgür yaşama tutkusu, onun şiirlerinde, türkülerinde, atasözlerinde, deyimlerinde dile gelir. Bunun için ülke gençleri, dil ürünü yapıtları okuyarak, kendi varlıklarında dünü yarına bağlayacak ulusal, evrensel değerleri özümlemelidirler. Yoksa, kuşaklar arasında değer yargıları açısından oluşacak kopukluk toplumu sarsar ¹⁸⁶.

Yabancı dille öğretim tercihi, ülkeyi bilim yapamaz duruma getirebilir. Türk üniversitelerinin bilimi dışarıdan alması durumunda, bilim dışarıdan verildiği, öğretildiği ölçüde alınır. Oysa gerçek kalkınma, ülkelerin kendilerinin bilim ve teknolojiyi üretmeleriyle mümkün olabilir. Öğretim dilini yabancı dile dönüştürsek, gelişme yolu kapanmış olur. Bu, son zamanlarda Türk parasının bırakılarak dolarla alışveriş etmeye benzetilmektedir. Yabancı dille yüksek öğretim ve bilim yaparak, bilimi özümsemek ve üretmek imkansızdır. Aynı zamanda, bu yolla sağlıklı bir ekonominin oluşmasına da imkan yoktur ¹⁸⁷.

3.1. Kültürel Yabancılaşma,

Dil ile kültür arasında karşılıklı etkileşim vardır. Bilimsel olarak, bilimin özümsemesi ve teknolojiyle kültürün yönlendirilmesi ile ister istemez dil de zenginleşir. Kültürel gelişimi sağlayabilmek için, bilim anadille yapılmalıdır ¹⁸⁸. Dil ve kültür arasındaki yoğun ve stratejik bu etkileşim, yabancı dille öğretim tercihine bağlı olarak insanlarda o dil ve kültüre özentisi, kendi öz dil ve kültürüne ise yabancılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bunu en canlı örneği, Türk eğitim tarihinde edebiyat, bilim ve eğitim dili olarak seçilen Arapça'nın yüceltilmesi, buna bağlı olarak Türkçe'nin bilinçaltı etkisiyle yerilmesidir. Başka bir deyişle Türk dil ve kültürüne karşı tehlikeli bir yabancılaşma sürecine girilmiş olmasıdır ¹⁸⁹.

Yabancı dille öğretim, ulusal kültür açısından önemli sakıncalar oluşturmaktadır. Ulusal kültürün korunması ve geliştirilmesi, bilim ve teknolojinin özümsemesi,

öğretimin anadili ile yapılmasıyla yakından ilgilidir. Dilin zenginleşmesi öğretimin anadille yapılmasına bağlıdır. Bireylerin tek tek İngilizce öğretim görüp yurt dışında önemli kariyerler yapması durumunda, bireylerin ülkeye, toplumsal kalkınmaya katkıları olmamaktadır. Bireyler, bu durumda kendi diline, kültürüne, toplumuna yabancı kişiler haline geliyor. Bu da Türkçe'nin ve kültürün gelişmesi amacına ters düşmektedir. Toplumsal gelişme ve kalkınma için anadili ile eğitim yapılması gerekmektedir¹⁹⁰.

Günümüzde, bilim adamlarınca millet tanımları (ırk, din, dil) gibi tekçi kalıplara göre değil; kültür kavramı içerisinde, yani çeşitli faktörler dikkate alınarak yapılmaya çalışılmaktadır. Çünkü sosyal hayatın ve tarihin çok karmaşık ve hareketli yapısını açıklamasını tek faktöre bağlamak yanlıştır. İnsanları önce sosyal grup, daha sonra kültürel grup ve nihayet millet yapan değerler yani kültür kodları vardır. Ve bunlar, tarih boyunca geçmişten gelen ve toplumun tamamına mal olarak sosyal kurumlar yoluyla da günümüze ulaşan değerlerdir. İşte bu noktada anadilin görevinin ne olduğu ve önemi ortaya çıkmaktadır¹⁹¹.

Toplumunu şekillendiren ve diğer toplumlardan farklı kılan kültürel değerlerin Batılı bilim adamlarından değil de kendi bilim adamlarımızdan öğrenmemiz gerekir. Bu konuda yapılan çalışmalara destek olmalı ve kendimizi başka toplumların değer yargıları ile yargılayıp, yanlış sonuçlara varmaktan kurtulmalıyız, onların gözlüğüyle kendimize bakmamalıyız. Zira onların objektif bilimsel kıstaslar ve bilimin saf mantığı ile aldığı sonuçlara yanlış da olsa, rıza göstermek durumunda kalmamız kaçınılmaz olacaktır. Oysa toplumların mevcut bazı sosyal olguları, tarihin süreci içerisinde o topluma has sonuçlar doğurarak oluşmuştur. Yani sosyal olgular, sadece o topluma ait olup evrensel değildirlir¹⁹².

Kökleri 15 asır öncesine uzanan bir edebiyat tarihine sahip olan Türkçe'yi, en eski ulusal edebiyata sahip olarak en çok sekiz asır geriye gidebilen Batı dilleri karşısında yetersiz görmek doğru olmayan bir duygudur. Bunun için toplumsal kültüre ait ne varsa ayırım yapmadan sahiplenmek gerekir. Bir kısım aydınların yaptığı *redd-i miras* yolunun bırakılarak, kültür sanat ve edebiyat tarihimizin belli bir dönemini kısmen inkara dayanan tavrın terk edilmesi gerekir. Bugün dilimiz ve kültürümüz hızla

zayıflatılmaktadır. Buna kimileri bilerek, kimileri de şuuruzca alet olmaktadır. Yaşayan bir varlık olan ve dilinin köklerini bin beş yüz yıl, belki de daha derinlere salan kültürümüzün; Türk milletinin ortak şuurunun, şuuraltı tabakalarına nakşedilmiş olduğu unutulmamalı, onun dışlanıp aşağılanmasının kültürel benliğimizde onulmaz yaralar açarak fertleri yabancılaştıracağı; bunun sonucunda da toplumun çözülerek çökeceği gerçeği gözden uzak tutulmamalıdır ¹⁹³.

Batılı ülkeler eski sömürgelerinde yaşayan yeni insanların beyinlerini avuçlarında tutabilmenin çaresini yabancı dille eğitimde bulmuşlardır. Günümüzde bir ülke askeri kuvvetlerce işgal edilince yer yerinden oynamakta ise de, dili ve dolayısıyla milli hüviyeti yıkılırken hiçbir tepki gösterilmemektedir ¹⁹⁴.

Milli kültürlerin yaşayabilmek ve gelişebilmek için yabancı kültürlerle karşılıklı etkileşme içinde olmaları zorunludur. Her büyük milli kültür, yabancı kültürlerle etkileşme sayesinde gelişebilmiştir. Fransız, İngiliz, Amerikan, Alman, İtalyan, Rus kültürleri için doğru olan bu olgu Türk kültürü için de doğrudur. Çocuklara yabancı dil öğretilmezse, bilim sanat alanında ilerlenemez. En ileri dillere sahip olan ülkelerde bile, öğrencilere bir, hatta iki yabancı dil öğretilmektedir. Bu nedenle yabancı dil öğretimi ülkenin hayati meselelerinden biridir ¹⁹⁵. Bunun için gerekli olan yabancı dil öğretimine önem verilmelidir.

Yabancı dille öğretim, 2000 yıl önce Romalıların Keltlere, 1890'da İngilizlerin İrlandalılara yaptığı tarihten silme oyununun aynısıdır. Tarihteki bu örnekler gösteriyor ki, bir ülkede eğitim dilinin yabancı dile çevrilmesi anaokullarına kadar inmesi durumunda, bir buçuk nesil sonra o ülkenin kendi dili kaybolmakta, anne-babalar kendi çocukları ile kendi dillerinden konuşamaz duruma gelmektedirler. Bir süre sonra da o ülkenin adı tarihten silinir ve halkı bir köle kalabalığından ibaret kalır. Böyle ülkelerde artık asırlarca herhangi bir yaratıcılık ve ilerleme görülemez ¹⁹⁶.

Türkçe dili konusunda bu duyarsızlık devam ederse anadili kaybedilecektir. Aynı zamanda da bilinçli ve kişilikli bir insan olma fırsatı da elden kaçacaktır. Çünkü gerçek kişilik ancak ana diliyle oluşur. Bunun sonucunda ya kökü, gelenekleri, kimliği belli, güçlü bir kişilik seçilir, ya da ne ve kim olduğu belirsiz, rüzgarda savrulan kuru

yapraklar gibi gelişigüzel yaşayan kişiliksiz ve yapay varlıklar olunur. Zamanla gelişen olayların etkisiyle aşınmaya yüz tutmuş hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş olan değerlerimizle birlikte doğru orantılı olarak dil zenginliğimiz ve dilimizi doğru kullanma yeteneğimiz de yıpranmaya maruz kalmıştır. Bu durum düşündürücü bir durumdur. Özgürleşmek, demokratikleşmek, batılılaşmak gibi mazeretlerin arkasına sığınarak ülkenin öz değerlerinden uzaklaşmak, yabancı bir dille, *tercüme* bir dille, konuşmak bireyin kendisine ve toplumuna yabancılaşmaktan başka bir şey değildir ¹⁹⁷.

3.2. Öğretimin Engelli Bir Koşuya Dönüşmesi,

Üniversite giriş sınavlarını kazanan fakat, dersleri yabancı dilde takip edecek kadar dil bilgisi olmayan lise mezunları, bir yıllık yabancı dil öğretimine tabi tutulmakta başarı gösteremeyenlerin kayıtları silinmektedir. Böylece iyi dil bilenlerle bilmeyenler arasında fırsat eşitsizliği sorunu ortaya getirilmekte, iyi dil bilgisi verilememiş olanlar giriş sınavlarında daha başarılı olabildikleri halde, başarısızlar veya az başarılılar arasına itilmektedir ¹⁹⁸.

Yabancı dilde öğretim yapan üniversitelerden mezun olanlar, ülkede kaldıkları taktirde, dili Türkçe olan bir ortamda çalışacaklardır. Yüksek öğretimi yabancı dille yapmanın bu bakımdan hiçbir yararı yoktur. Fakat amaç yabancılara dili ve bilgisiyyle hemen hizmete hazır yüksek tahsilli eleman yetiştirmek ise, devletin kendi imkanlarıyla böyle bir duruma müsaade etmemesi gerekir. Yabancı dille yüksek öğretim, doğuracağı sonuçları iyi hesaplamadan birkaç kişinin arzusuna uyularak ¹⁹⁹ yapılmaması gerekir.

İster orta öğretimde ister yüksek öğretimde olsun öğrenmenin aslında anadiliyle olduğu ve kavramların beynimizde ancak tercüme yoluyla oluştuğu göz önüne alındığında, sonradan öğrenilen yabancı dilde yapılan öğretimin başarısı; bu tercüme işleminin ve mekanizmasının sürat ve doğruluğuna bağlıdır. İşte bu noktada ortaya çıkan faktörler; dersi veren öğretmeni en kolay, en kestirme ve yavan bir yabancı dille dersini vermeye zorlayacaktır. Halbuki biraz kabiliyeti de varsa, bu öğretmen dersini Türkçe'de en güzel, en kesin ve anlaşılır sözlerle ifade edecektir. Demek ki yabancı dille ders anlatmak bu sanatkarlığı yok edecektir ²⁰⁰.

Yabancı dille eğitim yapan okullarda öğrencinin yazılı ve sözlülerde, ödevlerde vereceği cevapları ele alındığında; bırakın üslubu, doğru cümle kurabilmek için en basit, kısa ve sadece bilebildiği cümle yapılarının dışına çıkabilecek durumda değildir. Yabancı dille makale yazanlar bile, çoğu zaman yazdıklarını o dilin sahiplerine kontrol ettirirler. Aksi takdirde o yazıyı bir Türk'ün yazdığını anlamak hiç de zor değildir ²⁰¹.

Yabancı dille öğretim yapan okullardan yetişen öğrenciler de, mantiken aynı dolambacı yaşamaları ve ifadelerinin kısır olmasının nedeni budur. Bu tip okulların, öğrencilerin konuşma kabiliyetlerini de azalttığını söylemek mümkündür. Anadilin güçlü bir bilim, sanat, teknik diline dönüşmesi; yabancı yeni kavramların Türkçe ile karşılanmasına bağlıdır. Başarılı bir biçimde türetilen terimler; ileri Türkiye'yi oluşturacak nesillerin gerektiği biçimde yetişmeleri, yapıcı ve üretici olmaları için yeterlidir. Yabancı dille öğretim, Türkçe'nin bu dönüşümünü geciktirmekte ve engellemektedir. Ulus olarak anadiline gereken saygıyı, önemi ve özeni göstermek; hem milletimize hem de kendimize karşı da bir saygı, hatta bir görevdir ²⁰².

İkinci bir dili öğrenmeğe çalışan kişinin, anlama açısından zorluklarından biri, sesleri birbirinden ayırtmaktır. Bu zorluk tek bir ses düzeyinde kendini belli edebileceği gibi, bir kelimenin anlaşılması şeklinde de olabilir. İkinci zorluk sürattir. Hızlı söylendiğinde anlaşılabilen bir söz, yavaş söylenince anlaşılacaktır. Beynin çözümlene sürati bunu belirleyecektir. Bir başka faktör vurgudur. Vurgulama azaltıldığında ya da o dilde genellikle vurgulanmayan, ama yabancı birinin anlaması için duyulması şart olan bir cümle ögesi vurgulanırsa anlamak olanaklı olur. Diğer bir faktör, kelime hazinesidir; kelimenin sözlük, mecazi anlamlarının ve deyimlerinin bilinmesi gerekir ²⁰³. Zorluğu etkileyen başka bir neden cümle uzunluğudur. Cümleyi tümüyle akılda tutabilmek zordur. Cümlenin sonuna gelindiğinde, başının hatırlanması gerekir. Bu da özel bir dikkat ve çabayla olur. Bu çaba ve dikkat, sonunda yorgunluğa yol açar ve bunun sonucunda karşılıklı konuşmanın ilerleyen saatlerinde paradoksal olarak anlama zorluğu başlar ²⁰⁴.

Başka bir grup neden, ulusal tarihsel nedenlere dayanır. Sıkça belirtildiği gibi bir dili tam anlamak için o toplumda yetişmiş olmak gerekir. Bazı şeyler ulusça, ortaklaşa bilinir varsayılr. Yine benzer nedenlerle bazı şeyleri ifade etmenin ortak kalıpları

vardır. Bireysel farklar bile bu anlatım kalıpları üzerinde yürür. Bu kalıplar bir yer, bir durum tarif etmek için olabildiği gibi bir duyguyu, bir eleştiriyi, bir övgüyü ifade etmenin yerleşmiş güncel kalıpları olabilir²⁰⁵.

Öğretimin yabancı dille yapılması öğretim üyesi kadrolarını sınırlandırmakta, ders verecek kadar yabancı dile hakim olmayan, fakat kendi alanlarında çok değerli olan hocalardan yararlanılmasını imkansızlaştırmakta, başka amaçlar için yetiştirilmiş ve bu bakımdan gereken sahada yeterli olamayanların hatta başka yerlerde iş bulamayan yabancıların öğretim üyesi kadrolarına atanmalarına yol açmaktadır. İyi dil bilmek başka, yenilikleri yakından takip edebilmek başka, iyi konuşmak başka, iyi ders vermek başka ve araştırmacı olmak ise daha başkadır. İyi İngilizce bilmenin akademik kapıları açan ilk anahtar olduğu yerlerde hocalık için çok önemli olan diğer özellikler hiç dikkate alınmadan adaylar ret edilebileceği gibi iyi dil biliyor diye himaye de edilebilmektedir. Türk öğretim üyelerinin, Türk öğrencilerine Türkçe yerine yabancı dille ders vermesi öğretimi zorlaştıracaktır²⁰⁶.

İkinci dil öğrenen için konuşmada, seslerin çıkartılmasında güçlükler vardır. Çoğu kez anadildekine benzer bir sesle taklit edilmeğe çalışılır. Sıklıkla belli bir sesi çıkarmanın alternatif yolları vardır ve bunlar kullanılır. Konuşulanı anlarken *passive vocabulary* denen, okuduğumuzda, duyduğumuzda hatırladığımız kelime hazinesi etkili olurken, konuşurken *activa vocabulary* denen grubu kullanmak gerekir²⁰⁷.

Yabancı dille öğretimin, okuma alışkanlığının engellenmesinde ve kitap satışlarının düşmesinde önemli bir payı vardır. Yabancı dille eğitim veren bir eğitim kurumunda bulunan bir öğrenci, bir yandan derslerin yoğunluğu, öte yandan yabancı dilde kaynak yokluğu, pahalılığı ile karşı karşıya kalmaktadır. 7-12 yıl süreyle anadilinde okumaya pek zaman ayıramamakta, yalnızca ders kitaplarıyla yetinmektedir. Yabancı dilde okuma ise, dil yetersizliğinden dolayı, çoğunluk için bir türlü özgün yapıt okuma düzeyine erişemediğinden, bu dil aracılığıyla da okuma alışkanlığını ilerlemesi pek olanaklı değildir. Yabancı dilde yeterlik sınırını aşamamış bir öğrencinin o dilde okuma alışkanlığı edinmesinden de söz edilemez. Üst gelir kesimi çocukları yabancı dille öğretime bağlanınca, alt gelir kesimi de doğal olarak, kitap sürümlerini pek arttıramayacaktır. Ders yoluyla nitelikli yabancı dil öğretimi yapılması durumunda hem

mutlu bir öğrencilik yaşamının yanında, anadili aracılığıyla kültürlenme daha hızlı ve daha ileri boyutlara götürülebilir ²⁰⁸.

Yabancı dil çocuğun ufkunu genişlettiği gibi ona dil saygısı da kazandırır. Ancak öğretimin tamamen yabancı dille olacağı okulların açılması düşündürücü bir durumdur. Şüphesiz Türkiye'nin lisan bilenlere ihtiyacı vardır. Liselerdeki yabancı dil dersleri bu ihtiyacı karşılamada yetersizdir. Çocukluk yılları geçirildikten sonra da lisan öğrenilmesi durumunda, o dil tam anlamıyla kavranamamakta ve sindirilememektedir. Liseden sonra yurt dışında öğrenimlerine devam edenler, çocuk yaşta öğrenenler gibi bu dillere vakıf olamamaktadır. Bu tespit günümüz için de geçerlidir. Yabancı dili gerçekten bilen, o dille yazılan sanat eserlerini okuyup anlayabilenlerde dil saygısı oluşacağı gibi, kendi dillerini de geliştirmeye özenirler. Bu hususlar düşünüldüğünde lisede öğretimin Almanca, Fransızca veya İngilizce yapılması yararlıdır. Ancak bu teşebbüsün sakıncaları da vardır ²⁰⁹:

* Bu okullarda ortak değil, farklı yabancı diller çocuklara öğretilecektir. Bu durum yeni neslin ortak bakış açısını yakalamasını engeller.

* Bu okullar eğitimde ikilik yaratacak, fırsat eşitliğini ortadan kaldıracaktır. Herkes çocuğunu buralarda okutamayacağı için yabancı dille öğretim yapan okullardan yetişenlerle diğer okullardan yetişenler arasında belirgin bir fark olacaktır.

* Gençlerin sadece Almanca, Fransızca veya İngilizce'yi öğrenerek Batıyı anlaması mümkün değildir.

Bugün, Türkçe'de belirli sahalarda en modern bilgileri sunan eserlerimiz, kitaplıkları süslemektedir. Diğer taraftan İngilizce kitaplarla ve yayınlarla öğretim yapılması bu çeşit kuruluşlarca Türkçe eser verilmesine gereksiz hale getirmektedir. Bu durum aynı zamanda yüksek bilim ve teknik kültürünün Türkçe'de tepeden budanması ²¹⁰ sonucunu getirmektedir.

3.3. Türk İnsanının Anadiline Karşı Yabancılaşması,

Anadili, başlangıçta insanın annesinden ve diğer yakın aile fertlerinden, sonraları kendisini kuşatan toplumdan ve ilişki kurduğu çevrelerden öğrendiği ve o insanın bağlı olduğu toplumla en güçlü bağlarından biri olan dildir. Bu dille konuşulur, bu dille

düşünülür, hayal kurulur, hatta rüya görülür. Şuur altında birikenler de bu dille depolanır. İçimizde sürekli konuşan, bu dildir. Sonradan öğrenilen diller, tercüme yoluyla beynimize ulaşarak algılanır ve hiçbir dil anadilin yerini alamadığı gibi, daha güçlü bir duruma geçemez²¹¹.

Anadiline saygı, önce onu bilerek sevmek, sonra da doğru ve düzgün kullanmakla olur. Bu saygının yüksek katı ise, anadilini yabancı dillerin salgınından koruyarak, kendi yapısı içinde işleyip zenginleştirmeye çalışmakla gösterilir. Bu da sanatçıların, bilimlerin ve eli kalem tutan bütün yazarların görevidir. Dilini doğru kullanmayı beceremeyenlerin, yabancı kelimeleri dillerinden bir türlü söküp atamayanların, anadiline sevgiden ve saygıdan söz etmeleri gülünç olmaktan öteye geçemez²¹².

Genellikle, zengin dillerden söz edilirken örnek gösterilenler, söz hazinesi genişlemiş, kültür dili anılan Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca gibi dillerdir. Söz hazinesinin genişliği doğrudan doğruya bir dilin anlatım gücünün yüksekliğine tanık olmadığı gibi, darlığı da bir dilin yoksulluğunun tanığı değildir. Öte yandan kültür dili adı verilen dillerin birçoğunda çeşitli öğelerin, ayrıntı sayılabilecek kavramların çoğunun Yunanca, Latince gibi dillerden ya da aynı durumdaki başka dillerden alınmış olduğu da unutulmamalıdır. Hiçbir zaman Türkçe'nin söz hazinesinin dar olduğu ileri sürülemez. Türkçe'nin Anadolu'ya gelinceye kadar verdiği ürünler, Anadolu'da gelişen yazı dili gözden geçirildiğinde bu yargının doğruluğu görülecektir²¹³.

Türkçe'nin üzerine önemle durulması gereken yönü, ilk belgelerdeki somut kavramların zenginliğidir. Kimi Hint-Avrupa kavimlerinin, Yunan ve Latinlerin renklerle ilgili kelimelerinde görülen ve bazı dilcileri bu kavimlerin renk körü olup olmadıkları konusunda kuşkuya düşüren kısırlığa karşılık Türkçe, renk adlarında Orhun Yazıtlarından başlayarak büyük bolluk gösterir. Organ adlarında, hayvan adlarında ve doğa ile ilgili öteki nesnelere görülen zenginliğin yanı sıra, eski Türk yazıtlarında, o çağdaki dilimizin soyut kavramlarında da zenginlik görülmektedir. Bugünkü söz hazinesi de küçümsenecek durumda değildir. Türkçe Sözlüğün 30 binlik söz hazinesi, eğer bilim ve kültür dilindeki, ayrıntı sayılabilecek kavramlar, bugün artık unutulmak

üzere olup bu sözlüğe alınmamış olan çeşitli yabancı ve yerli sözler de katılacak olursa bu sayının çok üstüne çıkar ²¹⁴.

Türkçe dili, çok eski, çok güçlü, anlatım olanakları sınırsız ve zengin bir dildir. Bugün kültür dili olarak sayılan, dünyada çok konuşulan dillerden birçoğu Türkçe kadar eski bir geçmişi yoktur. Çeşitli lehçeleriyle birlikte, bugün 100 milyondan fazla kişinin konuştuğu Türkçe, somut-soyut, her türlü kavramın anlatımına elverişli, doğurgan ve zengin bir dildir ²¹⁵. Söz hazineleri yerli-yabancı pek çok öğeyle kabarmış, zengin dil, kültür dili diye nitelenen dillerin yanında Türkçe, mayasından, yapısından gelen nitelikleriyle kendine özgü, çok güçlü ve şiirli anlatım olanakları, anlatım yolları bulunan zengin bir dildir. Dilde ne zaman yerli kelimelere, Türkçe öğelere başvurulmamış, yeni kavramlar dilden karşılanmamışsa dil o zaman yoksullaşmaya başlamış ²¹⁶ demektir.

Anadili, onu birlikte kullanan bireyler arasında köklü sevgi bağları oluşturur. Bilinçaltına dek uzanarak kişiyi iç varlığında kavrayan bu sevgi bağları, toplumsal yaşayış için çok gerekli olan güven duygusunun da kaynağıdır. Çünkü, ancak birbirini sevip sayan, birbirine güven duyan bireylerin oluşturduğu bir toplum, geleceğe güvenle bakabilir. Bu nedenle her düzeydeki eğitim, öğretimde anadiline ağırlık verilmelidir ²¹⁷.

3.4. Türkçe'nin Zayıflaması,

Uluslar dilleriyle vardır. Ulusları ulus yapan en önemli etmen ortak dilleridir. Dil birliği, ulus olabilmenin ve ulusa birliğin olmazsa olmaz ön koşuludur. Hangi dilden, hangi ırktan olursa olsun, bütün insanlar anadilleriyle düşünürler. Yabancı bir dille düşünülemez, düşünce üretilemez. Anadile üretilen düşünce ve düşünsel yapıtlar bir başka dile ancak çevrilerek iletilebilir. çeşitli nedenlerle, süreç içinde bir başka dil, anadilin yerini alabilir. Böylesi bir dönüşüm sonucunda, kişinin ulusal bağları ya zayıflar, ya da tümünden kopar. Konuştuğu yeni dili kullanan ulusa doğru örtülü ya da açık bir eğilim başlar ²¹⁸.

Türk dilinin zenginliği konusunda, Prof. Dr. Doğan Aksan'ın tespitleri şu yöndedir ²¹⁹:

Birçokları, herhangi bir dilde örnek olarak İngilizce'de söz hazinesinin genişliğini, ince kağıda basıldığı halde yerinden kalkmayacak kadar ağırlaşmış sözlükleri tıka basa dolduran kelimelerin sayısını, buna karşılık Türkçe Sözlükteki (TDK Sözlüğü) kelime sayısının azlığını ölçü olarak alırlar. Çoğu kimse de çeviri yaparken kimi soyut kavramları gereğince karşılanmasında ortaya çıkan güçlükleri öne sürerler. Burada unutulmaması gereken bir sorun vardır: Her dil evreni, çeşitli varlıkları ve olayları ayrı ayrı yollardan kendince dile getirmeğe çalışır. Böcek, uçak, pilot gibi ortak nitelikleri uçmak olan şeylerin hepsine birden aynı adı veren Hopi dilinden (Amerikan yerli dili) suyun temizini, sarısını, kırmızısını ayrı adlarla anan, buna karşılık su kelimesini bilmeyen kimi Afrika dillerine kadar bütün diller; evreni, çevreyi gereğince anlatabilmektedirler. Yerli öğeleri bakımından söz hazinesi pek geniş sayılamayacak olan, eski ve yaygın bir yazı dili, edebiyat dili olan Farsça'yı yoksul bir dil sayabilir miyiz? Çoğu dillerin tersine sevmek kavramını tek bir öğeyle anlatmayan, bir başka deyişle sevmek fiilinin bulunmadığı Farsça, onu değişik yollardan anlatan üstelik aşk şiirlerinin binlercesini vermiş bir dildir.

Hiçbir dil, zengin bir dil olarak doğmamıştır; tüm diller ancak zamanla işlenip geliştirilerek bilim ve sanat dili haline getirilmişlerdir. Toplumların gereksinimi ve teknik bilimdeki gelişmeler de bunu zorunlu kılar ²²⁰.

Ünlü dilbilimci Noam Chomsky, hiçbir dilin diğerinden daha güçlü ya da daha zayıf olmadığını söylemektedir. Türkçe'nin yoksulluğu, yetersizliği diye bir şey söz konusu olamaz. Ama o dil, bilim yapmak üzere kullanılmıyorsa, bir gün o dilin yüksek öğretim ve bilim amacıyla kullanma olanağı da kalmayabilir. Bu da ülke gelişmesinin durması demektir. Bilim yapmak için anadil kullanılmadığında, bilimin toplum tarafından benimsenmesi ve toplumsal gelişmenin engellenmesi demektir. Böylece toplum bilimden uzaklaşacak demektir ²²¹. Türkçe'ye sahip çıkmazsak bir süre sonra bu dile olan ilgi gittikçe azalacak ve pratik yaşamda önemini yitirecektir. Ulusal kimliğin korunması, dili korumakla olur. Bunun için dile karşı yapılan davranışlarda duyarlı olmalıyız ²²².

Yabancı dilde orta ve yüksek öğretimin bir öğrenciye birtakım yararlar sağladığı bir gerçektir. Yetişmekte olan genç, yabancı dilde okuduğunu anlayabilir, yabancı dille yazabilir, konuşabilir duruma gelirse yaşamının daha sonraki evrelerinde çalışmalarını daha kolay yürütebilmekte, başarılı bir bilgin, sanatçı, bir iş adamı olabilmektedir. Öte

yandan kendi alanında iyi yetiştiği halde yabancı dil bakımından eksikliği yüzünden başarıları sınırlı kalan, üne kavuşmayan birçok değer de vardır²²³.

Günümüzde akademik ortamda yabancı dilde yapılan yayınlar, Türkçe yayınlara yeğlenmekte ve önem kazanmaktadır. Öyle ki bu anlayışla beş on milyon bireyin konuştuğu yabancı bir dilde yapılan bir yayın salt yabancı bir dilde olduğu için, yüz milyondan fazla kişinin konuştuğu Türkçe ile yapılan bir yayına yeğlenebilmektedir²²⁴. Tüm bunların yanı sıra özellikle bilim çevrelerinde, yaşanan Türkçe'ye güvensizlik; kültürel değerlerin farkında olmama; toplumun anadili bilincini giderek yitirmesi sorunların belli başlı olanlarıdır²²⁵.

Prof. Dr. Güngör Evren, bilim adamlarının konuşmalarında yabancı sözcükleri tercih etmelerini toplumsal açıdan değişik bir görünüm, bilgiç bir insan görüntüsü verme isteğiyle açıklamaktadır. Bu durum en kompleksiz insanlarda bile görülebilmektedir. Prof. Evren, saygıdeğer bir öğretim üyesinin konuşmalarında, neden sözcüklerin hep Fransızca'sını kullanmasını sorulduğunda *Evladım, Türkçe söylersem herkes anlar!* dediğini belirtmektedir²²⁶.

Yabancı dili öğrenecek kişi; her şeyden önce anadilini, dilbilgisi kavramlarını ve onun kurallarını çok ciddi şekilde öğrenmek zorundadır. Bu onun, en azından öğreneceği dili gerektiği biçimde öğrenmesini sağlayacaktır. Görünürde yabancı dille orta ve yüksek öğretimin öğrenciye bir takım kazanç ve yararlar sağladığı bir gerçektir. Hayatının daha ileri ki safhalarında çoğunlukla onu başarıya götürdüğü de inkar edilemez. Öte yandan kendi alanında çok iyi yetiştiği halde, o konuda yükselişi, başarısı sınırlanan ve sadece bu yüzden engellenenlerin sayısı da az değildir. Bir diğer husus; yabancı dille öğretimin anadilin gelişmesini engellediği, en azından gelişmesine yardımcı olmadığıdır. Çünkü çağdaş bilimde, teknikte ve sanatta ilerlemek; gelişmelere ayak uydurabilmek, bunları kalıp olarak benimsemekte değil; ancak gerektiğinde kavrayıp özümlemektedir. Bu ise, en iyi şekilde sadece anadille gerçekleşebilir²²⁷.

Türkçe'nin bilim dili olarak tüm bilim dallarında yerini almasında, dil açısından bir sorun yoktur. Türkçe bugün temel sözcükleri yapılmış, biçimbilgisi yeterince incelenmiş, sözcük yapım ekleri iyice işlerlik kazanmış, işlenirse söz dağarcığı büyük

uygarlıkların dilleri ile karşılaştırılabilecek yetkin bir dildir. Ülkemizde şu anda sayısı 10'u aşan ve birbirinden çok büyük farklılıklar gösteren *yazım kılavuzları* mevcuttur. Yazım kılavuzları, o dilin anayasası demektir. Özellikle sözcük yapım eklerinin sayısı hiçbir dilde görülemeyecek kadar çoktur ve türetmeye son derece elverişli bir dildir. Bunu Finli bilim adamı G.Ramated Türkçe için *terim bulmakta güçlüğü rastlamıyoruz. Bizim Fin dilinde sözcük kökleri ve ekleri çoktur; fakat Türk dilindeki kadar bol değildir. Türk dilinde bilimsel terimler yapmak daha kolay olurdu. Çünkü Türk dilinde söz hazinesi çok zengin olduğu için ekler aracılığı ile yeni söz yapmak bu dilin ruh ve yapısına uygundur* söylediği sözlerinden de anlaşılmaktadır ²²⁸.

Ülkemizde, bilim ve eğitim çevrelerinde çok yaygın olan, *Türkçe bilim dili olamaz, bilim ve teknikbilim üretmek için yeterli bir dil değildir* yargısı, yerini *Bilim ve teknikbilim dili olarak anadilini geliştirip zenginleştirmek, Türkçe'yi bu yolda işlemek gerekir* yargısına bırakmalıdır. Çağdaşlaşma eğitim ve öğretimden geçiyorsa, bu işin üstesinden gelmenin tek yolu bireyleri anadilinde eğitmektir ²²⁹.

Yabancı dille öğretim, bilimin anadiline mal edilmesini, böylece Türkçe'nin zenginleşmesini; her konuda işlek, akıcı, kolay kullanılır, anlatım gücü yüksek bir iletişim aracı olmasını engeller. Bir yandan yabancı dille okumayı sürdürmek güçlüğü; öte yandan anadilinde okuma alışkanlığı, gelişmekte olan toplumda okuyanların sayısını azalttığı gibi, yerli kültür üretimini de baltalamaktadır. Daha şimdiden çok büyük çapta emek, zaman ve para harcayarak yabancı dille öğretim gören yüz binlerce öğrenciden ancak pek azı, öğrendiği yabancı dili işi ya da görevinde kullanmakta; öğrendiği yabancı dille ne yapacağını bilemeyenler ise, kullanamadıkları bu dili çok büyük bir hızla unutmaktadır. Bütün bu gerçekler göz önüne alınarak bu yöndeki eğitim politikaları yeniden gözden geçirilmelidir ²³⁰.

Yabancı dil öğretiminde, yabancı dille öğretimin yöntem olarak kullanıldığı başka ülkeler vardır ve bu ülkeler sömürge ülkelerdir. Bu ülkelerde, anadilin ilkel bir dil olarak aşağılanması ve zamanla ölü dil haline getirilmesi bu yolla sağlanmıştır. Bağımsızlığına kavuşan o ülkeler bugün yöntemin acı meyvelerini dermekte ve anadillerini öğretim dili yapmaya çalışırken, büyük zorluklarla karşılaşmaktadırlar ²³¹

Yabancı dille öğretimin bir başka sakıncası olarak, anadilin gelişmesini engellemek hiç değilse bu gelişmeye yardımcı olmamak biçiminde gösterilebilir. Yabancı dilde öğretim gören bir genç, birçok kavramları, okuduğu dilde öğrenecek, onları kalıp olarak benimseyecek, kimi zaman da gerekliliğini sindiremeyecektir. Yeni, yabancı kavramlar ancak, onları karşılayan yerli sözcüklerle iyi öğrenilebilir. Sözcük kökenlerinin iyi bilinmesi, aynı söz ailelerinden öğelerin birbirleriyle ilişkilerinin kavranabilmesi en iyi, anadili ile sağlanır. Eğer ilerlemek, çağdaş bilimde, teknikte, sanatta elde edilen gelişmelere ayak uydurabilmek isteniliyorsa, yeni yabancı kavramları anadilden karşılamak, güçlü, zengin, doğurgan olan Türkçe'nin olanaklarından yararlanılmak durumundadır. Yabancı dilde öğretim, böylesine bir çabayı engelleyecek Türkçe'nin bir bilim, sanat, teknik diline, bir kültür diline dönüşmesini geciktirecektir²³².

Halkın isteği, çocuğunu İngilizce öğretim yapan bir yerde okutma isteği değil, çocuğuna bir yabancı dil (İngilizce) öğretme isteğidir. Yabancı dilde öğretim değil de yabancı dil öğretimi başarılabilirse, diğer yanlışların yanlışlığı da kendiliğinden ortaya çıkar. Bilim dili olarak işlenmeyen dil, hem de Türkçe gibi son derece elverişli bir dil, zamanla büsbütün yoksulaşacaktır. Bilim dili olarak zenginleşmiş bir Türkçe'nin yanında sağlam bir yabancı dil öğretimi ise kaynak sorununu kendiliğinden çözecektir. Hollanda, Japonya, İsveç ve İtalya'ya kadar bütün uygar ve onurlu dünyanın yaptığı da budur. Yabancı dille öğretim, Türkçe'nin gelişmesini engellemeye, Türk bilim çevreleriyle Türkiye'nin halk yığınları arasında yeni uçurumlar açmaya ve Türkiye'nin yetiştirebileceği seçkin insan gücünü dışa aktarmaya yönelik bir cinayettir²³³.

Yabancı dille öğretim tutkusunun durdurulabilmesi için yabancı dil öğretimin etkinleştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu tutku daha da giderek artacaktır. Kısa dönemde yapılması gereken, yabancı dilde öğretimin getirebileceği sakıncaları en aza indirmektir. Bu amaçla yabancı dil öğreten ve öğrenenlerin, dil öğrenmekle, bir başka kültürü özümsemek arasındaki duyarlı çizginin ayırımında bilinçlenmeleri gerekir. Dil öğreticisi dille birlikte yabancı bir kültürü de öğrettiği gerçeğinden yola çıkarak, öğrencinin toplumumuzdan, ekimizden soyutlanmasına izin vermeden, anadili bilincini köreltmeden, öğretim ve eğitimi gerçekleştirmelidir. Uzun dönemde ise Türkçe eğitimden ödün vermeden, bir ya da birkaç yabancı dili yeterince öğretmenin, bir

yandan iletişim teknolojilerinden destek alan öğretim yöntemlerinin geliştirilmesi ile, öte yandan çok dilli kültür ortamına açılması ile mümkün olabileceği ²³⁴ belirtilmektedir.

Kendi dilimiz dışındaki dillerle bilim, sanat ve eğitim yapmak, faturaları birçok neslin hayatı ile ödenen, ezbere gören ve ezbere düşünen kuşaklar yetiştirecek, bu da büyük sosyal felaketlere yol açacaktır. Ayrıca böyle bir eğilim, yıllarca verilen dil mücadelesini de zedelemiş ve yaralamış olacaktır. Elbette her dil güzel ve kutsaldır. Fakat bize düşen görev; Türkçe'yi korumak ve fikrimiz, partimiz, ideolojimiz hatta dinimiz ne olursa olsun kendi varlık alanlarımızda Türkçe bağlantılar kurmaya çalışmak olmalıdır. Çünkü, tarih, özgün ve yaratıcı düşünce kanallarını tıkayan ya da her hangi bir şekilde imha eden toplumların yok olduğuna tanıklık etmektedir ²³⁵.

Eğer dilimizi güçlü bir bilim, sanat, teknik diline, kültür diline dönüştürmek istiyorsak yabancı, yeni kavramları vakit geçirmeden Türkçe'den karşılamalıyız. Bugün kimse çıkıp *ehlivukuf* tamlamasının *bilirkişi* den daha iyi, anlaşılır olduğunu savunamaz. *Masuniyet* yerine *dokunulmazlık*, *istima* yerine *dinleme*, *selahiyettar* yerine *yetkili*, *hıfsızsıhha* yerine *sağlık koruma*, *amme sıhhatine mugayir* yerine *kamu (yada halk) sağlığına aykırı*, *nev'i şahsına münhasır* yerine *kendine özgü* tamlama ve sözcüklerinin kullanılmasına karşı çıkacaklar bulunsa bile bu sözcüklerin anlatım ve benimsenme gücünü yadsıyamayacaklardır. Bilim, sanat, teknik kavramlarını söz aileleri biçiminde tümenden karşılayan, başarılı bir biçimde türetilmiş terimler, ileri Türkiye'yi oluşturacak kuşakların daha iyi yetişmelerini, yapıcı yaratıcı olmalarını sağlayacaktır. Yabancı dille öğretim bunu engellemektedir ²³⁶.

ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER

Özet

1. Yabancı Dille Öğretimin Tarihi ve Felsefi Kökleri

Türk yazı dilinin tarihi hakkında kesin bir belge bulunamamıştır. Ancak Orhun Abideleri, en eski nesnel belge niteliğini taşıdığından Türk dili açısından insanlığa ışık tutmuştur.

Türk eğitim tarihinin değişik evrelerinde yabancı dille öğretim olgusu önem taşımıştır. Başlangıçta Arapça ilim dili olarak ele alınmış, bunu Farsça, Latince, Fransızca, Almanca ve İngilizce izlemiştir. Arapça ve Farsça'nın eğitim, bilim, devlet ve kültür hayatımızda bu kadar büyük rol oynamaları, milli dil ve milli kültür şuurumuzun zayıflamasında etkili olmuştur.

Medreselerde ilim dili olarak yalnız Arapça kullanılmakta iken, garplılaşma devri başlayınca mekteplere Arapça ve Farsça da girmiş ve bu iki dilin yardımıyla Osmanlıca adı altında karışık bir Türkçe ortaya çıkmıştır. Bununla beraber medreseler 1908 inkılabına kadar Farsça ile Türkçe'ye asla kapılarını açmamışlardır.

Tanzimat döneminde başlayan batılılaşma hareketinin eğitim alanındaki merkezi durumunda bulunan Mekteb-i Sultani'yi, yani Galatasaray Lisesini 1867'de Abdulaziz açmıştır. Bu okul padişahın Fransa ziyareti sonrasında, Fransız liseleri ayarında, Fransız dili ile eğitim yapan bir okulun hayata geçirilmesi düşüncesiyle açılmıştır. Bu okullar, dilimiz ve kültür hayatımız üzerinde bazı olumsuz etkilere yol açmıştır. Devrin sosyal şartlarının etkisiyle de Fransızca'yı, ana dillerinden önde tutan bazı yarı aydınlar türemiştir. Bunun yanında bir batı dilini, özellikle de Fransızca'yı öğrenmiş, batıyı yakından tanıyan; ancak Türkçe'yi çok seven, bilim, sanat ve kültür ve devlet adamlarımız da bu dönemde bu okullarda yetişmiştir. Türkiye Cumhuriyeti devleti bu önder insanların fikri ve fiili liderliğinde hayat bulmuştur.

Cumhuriyetin kurulmasıyla açılmış olan okullarda Atatürk, bilim dilinin ve tüm derslerin her düzey okulda Türkçe olmasına özen göstermiştir. Yabancı dille öğretim yapan okullara özenilmemesi için de Türk Eğitim Derneğini, onun özel okulu olan

T.E.D. Yenişehir Lisesini kurmuştur. Bu okulda yabancı dil öğretilmesine özel önem verilmiş, fakat fen, edebiyat, felsefe gibi dersler Türkçe olarak okutulmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra bu okul, İngiliz-Amerikan etkisiyle 1953 yılında tüm dersler İngilizce'ye çevrilmiştir.

Türkler tarihi gelişimleri içerisinde bir çok dinin etkisinde kalmıştır. Türklerin Müslümanlığı kabul etmelerinin, ulusal kültürlerinde önemli etki yaptığını kuşku yoktur. Fakat, bu din değiştirme, Türklerde ilk kez görülen bir olay değildir. Önceleri Putperest, Şamanist, Naturalist ve Yahudi din ve mezheplerine bağlı Türkler görülmüştür. Bu din ve mezhep değiştirmeleri, Türklerde ulusal kültürün en güçlü aracı olan dilin dine üstün tutulmasını, bütün propagandalara rağmen önleyememiştir.

Türk toplumu bazı kültürel değişimleri yaşamıştır. Asya ve Orta Asya, Türklerin çıkış yeridir ve zaman zaman kendi kültürlerini ve kültürlerinin en önemli parçası olan dillerini dışlayacak kadar diğer kültürlerden etkilenmişlerdir. Selçuklu döneminden başlayarak, Osmanlılarda son şekline ulaşan, Osmanlıca'nın oluşmasının nedenlerinden birisi de, gelişen bir toplumun gereksinim duyduğu kavramları, dilini işletmeden Arapça ve Farsça'dan olduğu gibi alması; zamanla bu dillerin kurallarının da benimsenmesidir.

Türk düşüncesi uzun yıllar başka diller arasında kalmıştır. Bundan dolayı Türkçe, o dillerin etkileri altına girmiştir. Dili etki altında olan bir toplumun ulusal kişiliği de gelişemez. Bu düşünceden yola çıkan Atatürk, Kurtuluş Savaşından sonra bir dizi devrim yapmıştır. En önemlisi olan yazı ve dil alanlarında yapılan köklü değişikliklerle eğitimi Türk diline dayandırmıştır. Bugün Türk dil devrimi sayesinde ki, Türkçe dil gerçeğine yaklaşabilmiş Türk aydınlarının ortaklaşa çalışmalarıyla çağdaş bir dil düzeyine yükselecektir.

Bilim Osmanlılarda zayıflarken, Batıda hızla gelişmeye başlamıştır. Bilimi ülkeye kazandırmak, Tanzimat döneminde açılan okullarla gündeme gelmiştir. Bu okulların özellikleri; kuruluşlarını tamamlayamadıklarından, yani bina, yönetmelik gibi önemli eksikliklerin bulunması, Arapça ve Farsça'nın öğretilmesinde Türkçe kitapların kullanılması, askeri ve mülki okullarda bir süre Fransızca, arkasından Bahriye'de

İngilizce, Harbiye'de Almanca öğretilmesi ve kılık kıyafetin Batı giyimine uyarlanmasıdır.

Başarı kazanmış ulusların tümü, kendi kimliğini ve ulusal değerlerini tanıyıp uygarlık yolunda gelişmenin gerektirdiği değişiklikleri anadillerine dayanarak gerçekleştirmişlerdir. Çünkü uygarlık evrensel, kültür ulusaldır; kavramlar evrensel, sözcükler ulusaldır. Çok sayıda dili öğrenmek olanaklıdır. Çünkü o kültürlerle iletişim kurmak, onların ürettiği bilim ve teknikbilimi anlamak ve düşünce sınırlarını genişletmek için dil öğrenmek şarttır, ama düşünce kurmak içinde anadili şarttır. Çünkü bireyi düşünceden düşünceye götüren, üretken yapan, içinden konuşuran, içinden düşündüren yabancı diller değil, önce anadildir. Japonları da bugünkü duruma getiren kuşkusuz Japonca'dır. Demek ki anadili ile bilim ve teknikbilim üretilebilmektedir.

2. Yabancı Dille Öğretim Olgusunun Türk Yükseköğretim Sistemindeki Mevcut Görünümü :

Dil, politikalar ve partiler üstü bir sosyal kurumdur. Cumhuriyet döneminde uyandırılan anadili bilinci 1960 yıllarında izlenen politikalar sonucu yavaş yavaş yok olmaya başlamıştır. Özellikle 1980'den sonra ülkemizde, dilin gelişimi ve zenginleştirilmesi yönünde olumlu atılımlar yapılmamıştır. Son yirmi yıldır Batı dillerinin terim ve sözcükleri dilimize akın akın girmekte, bilim dili yoluyla gelen bu sözcükler ve onların kuralları büyük bir hızla konuşma diline de inmekte ve yerleşmektedir.

Bir ulus kendi diline ne ölçüde saygı gösterirse, diğer uluslar da o ülkeye o ölçüde saygı gösterir. Bundan dolayı Atatürk, eğitim dilinin tümüyle Türkçe olması üzerinde ısrarla durmuş, eğitimin *milli eğitim* olmasının baş şartını buna bağlamıştır. Atatürk, milli bir eğitim içinde yabancı dil öğretileceğine örnek olması açısından 1930 yıllarında Türk Eğitim Derneğini kurmuş, onun özel okulu olan Ankara Yenişehir Lisesinde haftada 10 saat yabancı dil dersi konmuş, bütün dersler güzel bir Türkçe ile verilmiştir. Daha sonra bu okul, İngilizce ile eğitim yapan okul olmuştur. Bunu Anadolu Liseleri, Ortadoğu, Bağaziçi, Bilkent derken sayısız özel okullar takip etmiştir.

Çukurova Üniversitesi öğretim üyeleri; anadilinin bilim ve düşünce aktarımında ve üretiminde eğitimciye sağlayacağı kolaylığı hiçbir yabancı dilin, anadili kadar sağlayamayacağını belirtmektedirler. Bilimi getireceği sanılan yabancı dil, o dilin kültürü ile birlikte gelmektedir. Bu durum, ülkenin kendi kültürüne yabancılaşması sonucunu getirir.

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sunel ise, yabancı dille öğretim yapmak yerine ortaokuldan başlayarak, yüksek öğretimin sonuna kadar bir yabancı dilin iyi derecede öğretilmesini benimsemektedir. Ancak liseden itibaren öğrencilerin seçebilecekleri, ancak zorunlu olarak ikinci bir yabancı dilin öğretilmesinin daha uygun olacağını belirtmektedir.

Yabancı dille öğretimden yana olanlar; dünyanın evrensel tek bir köy haline geldiği, uluslar arası alışverişin çok hızlandığı, yabancı dille öğretimin çağdaş olmanın ön koşulu olarak görmektedirler ve bu düşüncelerini dilsel, bilimsel ve toplumsal gerekçelere dayandırmaktadırlar.

1955-56 öğretim yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinin açılmasıyla yabancı dille yüksek öğretim başlamıştır. Bunu, Robert Kolejinin yüksek kısmı olan Boğaziçi Üniversitesi 1971-72 öğretim yılından itibaren yabancı dille öğretim yaparak devam ettirmiştir. Daha sonraları ülkede bulunan üniversitelerin bir çok bölümleri yabancı dille öğretime geçmişlerdir.

3. Yabancı Dille Öğretimin Eğitimsel Sonuçları :

Yabancı dille öğretim, ülke eğitiminde etkin ve yaygın duruma geldiğinde, ülke bilim yapamaz duruma gelebilir. Bu durumda Türk üniversiteleri bilimi dışarıdan alacak ve bilim dışarıdan verildiği, öğretildiği ölçüde alınacaktır. Bu da ülke kalkınmasını engelleyici bir tutumdur. Gerçek kalkınma, ülkelerin kendilerinin bilim ve teknolojiyi üretmeleriyle mümkün olabilir. Yabancı dille yüksek öğretim ve bilim yaparak bilimi özümsemek ve üretmek imkansız olduğu gibi, bu yolla sağlıklı bir ekonomi de oluşmaz.

Yabancı dille öğretim ile yabancı dil öğretiminin ayrı değerlendirilmesi gerekir. Milli kültürlerin yaşayabilmek ve gelişebilmek için yabancı kültürlerle karşılıklı

etkileşme içinde olmaları zorunludur. Büyük kültürler, yabancı kültürlerle etkileşme sayesinde gelişebilmiştir. Fransız, İngiliz, Amerikan, Alman, İtalyan, İspanyol, Rus kültürleri için doğru olan bu olgu Türk kültürü içinde doğrudur. Çocuklara yabancı dil öğretilmezse, bilim sanat alanında yeterli gelişme sağlanamaz. En ileri dillere sahip olan ülkelerde bile, öğrencilerine bir, hatta iki yabancı dil öğretmektedirler. Bunu için öğretimin yabancı dille yapılması ülkeye uygun olmayan davranıştır.

Yabancı dille öğretim yapan üniversitelerden mezun olanlar, daha sonra anadillerinin konuşulduğu bir ortamda yaşayacaklar ve çalışacaklardır. Yüksek öğretimi yabancı dille yapmanın bu bakımdan hiçbir yararı yoktur. Bir başka açıdan bakıldığında, öğretimin yabancı dille yapılması durumunda öğretim üyesi kadroları sınırlanmakta, ders verecek kadar yabancı dil bilgisi olmayan, fakat kendi alanlarında başarılı hocalardan yararlanılamayacaktır. Böylelikle Türk öğretim üyelerinin Türk öğrencilerine Türkçe yerine yabancı dille ders vermesi öğretimi zorlaştırmaktadır.

Bugün, Türkçe'de belirli sahalarda en modern bilgileri sunan eserlerimiz mevcuttur. Diğer taraftan İngilizce kitaplarla ve yayınlarla öğretim yapılması, bilim adamlarınca Türkçe eser verilmesini gereksiz hale getirmektedir. Bu durum aynı zamanda bilimteknik kültürünün Türkçe'de tepeden budanması ve gelişmemesinin sonucunu getirmektedir.

Sonuç

Yabancı dille öğretim, Türk eğitim tarihinde örgütlü döneme geçişle beraber başgösteren köklü bir sorundur. Başlangıçta teorik İslam'ın kavranması ve öğretilmesi noktasında Arapça'ya verilen önem, daha sonra her çeşit bilgi ve eğitim hizmeti üretimini istila eden bir örneklik davranış modeli haline gelmiştir. Söz konusu yaklaşımın sağladığı şekli kolaylık, bölge ve ulus farkına rağmen İslam dünyasının her köşesindeki entelektüel faaliyetlere her kesim, bu arada Türk akademisyen ve öğrencilerin serbest katılımıdır. Bu oluşumun öz itibarıyla Türk toplumunun önüne çıkardığı fatura ise asırlar boyu medrese eğitim pratiğinin araç ve öğretim boyutunda tıkanması ve yüzeyselleşmesi, daha da önemlisi eğitim yoluyla kültüre yabancılaşma sürecinin hızlandırılmış olmasıdır. Zaman içerisinde Arapça'ya karşı yapılan bu kutsama ve yüceltme kültürü, batılılaşma çizgisinde değişime uğrayarak Fransızca ve

İngilizce'yi öne çıkarma ve her durumda ulusal dil ve kültürü ikinci plana itme eğilimini arttırmıştır ²³⁷.

Eğitimin temel amacı ve görevi; toplumun kültür mirasını yeni nesillere aktarmak, onları bu kültür içinde yoğurarak, toplumun kendi insanını bir başka deyişle yurttaş, yani Türkiye'de Türk insanı, İngiltere'de İngiliz insanı yetiştirmek olmalıdır. Bunun en belli başlı aracı, anadildir ²³⁸.

Haysiyetli bir ülkede olduğu gibi, bu kadar köklü bir tarihe, bu kadar sağlam bir dile sahip olan Türk Ulusu, kendi diline, kendi kültürüne, ülkesinin, halkının çıkarlarına sahip çıkmalıdır. Bugün birçok ülkede kabul edilmiştir ki, bir dış kuvvetin, bir ülkenin doğrudan doğruya eğitimine el atması, kültürel antropoloji, sosyoloji, halk içinde anketler, nüfus kontrolü araştırmaları gibi araştırmalar yapması, o ülkenin iç işlerine müdahale demektir ²³⁹.

Üniversite eğitiminde, bilim ve teknikbilim üretmede yabancı dil, bir amaç değil, bir araç olmalıdır. Ne yazık ki ülkemizde bu durum tersine algılanmakta, sınavlardan geçen en seçkin öğrenciler bazen ilkokuldan başlayarak yabancı bir dilde eğitilmekte ve üniversitelerimizde de bu uygulama yaygınlaşarak sürmektedir.

Yabancı dille öğretim, yüksek öğretim kurumlarında tam olarak yaygınlaşması durumunda, ülke bilim yapamaz duruma gelecektir. Yabancı dile yapılan öğretimde bilim, dışarıdan alınacak ve verildiği ölçüde alınacaktır. Halbuki gerçek kalkınma, ülkelerin kendilerinin bilim ve teknolojiyi üretmeleriyle mümkün olabilir. Bu nedenle öğretim dilinin yabancı dile dönüşmesi durumunda, ülkede gelişme yolu kendiliğinden kapanmış olur. Bu durum, son zamanlarda Türk parasını bırakıp dolarla alışveriş etmeğe benzemektedir. Sonuç olarak, yabancı dille öğretim ve bilim yapılarak bilimi özümsemek ve üretmek imkansız olduğu gibi, bu yolla sağlıklı bir ekonominin oluşmasına da imkan yoktur ²⁴⁰.

Yabancı dille öğretim, ister bilinçle tasarlanarak uygulamaya konulmuş olsun, ister Türklere ve Türkçe'ye hiçbir zaman en iyi yeri vermemiş olan Osmanlılık geleneğinin benliklere yerleştirdiği önyargılardan kaynaklansın, isterse yalnızca batı

hayranlığından doğan aşağılık duygusunun yol açtığı bir özenti, bir öykünmecilik olarak kalsın, gençlerine tarihi, hukuku, hekimliği bile bir yabancı dil aracılığıyla öğretmenin varacağı nokta şudur: Halkla aydın arasındaki uçurumu derinleştirmek, aydını da, halkı da kendi kendine yabancılaştırmak²⁴¹ tır.

Yabancı dil öğrenmek için yabancı dille öğretim yapmak gerekmemektedir. Avrupa Topluluğu'na üye 15 ülkede 1993 yılında 18-24 yaş arası gençlerin % 83'ü en az bir yabancı dile hakim ve daha yaşlılarda ise bu oran % 50 civarındadır. Belçika, Hollanda ve İsviçre gibi ülkelerde yabancı dil bilen gençlerin oranı % 90'ın üzerindedir. Bu ülkelerde hatta tüm Avrupa ülkelerinde birkaç özel okul dışında ortaöğretim kurumları ve üniversitelerin tamamında ilgili ülkenin kendi resmi dili ya da dillerinde eğitim-öğretim yapmaktadır²⁴².

Macaristan'da anadili olan Macarca dışında başka dil konuşulmamaktadır. 12 milyon nüfuslu olan Macaristan'da yeni açılan bir üniversite hariç tüm öğretim kurumları Macarca öğretim yapmaktadır. Macaristan'da Macarca basılan kitap sayısı bizden daha yüksek ve bilimsel makale sayısı bizim makale sayısına eşittir (kişi başına hesaplanırsa 5 katıdır). Yabancı dil öğrenmek ve bilim üretiminde başarılı olmak için yabancı dilde öğrenim yapmaya gerek yoktur. Bilimsel yayın sıralamasında ilk 30 ülkenin ikisi dışında tümünde de eğitim-öğretim dili kendi resmi dilleridir²⁴³.

Bugün Amerika, Japonya, Fransa Anayasalarında resmi dilin İngilizce, Fransızca; Japonca olduğuna dair hiçbir kayıt olmamakla birlikte, bu ülkelerde yabancı dille eğitim mevcut değildir²⁴⁴.

Dünyada geniş coğrafyaya yayılan 150-250 milyon kişinin konuştuğu ve binlerce yıllık tarihi olan Türkçe yerine yabancı dille öğretim tercihini anlamak güçtür. Özellikle gençlere yabancı dil öğretilmelidirler. Buna karşın özellikle üniversitelerimizde eğitim-öğretim Türkçe yapılmalıdır. Aksi halde dilimiz çağa ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramaz. Bilimsel terimler, teknolojik yenilikler halkımız ve gençlerimiz tarafından kavranamaz. Ezbercilik ve taklitçilik gelişir. Yabancı terim ve kavramların Türkçe'sini öğrenmeyen, bunları günlük yaşamında kullanmayan ve ilişkilendiremeyen gençlerimiz ezberciliğe yönelir. Ne kadar zeki

olunursa olunsun bir konuya yeterince katkıda bulunulamaz. Bireyler duygu ve düşünce ve hayallerini en kolay kendi ana dillerinde ifade edebilirler. Atasözleri, özdeyişler, nükteler, sevgi, elem, üzüntü ancak ilk ifade edildikleri dillerde anlaşılır²⁴⁵.

Türkiye'nin resmi dili çoğunluğun anadili olan Türkçe'dir. Türkiye'nin bölünmezliğinin, ilelebet varlığının harcı Türkçe'dir. Yabancı dili gerekene öğretmek yerine, öğretim dilini İngilizce kılmak, Türkçe'yi yok etmek, Türkiye'yi parçalamak, Türk Dünyası'nda dil ve kültür birliğinin yeniden gelişmesini önlemek içindir²⁴⁶.

Dil devrimi 42 yıldır Türkçe'ye çok şey kazandırmıştır. En büyük kazanç ulusal dil bilincinin yayılmış, benimsenmiş olmasıdır. Uygulamalarda görülen başarılar, bu bilincin eyleme, ürüne dönüşmesidir. Oranlar göstermektedir ki, 42 yıl önce yazı dilindeki Türkçe oranı % 40-45 iken bugün % 80-85 olmuştur. 42 yıl önceki yazı dilindeki yaklaşık olarak 10000 Arapça, Farsça sözcük ve pek çok yabancı dil kurahı atılmış, bunların yerlerini Türkçe kurallar atılmıştır. Bilim dilimizi kaplayan on binlerce yabancı terimin en yaygın olanlarından 8000-10000 terim ise Türkçeleştirilmiştir²⁴⁷. Bu başarıyı gölgeleyen durumlar da vardır. En önemlisi, son yıllarda Batı kaynaklı çok sayıda sözcüğün dilimize yerleşmesine yeterince duyarlık gösterilmemiştir. Bunların kimisi kullanmak zorunda olduğumuz kelimeler olduğu gibi, pek çoğu da özentî, gösteriş, bilgili görünmek gibi duyguların etkisiyle yeğlenmektedir. Bir başka durum ise, devlet örgütlerinin, ulusal dile özen gösterme konusunda gereğince önem vermemeleridir. Resmi dilin Türkçe olduğunu belirten Anayasa, bu dilin örneğini kendi metniyle verirken hangi yöne dönük olması gerektiğini de göstermektedir. Yasalarımızın dili yer yer Anayasanın diline, yer yer biri ötekinin diline aykırı düşen birtakım tutarsızlıklar ve karışıklıklarla doludur. Aynı nitelikte bulunan devlet örgütlerinden birinin adı Türkçe, ötekinin adı ya Arapça ya da Fransızca, İngilizce'dir. Oysa Büyük Atatürk 1932'de Meclis açılış konuşmasında *Türk dilinin kendi benliğine kavuşması için bütün devlet teşkilatımızın dikkatli, alakalı olmasını isteriz* demiştir²⁴⁸.

Uygarlık yarışında ileride bulunan ulusların felsefe ve bilim dalında vermiş oldukları eserleri Türkçe'ye kazandırmak gerekir. Dilimiz, insan aklının son aşamasındaki düşünceleri de belirginlikle anlatabilmelidir. Son yıllarda Batı uygarlığının temel kitaplarını Türkçe'ye çeviren yazarlar büyük zorluklara

düşmüşlerdir. Türkçe'nin bütün yeteneklerini zorlayarak, bilim ve kültür alanında dilimizi yerli yerine oturtmak bugünkü kuşaklara düşen bir görevdir ²⁴⁹.

Dil devrimi edebiyatı aşarak bilim ve felsefe dalında en tutarlı, en etkili, en belirgin söyleyişin aranması alanına girilmiştir. Osmanlıca'nın ve Osmanlının hiç düşünmediği bilim ve felsefe sorunları Türkçe düşünülüp, Türkçe anlatılmak zorundadır. Uygar düşüncenin son ufkuna Türk dilinde varmak gerekir. Bu, başaramadığı sürece ülke, az gelişmiş olmaktan kurtulamaz. Akıl ve bilimin aracı dildir. Bu aracın gücü yetmedikçe *çağdaş uygarlık düzeyine* erişilemez ²⁵⁰.

İlk ve orta öğretimde ciddi bir anadili öğretimi gereklidir. Ancak bu gerçekleşirse, bugün yüksek öğretimde karşılaşılan eksiklikler ortadan kalkabilir. Bugün birçok ileri ülkelerde olduğu gibi, ortaöğrenim görmüş bir genç anadilini eksiksiz kullanma, düşündüklerini rahatça ve doğru olarak anlatabilme yetisini kazanabilmelidir. Bu işin en başta gelen koşullarından biri, hem nitelik hem de nicelik bakımından yeterli bir öğretmen kadrosunun yetiştirilmesi ise, biri de öğrenciye okuma alışkanlığının kazandırılması, ayrıca onun eline iyi ve ucuz kitap verilebilmesidir ²⁵¹.

Ciddi bir anadili öğretimi yabancı dil öğretiminde başarı sağlamaya da yardımcı olur. Dilbilgisi kavramlarını ve kendi dilinin kurallarını yeterince bilmeyen, bir yabancı dili gerektiği gibi öğrenemez. Bugün dünyanın hiçbir yerinde, yabancı dil öğretimini gereği yadsınamaz. Uluslar arası ilişkilerin günden güne sıklaştığı dünyamızda yabancı dil öğretimin önemini yitirmek şöyle dursun, yeni yöntemler, değişik öğretim yolları üzerindeki çalışmalarla bu konu, dilbiliminin önemli alanlarından biri durumuna gelmiştir ²⁵².

Yabancı dil öğretimi sorunu, gelişmekte olan ülkeler için ayrı önemli yeri olan bir sorundur. İleri ülkelere ayak uydurabilme, gelişmeleri izleyebilme çabası içinde olan bu ülkeler öteden beri yabancı dil öğretimine ağırlık vermektedirler. Yabancı dil öğretiminde kazanılan yabancı dilin bireye birtakım yararlar bir gerçektir:

* Yabancı dilin kültür bakımından gereklilik ve kapsam üzerindeki Eyüpoğlu'nun ²⁵³ tespitleri şu yöndedir: Genellikle yabancı dil, bize zengin kütüphanelerin kapısını açan anahtar, bilgilerimizi çoğaltmak, ihtisasımızı genişletmek

için başvurulan bir araç, bir kültür tercümanı sayılabilir. Yabancı dilleri matematik ve fizik bilimleri gibi kültürel değerler için değil, onlar kanalıyla edinilecek bilgileri gözeterek öğrenir ve öğretiriz. Eğer yabancı dil bir bilgi aracından başka bir şey olmasaydı derhal okullardan Fransızca, İngilizce ve Almanca öğrenimini kaldırmak gerekirdi.

* Yabancı dil bir araç, bir anahtar olmaktan başka ve daha önemli bir rolü vardır: yabancı dil her şeyden önce bir zihin eğitimidir. Yabancı dil ister istemez anadilden çok farklı ve alışkanlıktan çok bir zihin çabası gerektiren bir yetidir. Anadili kullanımı yürümek veya yemek kadar tabii olduğu halde, yabancı dil bilincin ve aklın sürekli müdahalesine muhtaçtır. Yabancı dil düşünülerek konuşulur. Düşünerek konuşmaksa zihnin gelişmesinde başlı başına bir aşama sayılır. Anadili bilinçten çok bilinç altının malıdır. Onu konuşurken kendimizi denetlemeyiz. İkinci dil ise zihnin sürekli denetimi altındadır. Yabancı dil doğru konuşma kaygısını getirir. Konuşurken kendimizi dinlemeyi, kelimelerin aczini, cümlelerimizin sakatlığını, kelamın topallığını görmeyi yabancı dil öğretir. Dilin estetiğine varmak, dile bir sanat eserine bakar gibi bakabilmek ancak yabancı dil bilgisi ile atbaşı gider. Yabancı dil öğrenmeden ana dilin inceliklerine hakim olmuş hiçbir edip yok gibidir. Dikkat edilirse edebiyat tarihinin en parlak devirleri yabancı bir dilin en iyi öğrenildiği devirlerdir. Bütün Avrupa milletleri ana dillerinin bilincine Latince'yi iyice öğrendikten sonra varmışlardır. Her Rönesansın yabancı bir dili vardır. Büyük düşünce adamlarından dil aşamasından geçmemiş olan yoktur²⁵⁴.

* İkinci dil öğrenmek yeni düşünce sistemine yeni bir kavramlar alemine girmektir. Onu öğrenmekle kafamıza sözlük ya da bir tercüman değil, yeni bir disiplin koymuş oluruz. Nasıl bir ağaca yapılan aşı onun bütün hücrelerine işler ve uzviyetini ikinci bir uzviyetle zenginleştirir ve meyvesine bir renk ve lezzet verirse ikinci dil de dimağımızı tıpkı onun gibi yeni bir özsu ile doldurur hayal gücümüze, düşüncemize, tahlil ve terkiplere yeni bir yön verir; bilincimizi yeni ışıkla aydınlatır. Şüphesiz bu aşı bazen olumsuz sonuçlar da verebilir. Kendilerini tamamen ikinci dile bırakarak kişiliklerini kaybeden bünyeler de vardır. O zaman ikinci dil anadilin yerini tutmuş olur. Yabancı dil öğrenimi hiçbir zaman ana dille teması kaybetmemelidir ve daima ikinci dil olarak kalmalıdır. Bu bakımdan çocukları erkenden ana dillerinden ayırmak çok tehlikeli olabilir. Düşünmeye yabancı dilde başlamış olan çocuk ne tam anlamıyla

kendisi, ne de tam anlamıyla başkası olarak tuhaf bir yaratık olabilir. Böyle kişiler pek çoktur. Türk çocuğunun dimağı düşünmeye Türk dilinde açılmalıdır. Yoksa yabancı dil fayda değil zarar verir. Çocuklarda zihin eğitimi, ancak yabancı dilin ikinci bir dil olarak kalması ile mümkündür. Yabancı dilin zihin eğitimi olarak kullanılmasını Eyuboğlu²⁵⁵ bir rapor nedeniyle dolaştığı İngiliz Secondary School'lerinde gördüğünü söyleyerek şu tespiti yapmıştır. Bir İngiliz öğretmen sınıfta tahtaya karmakarışık bir çok Fransızca kelime yazar. Bu kelimelerin anlamlarını söyleyerek ve sonra öğrencilerden bu kelimeleri akla yakın bir şekilde sıralayıp bir anlama varmalarını ister. Bu usulün öğrencilerde terkip yetkisini artırdığını söyleyen öğretmen: *Yabancı bir dilde doğru bir cümle yazmaya uğraşmak zekayı bir cebir problemi çözecek kadar işletir* diyerek zihin eğitiminin önemini anlatmaktadır.

Karmaşık iletişim ağı içinde evrenin küçülmesi günümüzde yabancı dilin önemini daha da belirginleştirmiştir. Tek bir toplumda bile iki ve çok dillilikten söz edilen bir konumda, bir değil birkaç yabancı dil öğrenmek akademik ya da meslek yaşamında çoğu zaman bir önkoşul gibi görülmektedir. Öte yandan bu kaçınılmaz zorunluluk yabancı dil öğretimine her zamankinden daha yoğun ve bilinçli bir biçimde eğilmeyi gerektirmektedir²⁵⁶.

Öneriler

Çağımızda özellikle İngilizce'nin tüm diller üzerindeki etkisi yadsınamaz. Ama özellikle gelişmiş ülkeler, bu etkiyi olabildiğince sınırlı tutmak için sürekli dil çalışmaları yaparken ülkemizde son on yıldır bu konuda ciddi çalışmalar yapıldığı pek söylenemez. Herhangi bir çalışmanın ciddi ve kalıcı sonuçlarını görmek bir yana bir de eğitimin her aşaması giderek İngilizce'ye kaydırılmaktadır. Ama burada düşündürücü olan bir konu, İngilizce ile aynı dil ailesinden olan Batılı ulusların dillerini İngilizce'nin etkisinden korumak için yaptıkları dil çalışmalarıdır²⁵⁷. Örneğin: Fransa çok yakın bir zamanda Meclisinde onayladığı bir yasayla Fransızca'yı yabancı dillere ve özellikle İngilizce'nin yoğun baskısına karşı koruma altına almıştır. Adı geçen yasanın birinci cümlesinde *Anayasa'ya göre cumhuriyetin dili olan Fransızca, Fransa'nın kişiliğinin yüzyıllar boyu sahip olduğu değerlerin en temel öğesidir*²⁵⁸ diyerek Fransızca'nın Fransızlar için önemini vurgulamışlardır. Batılıların kendi anadillerini diğer dillerin etkilerinden koruma çalışmaları, Türkçe için de bir yasa ile koruma düşünülebilir.

Yabancı dille öğretim, kültürel benliğimizi onulmaz yaralar açarak fertleri yabancılaştıran, bunu sonucunda da toplumu yozlaştırıp çözümlü çökeceği gerçeği göz önünde bulundurularak bazı tedbirler alınabilir. Örneğin, mali ve ticari kaygılar dışında hiçbir sınır tanımayan yazılı, görüntülü ve sesli basını, reklam şirketlerini ve diğer ticari kuruluşları; yayınlarında ve ürünlerinde kullandıkları yabancı kelime, yabancı kültür öğesi oranında vergilendirme yapılabilir. Sadece iç tüketime mahsus ürünlerinin ambalajlarında Türkçe kullanmak zorunlu olabilir. Yabancı isim ve marka kullananlara ek vergi konulabilir. Eskiden ülkemizde de olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde uygulanan yabancı marka ve amblemleri ülkenin ana diline ve kültürüne uyarlanması temin edilmesi yada ülkenin ana dilindeki yazılışa uygun biçimde yazmaya mecbur edilmesi düzenlenebilir. Yabancı unsurların belli ölçüleri aşmamasını sağlamak gibi tedbirler zaman geçmeden yürürlüğe konulmalı, bilhassa, reklam şirketlerinin Türkçe konuşup Türkçe yazmaları bir an önce sağlanmalıdır. Yine bilim ve teknikteki ilerlemelerin getirdiği yeni kavram ve somutlukların karşılanabilmesi için, meslek ve yüksek öğretim kuruluşları görevlendirilmeli; oluşturulacak çeşitli kurulların, dil bilimcilerin denetiminde çalışmalarıyla tespit edilen karşılıklar eğitim ve öğretimde kullanılmalı ve kullanılmaya özendirilmeli; böylece her düzeydeki eğitim kurumlarının bilimsel konulardaki çalışmalarında dil birliği sağlanmalıdır ²⁵⁹.

Üniversiteler, yabancı dilde eğitim yapacak yerde, kendi istedikleri oranda, teknik yabancı dil diye, özel bir ders koyabilirler. Bu derste, o öğrencinin seçtiği meslek dalı ile ilgili teknik terimler öğretilmiş ve tercüme yeteneği de verilmiş olur. Orta öğretimden itibaren yabancı dille öğretim gören bir çocuğun Türkçe'si sağlıklı olamaz. Bu şekilde yetişen öğrenciler Türkçe terimler kullanmakta zorluk çekebilir ²⁶⁰.

Prof. Dr. Güngör Evren ile yapılan bir söyleşide; dil ile kültür arasında karşılıklı etkileşim vardır. Bilimsel olarak, bilimin özümsemesi ve teknoloji ile kültürün yönlendirilmesi durumunda anadilin de zenginleşeceği bir gerçektir. Kültürel gelişimin sağlanabilmesi için, bilim anadille yapılmalıdır. Ancak yabancı dille öğretim konusunda öyle bir gidiş söz konusu ki, neredeyse eğitimin her kademesinde yabancı dille öğretim yapılacak duruma gelmektedir. Yabancı dille öğretim ancak lisansüstü öğretimde olabilir. Çünkü bilim ve teknolojideki gelişmelerin izlenmesi için gerekebilir. Bunun dışındaki eğitim aşamalarında, Türk öğretim üyeleriyle Türk öğrencilerin, İngilizce

öğretim yapması kabul edilemez. Öğretimde insanın kendi anadili gibi net, açık, güçlü bir aracın bırakılarak, yabancı dil gibi zor bir aracın kullanılması ²⁶¹ doğru bir tercih değildir.

Yabancı dil, ülkemizde çağdaşlaşma, evrensel ölçekli bilime ulaşma ve katkıda bulunma çabaları içinde önemli yer tutmaktadır. Çarpık, iyi oturtulmamış bir yabancı dil politikası eğitim, bilim ve kültür yaşantısını altüst edebilir ²⁶². Bu nedenle sağlıklı, tutarlı bir yabancı dil politikası kültürümüzün oluşumuna olumlu katkılarda bulunabilir. Sözelimi gereksinme duyulmayan dillerin öğretilmesi, öğretimin bilimsel bakımdan doğruluğu kanıtlanmamış yaş dönemlerinde başlatılması, toplum yaşantımızı derinden etkileyecek yanlış yabancı dil uygulaması gibi politikalar uygulanmaması gibi.

Üniversite eğitimi sürecinde her bireye bir, hatta birden çok yabancı dil öğretilmelidir. Üniversite eğitiminde amaç, anadilinde eğitilen, birden çok dili de bilimsel iletişimde kullanabilecek düzeyde bilen bireyler yetiştirmek olmalıdır. Üniversite eğitimi gören öğrencilerin yabancı dillerindeki bilimsel gelişmeleri izleyebilmeleri, yabancı ülkelerle bilimsel iletişim kurabilmeleri için üniversite eğitiminin tümünü yabancı bir dilde yapmaları gerekmez. Ama ülkemizde, özellikle üniversitelerde yabancı bir dille eğitilip yabancı bir kültürle yoğrularak halkından kopuk bir *okumuşlar sınıfı* yaratmakta sakınca görülmemektedir. Bilim ve teknik konularını kültür bütününden ayrı düşünmek bilime ters düşer. Bu konularda eğitimi bir başka dile, özellikle İngilizce'ye kaydırırken, Türkçe'nin gelecekte devlet dili olarak tehlikeye düşebileceğini, Türk toplumunu öbürlerinden ayıran kültürel özelliklerini, giderek siyasal bağımsızlığını da korumada tehlikelerle karşılaşabileceğini değerlendirmek gerekir ²⁶³.

Türkiye Cumhuriyetinin bütün okullarında eğitim dili tümüyle Türkçe olmalıdır. Yabancı dil ek olarak ve iyi öğretilmeli, fakat, kesinlikle Türkçe'nin yerini almamalıdır. Hiçbir Türk genci, Türk dilinin güzellik, zenginlik ve açıklığından zevk, onur ve bağımsızlığından mahrum edilmemelidir ²⁶⁴.

Çağdaş toplum, yaşamın gittikçe karmaşıklaşan yapısı içinde, sorunlarını kendi başına çözebilen, bilinçli bireyler ister. Eğitimin başlıca işlevi, bireyi bu kişilikte

yetiştirmek; daha doğrusu ona, yetkin bir kişilik kazanabilmek için izleyeceği yolu, yararlanacağı olanakları göstermektir. Böyle bir kişiliğin gerektirdiği bağımsız dşunme, doğru anlama, nesnel davranma, iyi anlatma yetenekleri anadiline bağımlı olarak geliştiğinden, bireyin öncelikle anadilinin kendisine sunduğu geniş anlatım olanaklarını kavraması gerekir. Bu da ancak köklü bir anadili eğitimiyle sağlanabilir ²⁶⁵.

Yüzyıllar önce bu denli İngilizce kaynaklar yoktu. Bu kaynaklar, batılı bilim adamları tarafından yazılmıştır. Türk ğretim üyelerini İngilizce ders vermeye zorlamak yerine, yayımlanmış olan yabancı kaynakları Türkçe'ye çevirerek, Türkçe kaynaklar yaratmak daha akıllıca bir çözümdür ²⁶⁶. Dünyada hemen her dilde bilimsel dergiler yayımlanmaktadır. şüphesiz ki, bütün dilleri makale okuyacak kadar öğrenmek mümkün değildir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, çok önemli ve temel olabilecek bilimsel makalelerin hızla anadile tercüme edilerek bilimsel ihtiyaı olanlara sunacak bir mekanizma ve sistem kurulmak durumundadır. Bu mekanizmanın her niversite tarafından ayrı ayrı yapılması mümkün olamayacağına göre, YÜK gibi koordinasyon görevi olan kurumların öncülüğü gerekmektedir. Böyle bir mekanizmanın meydana getirilmesinin temelini; dünyanın her tarafı ile doğrudan bağlantılı olan bir *dokümantasyon merkezi* oluşturmalıdır. Bu merkezde görevlendirilecek uzmanlar her dilde iyi tercüme yapabilecek kapasiteye sahip uzmanlar olmalıdırlar ²⁶⁷. Örneğin; Sovyetler Birliğinde profesörlerin çoğu yabancı dil bilmedikleri halde, yenilikleri, teknik çevirmenler yardımıyla, hemen öğrenmektedirler ²⁶⁸.

DİPNOTLAR

- ¹ Sarıtosun, Nadiye. "Türkiye Türkçe'sinde Bilim Dili ve Terim Sorunu" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 12-30, s. 12.
- ² Sever, Sedat. **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1997. s.xiii.
- ³ Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.2.
- ⁴ Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.3.
- ⁵ Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.3.
- ⁶ Karaağaç, Günay. "Dil, Tarih ve İnsan" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 572, Ağustos 1999. Ss. 665, s. 665.
- ⁷ Uygur, Nermi. **Dilin Gücü Denemeler**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Kasım 1997. s.68.
- ⁸ Güvenç, Bozkurt. "Toplum-Dil İlişkisi" **Yazın ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar Metin Öztekin)**. Ankara:Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 15-24, s.15.
- ⁹ Tural, Sadık K. "Türk Dili Konusunda Duyarlı Olmak" **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi**. İstanbul: Sayı 526, Ekim 1995. Ss. 1067-1071, s. 1067.
- ¹⁰ Kongar, Emre. **Demokrasi ve Kültür**. İstanbul: Hil Yayın,1983, s.42.
- ¹¹ Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.1.
- ¹² Çetin, Celalettin. "Dilimiz, Kültürümüz, Kimliğimiz, Bilim ve Eğitim Dili Türkçe" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 47-68, s. 55.
- ¹³ Işık, Necla. "Anadil Dil-Yabancı Dil Yabancı Dille Eğitim". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 257-265, s. 258.
- ¹⁴ Feyizoğlu, Yücel. "Anadili Canlı Bir Varlık Gibidir" **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 265-269, s. 266.
- ¹⁵ Özdemir, Emin. "Ana Dili Sevgisi ve Türkçe Öğretimi Ana Dilinin Etki Gücü" **Yazın ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar Metin Öztekin)**. Ankara : Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 89-100, s. 97.
- ¹⁶ Karaağaç, Günay.: a.g.m., 1999, s.667.

- 17 Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.xvii.
- 18 Dizdaroğlu, Hikmet. "Ana Dili Sevgisi ve Türkçe ğretimi-Ana dili ğretimi"
Yazın ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar Metin ztekin). Ankara:Türk Dil
Yayınları. 1978. Ss 89-100, s. 95.
- 19 Sever, Sedat.: a.g.e.,1997, s.1-2.
- 20 Dizdaroğlu, Hikmet. "Dili Yanlış Değerlendirme" **Dil Yazıları I.** Ankara:Türk
Dil Kurumu Yayınlarından:387, 1988. Ss.179-186, s. 183.
- 21 Genç, Reşat. "Dil Bayramı Açış Konuşması" **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi.**
İstanbul: Sayı 515, Kasım 1994. Ss. 408-411, s. 408.
- 22 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.19.
- 23 etin, Celalettin. a.g.m.,1995, s.57.
- 24 etin, Celalettin. a.g.m.,1995,s.58.
- 25 etin, Celalettin. a.g.m.,1995,s.58.
- 26 Akgündüz, Hasan. **Türk Eğitim Tarihi "Yazılar"**. Diyarbakır:1998, s.98.
- 27 Akgündüz, Hasan. a.g.e.1998, s.99.
- 28 Korkmaz, Zeynep. "Türk Dilinin Yabancı Dillere Karşı Korunması İçin
Alınması Gereken nlemler". **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi.** Ankara:Sayı
528, Aralık 1995.Ss.1268-1280, s.1272.
- 29 Sayılı, Aydın. "Bilim Kültür ve ğretim Dili Olarak Türkçe" **Bilim Kültür ve
Öğretim Dili Olarak Türkçe.** Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994, Ss.
325-590. s. 389.
- 30 Akgündüz, Hasan. a.g.e.1998, s.100-101.
- 31 Hatemi, Hüsrev H. **Bir Bilim Dili Mücadelesi ve Tanzimat.** İstanbul: İşaret
Yayınları, Ekim 1989, s.30.
- 32 Demirel, zcan. **Türkçe ğretimi.** Ankara: Pegem Yayınları, 1999, s.7.
- 33 Korkmaz, Zeynep. "Batı Kaynaklı Yabancı Kelimeler ve Dilimiz zerindeki
Etkileri" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi.** Ankara:Sayı 524, Ağustos 1995.
Ss.843-858, s.850.
- 34 etin, Celalettin. a.g.m.,1995,s.62.
- 35 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.26.
- 36 Demirel, zcan. a.g.e.1999, s.7.

- 37 Sinanoğlu, Oktay. “Resmi Eğitim Dili Türkçe’dir”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa:Eylül 1999. Ss. 46-47, s.46.
- 38 Sinanoğlu, Oktay. “Atatürk ve Türk Bilim Dili”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa:Eylül 1999. Ss. 24-30, s.24-25.
- 39 Sinanoğlu, Oktay. “Yabancı Dil ve Türk Eğitim Dili”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa:Eylül 1999. Ss. 45.
- 40 Hatipoğlu, Vecihe. “Atatürk ve Terim Devrimi” **Dil Yazıları I**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınlarından:387, 1988. Ss.195-201, s.196.
- 41 İlhan, Attila. “Ecnebi Okullar Ne İşe Yarar?”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz1998. Ss 91-93, s.92.
- 42 İlhan, Attila. a.g.m. 1998, s.93.
- 43 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.27.
- 44 Sunel, A.Hamit.”Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim” **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Ankara:1994. Ss.121-127, s.121.
- 45 Sunel, A.Hamit. a.g.m.1994,s.122.
- 46 Sunel, A.Hamit. a.g.m.1994,s.121.
- 47 Sunel, A.Hamit. a.g.m.1994,s.122.
- 48 Sunel, A.Hamit. a.g.m.1994,s.123.
- 49 Tüfekçioğlu, Turgay. “**Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül**” Bursa:Eylül 1999, Ss. 15-20, s.15.
- 50 Özkan, Nevzat. “Yabancı Dillerin Türk Dili ve Kültürü Üzerindeki Etkileri” **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi**. İstanbul: Sayı 537, Eylül 1996. Ss. 257-264, s.261.
- 51 Özkan, Nevzat. a.g.m., 1996, s.262.
- 52 Sunel, A.Hamit. a.g.m.1994,s.121.
- 53 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.16.
- 54 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.13.
- 55 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.16.
- 56 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.16-17.
- 57 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.24.

- 58 Özdemiş, Emin. "Sözcüklerin Yeri" **Yazın ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar Metin Öztekin)**. Ankara : Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 77-86, s.85.
- 59 Köniğ, Güray. "Dile Bilimsel Bakış Açısı". **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı. Ankara:1998. Ss.87-92, s.88.
- 60 Kavcar, Cahit. "Türkçe Eğitimi ve Sorunları" **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 2**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1999. Ss.291-311, s.299.
- 61 Kavcar, Cahit. a.g.m.:1999, s.300.
- 62 Sonat, Suna. "Dil Bir Ulusun Onurudur" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 47-68, s.75.
- 63 Hatemi, Hüsrev. a.g.e.:1989,s.16.
- 64 Hatemi, Hüsrev. a.g.e.:1989,s.16.
- 65 Sinanoğlu, Oktay. "Uluslararası Bilim Ulusal Eğitim Dili". **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 89-93, s. 89.
- 66 Özkan, Nevzat. a.g,m. 1996, s.257.
- 67 Sarıtosun, Nadiye. a.g.m., 1995, s.24.
- 68 Kapkın, Güliz; Necla Algan. "Anadiliyle Öğretim Üstüne Bir Söyleşi" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 30-35, s.32.
- 69 Tüfekçioğlu, Turgay.: a.g.m., 1999, s.15.
- 70 Tüfekçioğlu, Turgay.: a.g.m., 1999, s.16.
- 71 Tüfekçioğlu, Turgay.: a.g.m.,1999, s.16.
- 72 2000 yılı ÖSYS Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Klavuzu
- 73 2000 yılı ÖSYS Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Klavuzu
- 74 İnan, Demir. "Yabancı Dilde Öğretim Yanlılığı". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul:Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 85-89, s.89.
- 75 İnan, Demir.: a.g.m., 1998, s. 89.
- 76 Oğuzkan, Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1981. s.159.

- 77 Karal, Enver Ziya. "Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu (Tarih Açısından Bir Açıklama)" **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994. Ss. 7-96. s 10.
- 78 Akgündüz, Hasan. **Osmanlı Medrese Sistemi Amaç-Yapı-İşleyiş**. İstanbul, Ulusal Yayınları, 1997. s 418.
- 79 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1998. s 96.
- 80 Haksever H.İbrahim. "Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe" **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Afyon: Sayı 1, 1998. Ss 87-90. s 89.
- 81 König, Wolf. "Öğretim Dili Olarak Almanca ve İngilizce". **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Ankara: Sayı 5, 1990. Ss 305-308. s 306.
- 82 Ergin, Osman. **Türk Maarif Tarihi**. Cilt 1-2. Eser Matbaası, İstanbul:1977. s 3.
- 83 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1998. s 99.
- 84 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996. s 259.
- 85 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 58.
- 86 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 59.
- 87 Selçuk, İlhan, "Dönüşü Olmayan Nehir.." **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından:395, 1988, Ss 109-111. s 109.
- 88 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1997. s 418.
- 89 Cırılı, H.Hüsnü. "Yabancı Dille Öğretim". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. s153-156. s 154.
- 90 Ergin, Osman.: a.g.e., 1977. s 3.
- 91 Ergin, Osman.: a.g.e., 1977. s 311.
- 92 Tekeli, Sevim. "Bilim Dillerinin Tarihsel Gelişimlerine Bir Bakış" **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994. Ss. 205-232. s 206.
- 93 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996. s 260.
- 94 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s 260.
- 95 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s 260.
- 96 Korkmaz, Zeynep.: a.g.m., 1995. s 850.

- 97 Korkmaz, Zeynep.: a.g.m., 1995. s 850.
- 98 Ergin, Osman.: a.g.e., 1977. s 311.
- 99 Günyol, Vedat. “Bilimsel Düşünce Çilesi” **Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi**. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, Ss 225-228. s 226.
- 100 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995, s 60.
- 101 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995, s 60.
- 102 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s 261.
- 103 Sinanoğlu, Oktay. “Osmanlıca Öztürkçe Derken, İngiliz Atını Alan Üsküdar’ı Geçti”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 145-159. s. 153.
- 104 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1999. s 26.
- 105 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1999, s. 26.
- 106 Üstünlüoğlu, Evrim. **Anadolu Liseleri, Özel Türk ve Özel Yabancı Liselerde İngilizce Öğretiminin Etkililiği: Süreç Boyutunda Bir Araştırma**. Doktora Tezi. İstanbul: 1998. s 6.
- 107 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s. 261.
- 108 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1999, s. 153.
- 109 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996. s. 262-263.
- 110 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996. s. 262.
- 111 Karal, Enver Ziya.: a.g.m., 1994. s. 11.
- 112 Karal, Enver Ziya.: a.g.m., 1994. s. 13.
- 113 Korkmaz, Ramazan. “Dil Bilincimiz Serüveni veya Bir Varlık Alanı Olarak Türkçe ve Atatürk” **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 580, Nisan 2000. Ss. 319-326. s. 320.
- 114 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.320.
- 115 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.320.
- 116 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.321.
- 117 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s. 258.
- 118 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s. 257.
- 119 Haksever, H.İbrahim. : a.g.m., 1998. s. 88-89.

- 120 Banarlı, Nihad Sami. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. Destanlar devrinden Zamanımıza Kadar. Fasikül 2, Devlet Kitapları, İstanbul: 1971. s 81.
- 121 Banarlı, Nihad Sami.: a.g.e., 1971. S. 90.
- 122 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1998. s 110.
- 123 Haksever, H.İbrahim. : a.g.m., 1998. s. 89.
- 124 Akgündüz, Hasan. **Tarihi Gelişim İçinde Medreseler ve Üniversiteler (Başlangıçtan XV. Yüzyıla Kadar) Türk ve İngiliz Örnekleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme**, Diyarbakır: 1988. s. 116.
- 125 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1988. s. 117.
- 126 Haksever, H.İbrahim. : a.g.m., 1998. s. 89.
- 127 Karal, Enver Ziya.: a.g.m., 1994. s. 9.
- 128 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 20.
- 129 Sayılı, Aydın.: a.g.m., 1994, s. 383.
- 130 Sayılı, Aydın.: a.g.m., 1994, s. 383.
- 131 Sayılı, Aydın.: a.g.m., 1994, s. 383.
- 132 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995, s 62.
- 133 Zülfikar, Hamza. "Dil Bayramında Türkçe'ye Genel Bir Bakış" **Türk Dili**. Ankara: Sayı 551, Kasım 1997. Ss. 400-404. s. 401.
- 134 Şimşek, Rasim. "Çağdaş Eğitimde Anadilinin Yeri" **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Sayı 379-380, 1983. Ss. 36-39. s. 37.
- 135 Önder, Ali Rıza, "Bilim, Din ve Siyasa Açısından Dil Devrimi" **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından: 395, 1988, Ss 28-31. s. 29.
- 136 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.323.
- 137 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.323.
- 138 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1999, s. 26.
- 139 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996, s. 262.
- 140 Şimşek, Rasim.: a.g.m., 1983, s. 38.
- 141 Korkmaz, Ramazan. a.g.m., 2000. s.325.
- 142 Göktürk, Akşit. "Çağdaş Bilginin Edinilmesinde Yabancı Dil". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. s 125-129. s. 128.

- 143 Banarlı, Nihad Sami.: a.g.e., 1971. s. 103.
- 144 Banarlı, Nihad Sami.: a.g.e., 1971. s. 102-114.
- 145 Adıvar, A.Adnan. **Osmanlı Türklerinde İlim**. İstanbul : Remzi Kitabevi, 2000. s. 55.
- 146 Adıvar, A.Adnan.: a.g.e., 2000. s.125.
- 147 İlkin Selim, Tekeli İlhan. **Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993. s. 47.
- 148 Özata, Mehmet. "Berlin'deki Türkçe ya da Çorba Dil". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. s 174-182. s. 181.
- 149 Aksoy, Ömer Asım, "Bir Anlayış Devrimi" **Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi**. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, Ss 293-295. s. 293.
- 150 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 12.
- 151 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 19.
- 152 Unat, Ekrem Kadri. "Türkiye'de Yabancı Dille Yüksek Öğretim Sorunu" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 541, Ocak 1997. Ss. 114-118. s. 115.
- 153 Demircan, Ömer. "Yarım Dilli Öğretim" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 36-46. s. 43.
- 154 Göktürk, Akşit.: a.g.m., 1998, s. 126.
- 155 Yücel, Tahsin. "Yabancı Dille Öğretim". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 202-206. s. 203.
- 156 Yücel, Tahsin.: a.g.m. 1998. s. 203-204.
- 157 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 22.
- 158 Özata, Mehmet.: a.g.m., 1998. s. 181.
- 159 Özata, Mehmet.: a.g.m., 1998. s. 181.
- 160 Özata, Mehmet.: a.g.m., 1998. s. 181.
- 161 Özkan, Nevzat.: a.g.m., 1996. s. 262.
- 162 Sonat, Suna.: a.g.m., 1995. s. 76-77.

- 163 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1998. s. 118-119.
- 164 Demircan, Ömer. **“Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil”**. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993. s. 118-119.
- 165 Cırıtılı, H.Hüsnü.: a.g.m., 1998. s. 153.
- 166 Sinanoğlu, Oktay. **“Yabancı Dille Öğretim”**. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 168-169. s. 169.
- 167 Cırıtılı, H.Hüsnü.: a.g.m., 1998. s. 153.
- 168 Sunel, Hamit A.: a.g.m., 1994. s. 121.
- 169 Hasol, Doğan. **“Dilin Zenginleştirilmesinde Üniversitelerin Yeri” Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 577, 2000. Ss. 59-64. s. 59.
- 170 Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyeleri, **“Yabancı Dille Eğitime Neden Hayır”**. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, sayı 519, Mart 1995, Ss 314-316.
- 171 Hasol, Doğan.: a.g.m. 2000. s.59.
- 172 Yücel, Tahsin.: a.g.m. 1998. s. 204.
- 173 Kapkın, Güliz: Necla Algan., a.g.m. 1995. s. 34.
- 174 Yücel, Tahsin.: a.g.m. 1998. s. 202.
- 175 Yücel, Tahsin.: a.g.m. 1998. s. 202-203.
- 176 Göktürk, Gülay. **“Yabancı Dilde Eğitim”**. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 81-82. s. 81.
- 177 Göktürk, Akşit.: a.g.m., 1998. s. 128.
- 178 Sinanoğlu, Oktay. **“Yüksek Öğretim ve Yabancı Dil Öğrenme”**. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. s. 149-152. s. 150.
- 179 Demircan, Ömer.: a.g.e., 1993. s. 122.
- 180 Sunel, Hamit A.: a.g.m., 1994. s. 125.
- 181 Sunel, Hamit A.: a.g.m., 1994. s. 125.
- 182 Velidedeoğlu, Hıfzı V., **“Türkiye’de Dil Sorunu” Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından : 395, 1988, Ss 112-116. s. 113.

- 183 Uyguner, Muzaffer, "Atatürk ve Dilimizin Yabancı Diller Egemenliğinden Kurtulması" **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından: 395, 1988, Ss 144-151. s. 148-149.
- 184 Sayılı, Aydın. "Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe" **Erdem**. Ankara: Aydın Sayılı Özel sayısı 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ocak 1997, Sayı 27, Cilt 9. Ss. 893-901. s. 895.
- 185 Sayılı, Aydın.: a.g.m., 1997. s. 897.
- 186 Şimşek, Rasim.: a.g.m., 1983. s. 38.
- 187 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 31.
- 188 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 31.
- 189 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1998. s 117.
- 190 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 33.
- 191 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 64.
- 192 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 64.
- 193 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 65.
- 194 Serin, Vildan. "Yabancı Dil Eğitiminde Çifte Ölçüler". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 93-95. s. 95.
- 195 Kırca, Coşkun."Yabancı Dil ve Yabancı Okullar" **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 165-168. s. 165.
- 196 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1998. s. 119.
- 197 Coşkunoğlu-Bear, Ayten. "Yitik Değerlerimiz ve Türkçemiz" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 579, Mart 2000. Ss. 247-248.
- 198 Unat, Ekrem Kadri., a.g.m., 1997. s. 117.
- 199 Unat, Ekrem Kadri., a.g.m., 1997. s. 117.
- 200 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 56.
- 201 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 56.
- 202 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s 56-57.
- 203 Korkmaz, Barış. "İkinci Dilin Zorluğu" **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 99-104. s. 99.

- 204 Korkmaz, Barış., a.g.m., 1998. s. 99-100.
- 205 Korkmaz, Barış., a.g.m., 1998. s. 100.
- 206 Unat, Ekrem Kadri., a.g.m., 1997. s. 117.
- 207 Korkmaz, Barış., a.g.m., 1998. s. 102.
- 208 Demircan, Ömer. "İkidillilik Açısından Yabancı Dille Öğretim" **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 109-116. s. 113.
- 209 Sınar, Alev. "Nurullah Ataç'a Göre Dil ve Edebiyat Eğitimi" **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. İstanbul: Yıl 1996, Sayı 8, Ss. 217-226. s. 219.
- 210 Unat, Ekrem Kadri., a.g.m., 1997. s. 116.
- 211 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 55.
- 212 Levend, Agah Sırrı. **Dil Üstüne**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1973. s. 50.
- 213 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 53.
- 214 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 54.
- 215 Aksan, Doğan. "Anadili" **Türk Dili Ders Notları I**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1998. Ss. 283-298. s. 295.
- 216 Aksan, Doğan. "Türk Dili Zengin Bir Dil midir" **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Sayı 248, 1972. Ss. 119-124. s. 123.
- 217 Şimşek, Rasim., a.g.m., 1983. s. 37.
- 218 Aykın, Bedrettin. "Ulus Kavramı ve Dil" **Türk Dili Dergisi**. İstanbul: Yıl 14, Cilt 14, Sayı 79, Temmuz Ağustos 2000. Ss. 38-39. s. 38.
- 219 Aksan, Doğan., a.g.m., 1972. s. 119-120.
- 220 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 24.
- 221 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 32.
- 222 Özata, Mehmet., a.g.m. 1998. s. 182.
- 223 Aksan, Doğan., a.g.m., 1998. s. 296-297.
- 224 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 28.
- 225 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 18-19.
- 226 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 35.
- 227 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 56.

- 228 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 23.
- 229 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 23.
- 230 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 64.
- 231 Sinanoğlu, Oktay., a.g.m., 1998. s. 169.
- 232 Aksan, Doğan., a.g.m., 1998. s. 298.
- 233 Soysal, Mümtaz. "Bir Sevdadan Vazgeçiş". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 188-189.
- 234 Sankur, Bülent. Aysel Usluada "Yabancı Dilde Öğretim mi, Yabancı Dil Öğretimi mi?". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. s 193-197. s. 195.
- 235 Korkmaz, Ramazan., a.g.m., 2000. s. 326.
- 236 Aksan, Doğan., a.g.m., 1998. s. 298.
- 237 Akgündüz, Hasan.: a.g.e., 1998. s 129.
- 238 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 63.
- 239 Sinanoğlu, Oktay., a.g.m., 1999. s. 23.
- 240 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 31.
- 241 Yücel, Tahsin., a.g.m., 1998. s. 206.
- 242 Doğan, Mehmet. "Yabancı Dil Öğrenimi mi, Yabancı Dilde Öğrenim mi?". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 216-217.
- 243 Doğan, Mehmet., a.g.m., 1998. s. 217.
- 244 Serin, Vildan., a.g.m., 1998. s. 94.
- 245 Doğan, Mehmet., a.g.m., 1998. s. 217.
- 246 Sinanoğlu, Oktay.: a.g.m., 1998. s. 121.
- 247 Aksoy, Ömer Asım.: a.g.m., 1998. s. 295.
- 248 Aksoy, Ömer Asım., a.g.m., 1998. s. 295.
- 249 Selçuk, İlhan., a.g.m., 1988. s.110-111.
- 250 Selçuk, İlhan., a.g.m., 1988. s.110-111.
- 251 Aksan, Doğan., a.g.m., 1998. s. 296.
- 252 Aksan, Doğan., a.g.m., 1998. s. 296.

- 253 Eyüboğlu, Sebahattin. "Yabancı Dil ve Kültür". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss. 170-173. s. 170.
- 254 Eyüboğlu, Sebahattin., a.g.m., 1998. s. 171.
- 255 Eyüboğlu, Sebahattin., a.g.m., 1998. s. 172.
- 256 Kocaman, Ahmet. "Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler"**Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 138-144. s. 138.
- 257 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 18-19.
- 258 Ak, Nuran. "2000'li Yıllara Doğru Dil Sorunu" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 9-11. s. 9.
- 259 Çetin, Celalettin.: a.g.m., 1995. s. 65-66.
- 260 Sinanoğlu, Oktay. "Yüksek Öğrenimde Yabancı Dil Sorunu". **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül**" Bursa : Eylül 1999, Ss. 21-23. s. 23.
- 261 Kapkın, Güliz., Necla Algan.: a.g.m., 1995. s. 31.
- 262 Kocaman, Ahmet. "Düşünce Aydınlığı ve Anadille Öğretim"**Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 61-62. s. 61.
- 263 Sarıtosun, Nadiye.: a.g.m., 1995. s. 18-19.
- 264 Sinanoğlu, Oktay., a.g.m., 1998. s. 169.
- 265 Şimşek, Rasim.: a.g.m., 1983. s. 39
- 266 İnan, Demir.: a.g.m., 1998. s.88.
- 267 Hacısalihoğlu, H.Hilmi. "Türkçe Bilim Dili Olamaya Layı Değil midir?" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 536, Ağustos 1996. Ss. 163-165. s. 164.
- 268 Unat, Ekrem Kadri.: a.g.m. 1997. s.116.

BİBLİYOGRAFYA

- Adivar, A.Adnan. **Osmanlı Türklerinde İlim**. İstanbul: Remzi Kitabevi, Şubat 2000.
- Ak, Nuran. “2000’li Yıllara Doğru Dil Sorunu” **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 9-11.
- Akgündüz, Hasan. **Tarihi Gelişim İçinde Medreseler ve Üniversiteler (Başlangıçtan XV. Yüzyıla Kadar) Türk ve İngiliz Örnekleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme**, Diyarbakır: 1988.
- Akgündüz, Hasan. **Osmanlı Medrese Sistemi Amaç-Yapı-İşleyiş**. İstanbul, Ulusal Yayınları, 1997.
- Akgündüz, Hasan. **Türk Eğitim Tarihi Yazular**. Diyarbakır, 1998.
- Aksan, Doğan. “Türk Dili Zengin Bir Dil midir” **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Sayı 248, 1972. Ss. 119-124.
- Aksan, Doğan. “Anadili” **Türk Dili Ders Notları I**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1998. Ss. 283-298.
- Aksoy, Ömer Asım, “Bir Anlayış Devrimi” **Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi**. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, Ss 293-295.
- Aykın, Bedrettin. “Ulus Kavramı ve Dil” **Türk Dili Dergisi**. İstanbul: Yıl 14, Cilt 14, Sayı 79, Temmuz Ağustos 2000. Ss. 38-39.
- Banarlı, Nihad Sami. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar. Fasikül 2, Devlet Kitapları, İstanbul: 1971.
- Cırtlı, H.Hüsnu. “Yabancı Dille Öğretim”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. s153-156.
- Coşkunoğlu-Bear, Ayten. “Yitik Değerlerimiz ve Türkçe’imiz” **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 579, Mart 2000. Ss. 247-248.
- Çetin, Celalettin. “Dilimiz, Kültürümüz, Kimliğimiz, Bilim ve Eğitim Dili Türkçe” **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 47-68.
- Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyeleri, “Yabancı Dille Eğitime Neden Hayır”. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Sayı 519, Mart 1995, Ss 314-316.

- Demircan, Ömer. “Yarım Dilli Öğretim” **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**.
İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 36-46.
- Demircan, Ömer. “**Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil**”. İstanbul: Remzi
Kitabevi, 1993.
- Demircan, Ömer. “İkidillilik Açısından Yabancı Dille Öğretim”**Anadilinde Çocuk
Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi,
Temmuz 1998. Ss 109-116.
- Demirel, Özcan. **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem Yayınları, 1999.
- Dizdaroğlu, Hikmet. “Ana Dili Sevgisi ve Türkçe Öğretimi-Ana dili Öğretimi” **Yazın
ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar Metin Öztekin)**. Ankara:Türk Dil
Yayınları. 1978. Ss 89-100.
- Dizdaroğlu, Hikmet. “Dili Yanlış Değerlendirme” **Dil Yazıları I**. Ankara:Türk Dil
Kurumu Yayınlarından:387, 1988. Ss.179-186.
- Doğan, Mehmet. “Yabancı Dil Öğrenimi mi, Yabancı Dilde Öğrenim mi?”. **Anadilinde
Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus
Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 216-217.
- Ergin, Osman. **Türk Maarif Tarihi**. Cilt 1-2. Eser Matbaası, İstanbul:1977.
- Eyüboğlu, Sebahattin. “Yabancı Dil ve Kültür”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı
Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss.
170-173.
- Feyizoğlu, Yücel. “Anadili Canlı Bir Varlık Gibidir”**Anadilinde Çocuk Olmak
Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz
1998. Ss 265-269.
- Genç, Reşat. “Dil Bayramı Açış Konuşması” **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi**. İstanbul:
Sayı 515, Kasım 1994. Ss. 408-411.
- Güvenç, Bozkurt. “Toplum-Dil İlişkisi” **Yazın ve Bilim Dilimiz. (Adnan Binyazar
Metin Öztekin)**. Ankara:Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 15-24.
- Göktürk, Akşit. “Çağdaş Bilginin Edinilmesinde Yabancı Dil”. **Anadilinde Çocuk
Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi,
Temmuz 1998. s 125-129.
- Göktürk, Gülay. “Yabancı Dilde Eğitim”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde
Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 81-82.

- Günyol, Vedat. "Bilimsel Düşünce Çilesi" **Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi**. Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, Ss 225-228.
- Hacısalihoğlu, H.Hilmi. "Türkçe Bilim Dili Olmaya Layık Değil midir?". **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 536, Ağustos 1996, Ss 163-165.
- Haksever H.İbrahim. "Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe" **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Afyon: Sayı 1, 1998, Ss 87-90.
- Hasol, Doğan. "Dilin Zenginleştirilmesinde Üniversitelerin Yeri" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 577, 2000. Ss. 59-64.
- Hatemi, Hüsrev H. **Bir Bilim Dili Mücadelesi ve Tanzimat**. İstanbul: İşaret Yayınları, Ekim 1989.
- Hatipoğlu, Vecihe. "Atatürk ve Terim Devrimi" **Dil Yazıları I**. Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınlarından:387, 1988. Ss.195-201.
- Işık, Necla. "Anadil Dil-Yabancı Dil Yabancı Dille Eğitim". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 257-265.
- İlhan, Attila. "Ecnebi Okullar Ne İşe Yarar?". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. s 91-93.
- İlkin Selim, Tekeli İlhan. **Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1993.
- İnan, Demir. "Yabancı Dilde Öğretim Yanlılığı". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul:Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998.Ss85-89.
- Kapkın, Güliz;Necla Algan. "Anadiliyle Öğretim Üstüne Bir Söyleşi" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 30-35.
- Karaağaç, Günay. "Dil, Tarih ve İnsan" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 572, Ağustos 1999. Ss. 663-668.
- Karal, Enver Ziya. "Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu (Tarih Açısından Bir Açıklama)" **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994. Ss. 7-96.
- Kavcar, Cahit. "Türkçe Eğitimi ve Sorunları" **4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 2**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1999. Ss.291-311.

- Kırca,Coşkun. “Yabancı Dil ve Yabancı Okullar”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 165-168.
- Kocaman, Ahmet. “Düşünce Aydınlığı ve Anadille Öğretim”**Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 61-62.
- Kocaman, Ahmet. “Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler”**Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 138-144.
- Kongar, Emre. **Demokrasi ve Kültür**. İstanbul: Hil Yayın,1983.
- Korkmaz, Barış. “İkinci Dilin Zorluğu” **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 99-104.
- Korkmaz, Ramazan. “Dil Bilincimiz Serüveni veya Bir Varlık Alanı Olarak Türkçe ve Atatürk” **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara : Sayı 580, Nisan 2000. Ss. 319-326.
- Korkmaz, Zeynep. “Batı Kaynaklı Yabancı Kelimeler ve Dilimiz Üzerindeki Etkileri” **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara : Sayı 524, Ağustos 1995. Ss. 843-858.
- Korkmaz, Zeynep. “Türk Dilinin Yabancı Dillere Karşı Korunması İçin Alınması Gereken önlemler”. **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara:Sayı 528, Aralık 1995.Ss.1268-1280.
- König, Güray. “Dile Bilimsel Bakış Açısı”. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel sayısı. Ankara:1998.
- König, Wolf. “Öğretim Dili Olarak Almanca ve İngilizce”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Ankara: Sayı 5, 1990. Ss 305-308.
- Levend, Agah Sırrı. **Dil Üstüne**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1973.
- Oğuzkan, Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 1981.
- Önder, Ali Rıza, “Bilim, Din ve Siyasa Açısından Dil Devrimi” **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından:395, 1988, Ss 28-31.
- ÖSYS Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu (2000 yılı).

- Özata, Mehmet. "Berlin'deki Türkçe ya da Çorba Dil". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 174-182.
- Özdemir, Emin. "Sözcüklerin Yeri" **Yazın ve Bilim Dilimiz**. (Adnan Binyazar Metin Öztekin). Ankara : Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 77-86.
- Özdemir, Emin. "Ana Dili Sevgisi ve Türkçe Öğretimi Ana Dilinin Etki Gücü" **Yazın ve Bilim Dilimiz**. (Adnan Binyazar Metin Öztekin). Ankara : Türk Dil Yayınları. 1978. Ss 89-100.
- Özkan, Nevzat. "Yabancı Dillerin Türk Dili ve Kültürü Üzerindeki Etkileri" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 537, Eylül 1996. Ss. 257-264.
- Sankur, Bülent. Ayseli Usluada "Yabancı Dilde Öğretim mi, Yabancı Dil Öğretimi mi?". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 193-197.
- Sarıtsun, Nadiye. "Türkiye Türkçe'sinde Bilim Dili ve Terim Sorunu" **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 12-29.
- Sayılı, Aydın. "Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe" **Erdem**. Ankara: Aydın Sayılı Özel sayısı 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ocak 1997, Sayı 27, Cilt 9. Ss. 893-901.
- Sayılı, Aydın. "Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe" **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994, Ss. 325-590.
- Selçuk, İlhan, "Dönüşü Olmayan Nehir.." **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından: 395, 1988, Ss 109-111.
- Serin, Vildan. "Yabancı Dil Eğitiminde Çifte Ölçüler". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 93-95.
- Sever, Sedat. **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1997.
- Sınar, Alev. "Nurullah Ataç'a Göre Dil ve Edebiyat Eğitimi" **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. İstanbul: Yıl 1996, Sayı 8, Ss. 217-226.

- Sinanoğlu, Oktay. “İngilizce Öğrenmenin Yolu”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss. 118-121.
- Sinanoğlu, Oktay. “Yüksek Öğretim ve Yabancı Dil Öğrenme”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss. 149-152.
- Sinanoğlu, Oktay. “Yabancı Dille Öğretim”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 168-169.
- Sinanoğlu, Oktay. “Yüksek Öğretimde Yabancı Dil Sorunu”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 21-23.
- Sinanoğlu, Oktay. “Atatürk ve Türk Bilim Dili”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 24-30.
- Sinanoğlu, Oktay. “Yabancı Dil ve Türk Eğitim Dili”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 45.
- Sinanoğlu, Oktay. “Resmi Eğitim Dili Türkçe’dir”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa:Eylül 1999. Ss. 46-47.
- Sinanoğlu, Oktay. “Uluslararası Bilim Ulusal Eğitim Dili”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa:Eylül 1999. Ss. 89-93.
- Sinanoğlu, Oktay. “Osmanlıca Öztürkçe derken, İngiliz Atını Alan Üsküdar’ı Geçti”. **Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül** Bursa : Eylül 1999. Ss. 145-159.
- Sonat, Suna. “Dil Bir Ulusun Onurudur” **Bilim ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. İstanbul: İTÜ İnşaat Fakültesi Matbaası, 1995. Ss. 69-83.
- Soysal, Mümtaz. “Bir Sevdadan Vazgeçiş”. **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul: Eğitim Dizisi. Papirus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 188-189.
- Sunel, Hamit A.. “Yabancı Dil Öğretimi ve Yabancı Dille Öğretim” **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**. Ankara: Yıl 1994, Sayı 10, Ss. 121-127.
- Şimşek, Rasim. “Çağdaş Eğitimde Anadilinin Yeri” **Türk Dili Dergisi**. Ankara: Sayı 379-380, 1983. Ss. 36-39.

- Tekeli, Sevim. "Bilim Dillerinin Tarihsel Gelişimlerine Bir Bakış" **Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1994. Ss. 205-232.
- Tural, Sadık K. "Türk Dili Konusunda Duyarlı Olmak" **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi**. İstanbul: Sayı 526, Ekim 1995. Ss. 1067-1071.
- Tüfekçioğlu, Turgay. "**Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu ve Türkçe Matematik + Bilim + Gönül**" Bursa:Eylül 1999.
- Unat, Ekrem Kadri. "Türkiye'de Yabancı Dille Yüksek Öğretim Sorunu" **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**. Ankara: Sayı 541, Ocak 1997. Ss. 114-118.
- Uyguner, Muzaffer, "Atatürk ve Dilimizin Yabancı Diller Egemenliğinden Kurtulması" **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından: 395, 1988, Ss 144-151.
- Uygur, Nermi. **Dilin Gücü Denemeler**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, Kasım 1997.
- Üstünlüoğlu, Evrim. **Anadolu Liseleri, Özel Türk ve Özel Yabancı Liselerde İngilizce Öğretiminin Etkililiği: Süreç Boyutunda Bir Araştırma**. Doktora Tezi. İstanbul: 1998.
- Velidedeoğlu, Hıfzı V., "Türkiye'de Dil Sorunu" **Dil Yazıları II**. Ankara. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınlarından: 395, 1988, Ss 112-116.
- Yücel, Tahsin. "Yabancı Dille Öğretim". **Anadilinde Çocuk Olmak Yabancı Dilde Eğitim**. İstanbul:Eğitim Dizisi. Papyrus Yayınevi, Temmuz 1998. Ss 202-206.
- Zülfikar, Hamza. "Dil Bayramında Türkçe'ye Genel Bir Bakış" **Türk Dili**. Ankara: Sayı 551, Kasım 1997. Ss. 400-404.